

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra klasické filologie - akademický rok 2011/2012

Daniel Zouhar

Obor Latinská filologie – Ukrajinská filologie

Katolická liturgie v postmoderní době
40 let od zavedení Českého Misálu v naší zemi

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem při její vytváření použil.

Daniel Zouhar

V Olomouci, dne 17. května 2012

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Doc. PhDr. Luborovi Kysučanovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky a veškerou další podporu spojenou s její přípravou.

Dále také děkuji za podnětné rady od některých svých přátel, P. Vlastimilovi Protivínskému, faráři římskokatolické farnosti Třebíč – Jejkov a Horní újezd za zapůjčení *Missale Romanum* editio typica prima z roku 1970 a svému dlouholetému faráři P. Františku Kozárovi za to, že mě před lety duchovně navedl k tomu, abych směřoval k bližšímu poznávání latinské a byzantské liturgie.

Obsah

1. Úvod – vstup do světa liturgiky a eucharistického mysteria.....	6
1.1. Obecně o liturgice a jejích disciplínách	10
1.2. Stručná historie vývoje západního ritu.....	11
1.3. Pojmy oběť a sacrificium	15
2. Liturgické formy a prostor	17
2.1. Latina jako liturgický jazyk	17
2.1.1. Zánik latiny jako liturgického jazyka.....	19
2.2. Oltář	21
2.3. Postavení kněze a věřících	23
2.4. Základní liturgické úkony	24
2.4.1. Znamení kříže.....	24
2.4.2. Stání a klečení	25
2.4.2. Pozdrav kněze směrem k lidu	27
3. Mešní řád katolické mše a její výklad.....	30
3.1. Vstupní obřady	30
3.2. Vyznání hříchů.....	31
3.3. Úvodní zpěvy – Kyrie a Gloria	34
3.4. Bohoslužba slova	36
3.4.1. Čtení a žalm.....	36
3.4.2. Evangelium a homilie	37
3.5. Vyznání víry.....	39
3.6. Přímluvná modlitba věřících.....	41
3.7. Offertorium – vstup do Božího chrámu	42
3.8. Orate fratres.....	43
3.9. Preface.....	45
3.10. Sanctus	45
3.11. Římský kánon	46
3.12. Konsekrační slova	46
3.13. Eucharistické modlitby.....	47
3.14. Modlitba církve	48
3.15. Pozdravení pokoje.....	49
3.16. Příprava ke sv. přijímání	49
3.17. Communio.....	50

3.18. Závěrečné obřady	51
4. Dějiny Novus Ordo Missae	51
4.1. Liturgie v idejích tridentského koncilu	51
4.2. Liturgické hnutí.....	53
4.3. Koncilní reforma liturgie.....	55
4.4. Liturgická pokoncilní reforma	57
4.4.1. Příprava textu nového mešního řádu (Bugniniho komise).....	57
4.4.2. Překlad nového mešního řádu do češtiny (Česká liturgická komise).....	58
4.4. Revoluce v církvi	63
4.5.1. Zavedení obětního stolu	63
4.5.2. Nové způsoby podávání svatého přijímání	65
4.5.3. Integralistické hnutí.....	67
4.5.4. Mše svatá bez kněze.....	70
4.6. Budoucnost sakrální posvátné oběti.....	71
5. Anotace	74
6. Závěr	75
7. Použitá literatura	77
1. Prameny	77
2. Knižní a odborné publikace	78
3. Církevní dokumenty.....	81
4. Diplomové práce studentů.....	81
5. Odborné a jiné články	81
6. Odkazy z internetu	82
8. Přílohy.....	84
I. Memoriale Domini – o způsobu podávání svatého přijímání (1969)	84
II. Simultánní překlad mešního řádu Mše Pavla VI.	88
III. Přepisy Prefací z počátku sedmdesátých let.....	114
Preface obyčejná	114
Preface o Nejsvětější Trojici	114
Preface o svátcích Panny Marie	114
IV. Změny v mešních modlitbách na lístku z přelomu šedesátých a sedmdesátých let.....	115

1. Úvod – vstup do světa liturgiky a eucharistického mysteria

Povaha a ráz této bakalářské práce nevznikl jako náhodná myšlenka v hlavě studenta, ale jako předznamenáný plán, o kterém jsem částečně neměl ani pomyšlení, neboť řada impulsů k tomu, abych se zabýval právě tímto tématem, přišlo z mnoha míst a hlavně z podnětů mnoha lidí. Téma práce, kterým je latinská liturgie v postmoderní době se jistě stane terčem kritiky nebo rozsáhlé diskuze, která jen v českém církevním ovzduší trvá již minimálně dvacet let. Pojem „latinská“ uvádím jednak proto, že po mnoho staletí byla spjata s jediným jazykem - a tím byla již od konce 4. století výhradně, až na několik drobných výjimek pouze latina, ale také kvůli tomu, že právě tento liturgický ritus je díky své odvěké formě a způsobu slavení výhradně uskutečňován v katolické církvi západní, která má svého hlavního hybatele – papeže jako nástupce apoštola Petra ve starobylém městě Římě, jenž si udržel do dnešních dnů svůj latinský fundament a to právě paradoxně díky Vatikánu, sídla papeže, který je zároveň nejmenším státem světa.¹ Kromě této tzv. latinské církve existuje ve spojení s římským papežem ještě dalších 22 církví, mezi nimiž kvantitativně figuruje církev byzantská spolu s církví arménskou, koptskou, chaldejskou, malabarskou a od nedávna i církví anglikánskou². Všechny tyto církve mají s Římem společné učení Magisteria, odlišují se jen svými zaběhlými zvyklostmi – především folklorem, pojetím sociální nauky a především právě liturgií, která je zároveň pro ně zejména v případech, že se jedná o církev jednoho většího etnika, součástí jejich náboženské a kulturní identity.³

Mnozí liturgičtí teologové mi, doufám, odpustí, že budu i nadále užívat pojmu latinská liturgie, ač se dotknu jen malé části toho, co pod pojmem liturgie chápe současná liturgická teologie. Přesnější by bylo užití pojmu latinský ritus mše svaté, který již povědomě něco říká i obyčejnému laikovi. Pojem mše mnoha z nás již totiž avizuje katolickou bohoslužbu odehrávající se téměř každodenně v jednotlivých kostelích, a která je spojena jednak s mnoha symboly, gesty, modlitbou věřících a kněze-obětníka, jenž na oltáři přináší oběť Bohu milou. Avšak i samotný latinský ritus se sám dělí ještě na další odvětví liturgických rodin⁴ a od roku 2007 se po tzv. motu proprio *Summorum pontificum* papeže Benedikta XVI. se oficiální římský ritus dělí na dvě formy – formu řádnou (*missa ordinaria*) a mimořádnou (*missa extraordinaria*).

---

¹ Od svého založení v roce 1929 (Lateránská dohoda s Mussoliniho Itálií) se rozkládá na ploše 0,44 km² a roku 2011 zde žilo 444 obyvatel (viz <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vatik%C3%A1n>)

² Anglikánská církev po mnoha excesech, mezi které patřilo jak svěcení žen, tak i homosexuálů na kněze a nyní i biskupy, se uvnitř postupně rozpadla a velké množství věřících a následně i celých farností požádalo po téměř pěti staletích od pověstného *act of submission* (1533) o návrat do plné jednoty s katolickou církví a Petrovým nástupcem.

³ Anglikánská církev má například vedle novodobého ritu anglikánské mše i mši v „předtridentském ritu“, která se tedy značně odlišuje od formy mše, kterou církev výhradně užívala až do II. vatikánského koncilu. Viz. <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=12841>

⁴ Kromě římského ritu, který je oficiálním ritem římskokatolické církve a jímž se budeme v této práci dále zabývat, se ještě v Evropě užívá tzv. ritu mozarabského ve Španělsku a ambroziánského v arcidiecézi Milán v severní Itálii.

Kromě toho se v poslední době hovoří o možnosti zavést do mše prvky tzv. neokatechumenální cesty, o čemž rozhodl papež při generální audienci na počátku roku 2012.

Z tohoto důvodu, dříve než přikročím k samotnému hlavnímu tématu práce, nastíním její cíle a začnu prezentovat svůj výzkum, tak je nutné si objasnit, proč došlo k tak náhlé liturgické dualitě a proč jsou zde boje mezi tzv. tradičními katolíky (mnohdy označované jako *tradicionalisty*) a progresivní současnou církví.

Rok 1969 se stal pro katolickou církev latinského ritu velmi přelomovým. V tomto roce byla definitivně stržena mnohá liturgická tabu, o kterých se ještě nedlouho předtím ani nemohlo diskutovat – ať už to byl přístup k umění, struktura mše, jejímu liturgickému jazyku, postavení oltáře, tak i postavení a úloze věřícího lidu. Zatímco u „předkoncilní liturgie“, kterou můžeme do jisté míry prezentovat na Misálu bl. Jana XXIII. z roku 1962, je pojetí oltáře v přímé anabatické linii od věřících přes kněze u oltáře k Bohu a jazykem je téměř vždy výhradně latina, tak u liturgie pokoncilní (*Novus Ordo Missae* – Nový mešní ritus) se náhle rozvíjí paradigma mše jako společenství kněze a věřících, uprostřed něhož je přítomen Kristus jako hlavní liturg. Na základě této empirické úvahy je tedy zcela jasné, že došlo k transformaci katolické liturgie, která se měla více otevřít potřebám dnešní doby, stát se pro naši dobu a zejména mladší generaci přístupnější a srozumitelnější. Právě tento argument normálně smýšlejícímu člověku může připadnout jako dostatečný, avšak musíme odhlédnout od striktně antropologického hlediska, které by ponižovalo nejsvětější oběť na pouhé bratrské shromáždění, které může dostatečně fungovat i bez modlitby a bez Ježíše Krista jako pravého Boha a člověka také a upevnit hlavní důvod mše a tím je nejsvětější oběť, kterou se chápe zpřítomnění Kristovy vykupitelské oběti na kříži (Mt 27,33-56; Mk 15,27-40; Lk 23,33-49, Jan 19, 17-30)

Při jakékoliv počáteční diskuzi se skalním „tradicionalistou“ se zpravidla dozvíte, že nový mešní řád je už od podstaty špatný, Bohu nemilý a ač se samotná bohoslužba vykonává platně, tak z ní řadový věřící nemá téměř žádný duchovní užitek, protože se blíží protestantské bohoslužbě. Do jisté míry by měl pravdu, neboť luterská bohoslužba má množství téměř podobných modliteb, strukturu a navíc i pojetí prostoru, kdy vidíme věřící a kněze kolem stolu, kde se připomíná večeře Páně. Smysl pro posvátno nebo svátosti zde však je naprosto minimální, je-li vůbec nějaký, neboť chléb a víno nejsou dle protestantského pojetí proměněny v tělo a krev Ježíše Krista, ale jsou jen naopak symbolem připomínky rozloučení Krista s jeho učedníky. Po tomto zjištění, že se tomuto pojetí blíží i pokoncilní liturgie, musí neodbytně běhat obyčejnému katolíkovu mráz po zádech. Otázek však může být i víc a nejen těch současných. Znamená to otevřít si knihu nazvanou misál, ve které se nachází veškeré liturgické modlitby a celý mešní řád mše, pokusit se alespoň o pochopení důležitosti jeho jednotlivých částí spolu s rozličnými postoji a gesty, které mají přímý vliv na duchovní život jak jednotlivce, tak i

celého společenství věřících a případně rozumem pohlédnout na historický kontext samotné reformy, která úplně změnila strukturu mešního řádu, ale naneštěstí ponechala jeho podstatu nezměněnou, a to je právě Kristovo sestoupení na obětní dary a jeho přítomnost pod způsoby chleba a vína. To přesně bude i snahou této práce a veškerého snažení pisatele, které je zároveň vstupem do velkého duchovního neznáma, které by se snad lépe dalo vystihnout pomocí filosofického hermeneutického kruhu, protože výsledkem práce nebude zjevně objevení řešení nebo jasnější uchopení cíle, ba naopak, ještě větší množství otázek týkajících se podstaty mešní oběti a způsobu, jak má být liturgie jako taková vysluhována i v dnešní době. Vždyť pochopení liturgie je zároveň přijetím Kristova vykupitelského plánu do srdce člověka, vstupem trojičního tajemství Boží existence do jeho mysli, která se vzpouzí kdykoliv, když není schopná pochopit to, co nelze lidskému rozumu vysvětlit. Zahájení diskuze kolem mešního řádu a současného pojetí mše je o to více nutné v tento čas, kdy se i v církvi začíná hovořit o tzv. hermeneutice diskontinuity, která zasáhla i liturgické dění. Celý život církve sám balancuje na vrcholu špičky ledovce, kterým by měla být liturgie. Samotný ledovec, který by mohl fyzickou výškou předčít i Mount Everest, je v tomto směru mystické tělo Kristovo, a tím je analogicky Církev. Zatímco od úpatí ledovce až téměř k jeho vrcholu se nám rozprostírá kolem dokola mlha. V této filozofické mlze jsou nám známé věci (nauka, morálka, filosofie, duchovní život a spiritualita, ...) a skrze liturgii směřují k vrcholu, kterým je samotný Bůh, kterého nikdy nikdo neviděl (Jan 1,18), přesto však třeba právě velký učitel církve sv. Tomáš Akvinský v jedné své modlitbě doufá, že jej „jednou spatří tvář v tvář“.⁵

Výše zmíněné je však zatím jen pouhou špičkou ledovce, protože celá věc se zdá ještě poněkud složitější, než se může na první pohled zdát. Když si totiž otevřeme knihu stejného obsahu, ale odlišných jazykových mutací – to jest *Missale Romanum* a *Český Misál*, tak narazíme na odchylky, z filologické stránky patrné, českého překladu od původního latinského originálu, kdy některé pasáže českého mešního řádu mají úplně jiný význam, než ty původní latinské. V předcházejících letech Řím toleroval tyto odchylky, roku 2001 však vyšla instrukce Kongregace pro bohoslužby a svátosti *Liturgiam authenticam*,⁶ která nařizuje, aby byly všechny liturgické knihy v národních jazycích podrobeny revizi a upraveny natolik, aby pokud možno doslovně odpovídaly originálu. Jelikož samotný předložený překlad a jeho srovnání s literou českého překladu misálu je ještě zdaleka nedostačující, připojuji k samotnému komentáři ještě metodu druhou a tou je výklad jednotlivých částí mše svaté. V tomto výkladu, kdy chci zvláště zdůraznit význam jednotlivých částí, modliteb, gest a symbolů chci jasně dovršit celkový význam mše jak z hlediska křesťansko-katolické identity. Mým cílem není uvést definitivně na pravou míru, jak se věci mají, ale jen poukázat k lepšímu pochopení, jak dnes může být na

⁵ „visu sim beatus tuae gloriae“ – úryvek ze zhudebněné modlitby *Adoro te devote*, kolem 1274. In *Kancionál, společný zpěvník českých a moravských diecézí*, Praha: Katolický týdeník, 2003, s. 557.

⁶ *Liturgiam authenticam* (28. 3. 2001), in AAS 3 (2001) 685–726.

fenomén katolické mše pohlíženo. Je to tedy přístup strukturální bez generální inklinace k historicismu. Na historický vývoj poukazují především u individuálních liturgických struktur a jednotlivin. Spíše než pokus o studium celého obřadu je tato práce spíše jen náčrtem, který se snaží poodkrýt mysterium neskutečného pokladu, kterým jistě mše jako integrální součást katolické liturgie je a následně je předložit odborné i široké veřejnosti.

V posledních letech jsem měl možnost vhlédnout do mnoha liturgických monografií nebo studií, ale s nesmírnou lítostí jsem musel konstatovat, že v češtině neexistuje žádná monografie zabývající se čistě tématem Nového mešního řádu mše svaté. To je vzhledem k tomu, že množství okolností reformy dnes uniká katolíkům natolik citelně, že mnozí dokonce včetně některých církevních představitelů nevědí, že takové podstatné věci jako je třeba sloužení mše, kdy je kněz u obětního stolu (což je jedno novum) obrácen tváří k lidu (druhé novum) nebo podávání svatého přijímání na ruku, nerozhodnul koncil, ale že se jedná naopak o výsledek reforem pokoncilních. Vystávají proto před námi otázky: Jaké konkrétní jevy přispěly k proměně mše v posledních padesáti letech? Bylo to jen na rovině jazykové? Jednalo se o historický přelom? Změnu teologie? Čtenář této práce jistě bude se mnou souhlasit v tom, že množství skutečností a souvislostí bude zároveň přinášet množství takových, ale i jiných otázek tážajících se po smyslu jednotlivých reforem, které přerostly ve vznik úplně nového mešního řádu v roce 1969. Účelem mé práce je v tomto smyslu se pokusit poznat a případně i obhájit důvody jednotlivých reforem - proč vlastně vůbec k některým změnám muselo dojít a proč o některých změnách, které byly provedeny i přesto, že o nich koncil vůbec nerozhodl, není korektní mluvit ani dnes, celých padesát let od zahájení II. vatikánského koncilu.

K metodice výzkumu bych podotknul, že jsem se snažil reflektovat především naši česky psanou teologickou literaturu, z cizích zahraničních zdrojů jsem vybíral jen omezeně, a to především vzhledem k tomu, že množství informací, které se nachází v zahraniční literatuře, by vytvořily spoustu dalších nezodpovězených otázek, na které může daleko lépe odpovědět podrobnější studie nebo vědecká monografie. V kapitole třetí jsem se rozhodl vycházet ze tří teologických autorů – Dr. Františka Cinka, Dr. Ladislava Pokorného a Dr. Josefa Bradáče, kteří všichni vyučovali na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci v průběhu 20. století. Hojně se v tomto ohledu také snažím odkazovat na již dostupné odborné nebo jiné popularizační texty, které osvětlují některé problémy, jež se samotného tématu nebo jednotlivých částí pokoncilní mše explicitně netýkají, ale naopak mohou zároveň rozšířit u čtenáře povědomí k daným problémům, které se přelévají i do současných liturgických excesů. Dříve než se vůbec pustím k samotnému členění mše svaté, na kterém chci zdůraznit jak symboliku jednotlivých částí a modliteb, zabývám se nejdříve základními liturgickými pozdravy, gesty a postoji, bez jejichž porozumění pak těžko můžeme rozumět ostatnímu. Od tématu mírně abstrahuji v oddílech pojednávajících o oltáři a latině jako jazyku církevním a

liturgickém (hojně v tom vycházím ze studie člena oratoře sv. Filipa Neriho P. Michaela Langa⁷ a filologických studií dalších autorů⁸) Závěr je pak spíše historickým zkoumáním a výčtem problémů, které s sebou vznik nového mešního řádu přinesl (integristické hnutí, liturgické nešvary, zpřetrhání vztahů mezi laikem a duchovním; mše, které předsedá laik; etc.). Své studium tématu jsem podložil mimo jiné i na reflexi diplomových prací studentů napsaných po roce 1996 na katedře liturgiky (dnes liturgické teologie) při Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého, které mi velmi laskavě zpřístupnil vedoucí katedry prof. František Kunetka.

1.1. Obecně o liturgice a jejích disciplínách

Teologická věda o mši sv. a dalších obřadech katolické církve se nazývá liturgikou. Název liturgie pochází z řeckého λειτουργία (služba, bohoslužba), které vzniklo složením slov λείτων (lidový, veřejný) a ἔργον (čin, skutek). Výraz *leiturgia* měl v helénské společnosti nejdříve právní význam – označovala se jím veřejná služba jednotlivce pro dobro všech spoluobčanů.⁹ O něco později svůj etymologický význam změnila a již se hovoří o službě ve prospěch božstva (tomu pak odpovídá český výraz bohoslužba). Nejedná se proto už tedy o službu jednotlivce, ale každého občana, kněze či jiné zodpovědné osoby, která má formální autoritu k jejímu vykonání.¹⁰ Helénští Židé, kteří byli autory Septuaginty,¹¹ užívali slova *leiturgia* jako řecké obdoby hebrejských slov *šerét* (služba na základě důvěry) a *abhad* či *abhadáh* (otrocká služba, práce). V Novém zákoně se termín objevuje patnáctkrát a označuje většinou starozákonní chrámovou službu kněží (Lk 1,23; Žid 9,21), velekněžskou službu Ježíše Krista (Žid 8,6; Žid 8,2) nebo poukazuje na vlastní křesťanské slavení (Sk 13,2).¹² V křesťanském smýšlení se také posouvá etymologický význam slova liturgie. Už se nejedná o pouhý λείτων ἔργον v pohanském¹³ smyslu slova, ale pomyslné λείτων ἔργον Ježíše Krista jako jediného a pravého velekněze a

⁷ Uwe-Michael LANG, *Obrácení k Pánu* [přeložil Josef Rýznar], Olomouc: Maticе Cyrilometodějská 2011, 144 s.

⁸ Zajímavou publikaci v nedávné době k tomu napsali KYSUČAN Lubor, *Antická tradice v barokní latinské literatuře českých zemí*, Olomouc: Univerzita Palackého 2011, 150 s.; Charles A. FERGUSON, „Diglosie“, *Word*, 15, 325-340.

⁹ V dnešním kontextu se dá dotyčná činnost chápat na způsob voluntariátu nebo tzv. gap year. Marián Schaller uvádí za příklad bohatého občana, který se svolením úřadů vypraví „ku prospěchu obce loď“, uspořádá hostinu, zaplatil zpěvákům v divadle za představení apod. Viz. M. SCHALLER, *Liturgie*, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1933, s. 4

¹⁰ P. KOPEČEK, *Slavení křesťanského tajemství*, II. vydání, Brno: Katechetické centrum biskupství brněnského, 2006, s. 4

¹¹ Řecký překlad hebrejské Bible. Název Septuaginta (zkr. LXX) byl textu přisouzen na základě legendy, ve které se tvrdí, že jej vytvořilo na objednávku egyptského krále Ptolemaia Filadelfa sedmdesát mužů v průběhu sedmdesáti dní. Srov. G. VLKOVÁ, *Slovo Boží a slovo lidské – Všeobecný úvod do Písma svatého*, II. vydání, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007, s. 61

¹² P. KOPEČEK, *Slavení křesťanského tajemství*, s. 4n.

¹³ Výraz „pohanský“ zde uvádím v duchu starověkého smýšlení, které reprezentuje řecký text Nového zákona, jež chápe pod výrazem εἰδωλοῦς (zatímco pro modloslužbu užívá slovo εἰδωλοῦς, a ze které v nové řečtině vzniklo slovo εἰδωλολάτρης; v pl. εἰδωλολάτρες) jak národy, tak i jinověrce, myšleno „neznabohy“.

vykupitele. Skrze něj se rozlévá do všech, kdo v něj uvěřili a přijali do svých srdcí pramen jeho milosti. Kristus skrze ni obnovuje svou oběť vykupitelskou a jako kněz-obětník přináší sebe sama, aby přinesl veškeré bolesti a hříchy světa na dřevo kříže.¹⁴

Existuje několik definic liturgie. Nejčastěji se shrnuje pod následujícím: „Liturgie je výkon Kristova kněžství, jímž se aktualizuje (uskutečňuje) na jedné straně spása člověka a oslava Boží vnějšími a účinnými znameními v platném řádu Církve na straně druhé.¹⁵ Liturgií pak máme v katolickém pojetí především chápat uctívání Boha obřady vnějšími a veřejně konanými od osob, které jsou k tomu zvláštním způsobem pověřené. Vychází se v tom především z Kristova velekněžství. Kristus je první a hlavní liturg (vykonavatel liturgie a udělovatel svatostí) a právě k němu směřují všechny prosby věřících i kněze, aby při mši svaté sestoupil na předložené oběti chleba a vína a učinil je svým Tělem a svou Krví. Krista proto následuje Církev, která plní vůli svého Zakladatele a dle zvyklostí přidává vedle neměnného i nové podružné věci a souhrně činí v Jeho jménu a „akci“ (actio Christi).¹⁶

1.2. Stručná historie vývoje západního ritu

Nyní si dovoluji menší exkurz do historického vývoje západní liturgie. Tento úvodní oddíl si neklade za cíl komplexně čtenáře seznámit se vším, co se západní mší svatou souvisí, ale pouze poukáže na jednotlivé výrazné mezníky s menším náhledem do českého prostředí. Samotná lexika také předkládám jako základní k dalším kapitolám, aby nebylo nutné samotné prezentování překladu příliš protahovat jednotlivými menšími exkurzy a další problematika se proto zpravidla vešla do poznámky pod čarou.

První soupisy jednotlivých bohoslužebných ceremonií bývaly zpravidla bez pomocných článků. S postupem času však bylo nutné je doplnit o vysvětlující články, které měly jednak pastoračně poradit biskupovi a kněžím, jak případně věřící k úkonu připravit, ale jak se především také při samotných úkonech chovat, jaké zaujímat postoje, kdy činit kříže, uklánět se apod. Vznikla tak nejpozději ve 14. století pomocná disciplína dodnes nazývaná *rubricistika*, jejímž cílem je vytvářet jednotlivé návody k vykonávání mechanické stránky liturgie.¹⁷ Jednotlivé texty odlišené od ostatního textu červenou barvou, se proto nazývají rubriky (od latinského *ruber* - červený). Spolu s rubrikami v průběhu raného středověku začaly vznikat a rozvíjet se i jednotlivé liturgické knihy. Jedná se konkrétně o sakramentář (ze kterého následně vznikl misál jako souborná kniha), pontifikál, ceremoniál, rituál, martyrologium a breviář.

---

¹⁴ F. CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevní roku*, I. díl, Olomouc: Lidové knihkupectví, 1931, s. 33-35.

¹⁵ L. POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, Praha:ČKCH, 1976, s. 14.

¹⁶ M. SCHALLER, *Liturgie*, s. 5

¹⁷ J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, II. vydání, Olomouc: Lidové knihkupectví, 1936, s. 11 a 18.

Nejstarší dochované sakramentáře (*Libri sacramentorum*) máme z 6. století. Je to především ‚Leoniánský‘ či podle místa uchování Veronský sakramentář, jehož autorství bývá vědci přisuzováno papeži Lvovi Velikému (asi 400 – 461), po něm následuje dle určeného stáří sakramentář Gelasiánský (papeže Gelasia +496) a sakramentář gregoriánský od Řehoře Velikého (asi 540 - 604), jehož opis získal na vlastní žádost císař Karel Veliký. Díky úpravě pro Karlovský dvůr, kterou měl na starosti mnich Alcuin, vynikly v sakramentáři galské prvky a formuláře, což bylo v pozdějších letech příčinou mnoha zmatků v dalších opisech.¹⁸ V celé Evropě existuje přibližně pět zachovalých opisů tohoto sakramentáře a jeden z nich vlastní i pražské arcibiskupství. Nutnost mít všechny texty mše sv. pohromadě spolu s mešním řádem přerostla v 15. století ve vznik prvních misálů, které se především zásluhou knihtisku začaly velmi rychle šířit.¹⁹

Římský pontifikál (*Pontificale Romanum*) obsahuje text s připojenými rubrikami k udělování svátosti, které smí vykonávat pouze biskup anebo dnes k tomu jím pověřený zástupce. Původně byly texty k udělování křtu, biřmování a svěcení kněžstva součástí sakramentáře. Když se však připojovaly další seznamy, žehnání a modlitby biskupa, vznikla potřeba zjednodušení sakramentáře, a proto došlo k oddělení mešních sakramentářů pro presbytery a sakramentářů biskupských. První pontifikál vzniká přibližně v 9. Století. Nejstarší dochovaný je od Duranda (+1296). Papež Kliment VIII. zavedl a vyhlásil roku 1596 platnost jednotného římského pontifikálu pro celou církev.²⁰

Ceremoniale episcoporum je kniha k biskupským úkonům obsahující pouze rubriky, která byla poprvé vydána za pontifikátu Klimenta VIII. v roce 1600. Jeho užití je možné především v katedrálních chrámech nebo kolegiálních kapitulách. Pro ostatní kostely jsou závazné rubriky ceremoniálu jen podle toho, pokud se vztahují na funkce, které jsou v katedrálách běžné (např. služba jáhna) nebo pokud je neučinila závazným Kongregace pro bohoslužbu a svátosti.²¹ Předchůdcem ceremoniálu byly navíc ještě tzv. *Ordines*, u kterých předpokládáme, že se používaly od 6. – 8. století.²² V kláštorech se pak namísto ordines užívalo ve stejné době tzv. *Consuetudines*.²³

---

¹⁸ Tamtéž, s. 15 – 17.

¹⁹ První pokusy s aplikováním misálu však máme již v 7. století, což nám dosvědčuje existence tzv. missale plenum sepsaného v severoitalském opatství Bobbio (reprint vydal Lowe, London, 1920). Viz J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 17.

²⁰ Tamtéž, s. 17

²¹ J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 18. Autor zde předkládá ještě souhrn dřívějších funkcí jako ordo genuflexionum, impositio thuris. Pro pojmenování kongregace užívá ještě zkratky pro starší název – S. R. C. = *Sacra Rituum Congregatio* (Kongregace posvátného obřadu).

²² Usuzuje se tak podle Ordines Romani, který měl 15 opisů, a jichž se užívalo za papeže Řehoře již zcela běžně i v galských zemích. Viz J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 18.

²³ Tamtéž, s. 18

Římský rituál (*Rituale Romanum*) je liturgická kniha obsahující obřady ke svátostem, procesím a pobožnostem. Původně bývaly stručné obřady říkávány z paměti, když však začaly přibývat k formě jednotlivých obřadů i další modlitby, začaly být postupně vytvářeny texty, které se vkládaly do sakramentářů. V průběhu vrcholného středověku následně začaly vznikat zvláštní sešity nazývané *manualia* (nebo *manipuli*) a připojovaly se k nim jak pohřební obřady, tak i biskupská nařízení, usnesení diecézních synod apod. Následně pro zpřehlednění došlo později k rozdělení na *Pontificale episcoporum* a *Ritualia sacerdotis (sacerdotalia)*. Od konce středověku do druhého vatikánského koncilu získávají tyto knihy pojmenování *agendy*. Papež Pavel V. sice vydal roku 1614 *Rituale Romanum* platné pro celou církev, ale to nebylo předepsáno povinně pro všechny diecéze, ale nýbrž pouze doporučeno. Vycházely proto i nadále jednotlivé diecézní agendy, které vycházely z římského rituálu, ale měli navíc doplněné další obřady, modlitby a zvyklosti tradičně platné v daném kraji.²⁴

Podružné liturgické knihy, které nejsou přímo vázány na liturgické dění při mši svaté, zmíním jen okrajově. Jedná se o breviář (ve staré češtině nazýván půvabným výrazem *breviř*) a martyrologium. Římský breviář vznikl jako kniha modliteb pro duchovní (tzv. „kněžské hodinky“) sloužené dle již zaběhlého zvyku *z psalteria* (modliteb 150 žalmů), antifon z *Antifonaria*, hymnů z *Hymnaria*, textů z Písma svatého pro daný den a četby *Officia* (zpravidla texty svatých církevních Otců). Ve 13. století bylo po naléhání vyšších církevních představených, kteří bývali nuceni hodně cestovat a věnovat se dalším povinnostem, rozhodnuto, aby byly jednotlivé knihy složeny do jednoho knižního souboru a došlo k jejich zjednodušení. Stalo se tak a veškerý žaltář spolu s antifonami vyšel v jednotném *Breviarum secundum consuetudinem curiae Romanae*. Důkladnou reformu breviáře přinesl až Tridentýský koncil a vydání za pontifikátu Pia V. v roce 1568. Další reformu učinil Pius X. bullou *Divino afflatu*, která podstatně ustálila pravidlo, že velkým svátkům byly ponechány vlastní žalmy a pro ostatní byly předepsány žalmy z příslušného týdenního žaltáře.²⁵ Druhý vatikánský koncil předepisuje reformu posvátného officia ve čtvrté kapitole (čl. 83 – 101), aby se „kněží i ostatní členové církve modlili za daných okolností posvátné officium lépe a dokonaleji.“²⁶ Modlitba tedy již není striktně omezená na duchovní kleriky, ale mají se jí dle doporučení koncilu modlit i laici, tedy celá církev.

Martyrologium je pak svým způsobem doplňkem breviáře. Je to seznam svatých a světic, mučedníků a mučednic doplněný o krátké svědectví o dané osobě, místě a způsobu smrti a jeho

---

²⁴ Tamtéž, s. 19 – 20.

²⁵ Tamtéž, s. 20 – 21.

²⁶ Sacrosanctum concilium, čl. 87. Podle dochovaných kancionálů však víme, že se Boží lid modlil spolu s kněžími jednotlivé hodinky, často za hudebního doprovodu varhan i dřívě. Např. K. EICHLER, *Cesta k věčné spáse – sbírka modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou. Svazek I.*, Brno: Papežská knihtiskárna benediktínů rajhradských, 1912, 518 s.; *Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost* (II. díly), Praha: Dědictví svatojánské, I. díl 384 s. II. díl 390 s.

úctě, které se v předkoncilní tradici vždy četlo z kůru při modlitbě primy. Nejstarším martyrologiem je *Martyrologium Hieronymianum* z 5. století. V pozdějších stoletích se martyrologia doplňovala o přibývající svaté. První striktně Římské martyrologium pochází z roku 1584.²⁷

Ve chvíli, kdy v Evropě začala reformace, setkáváme se již s prvními pokusy překladů mešního řádu do němčiny. První úplný misálek v řeči lidové vyšel roku 1514 v Basileji a již roku 1529 vychází revidovaný překlad Christophora Flurheyho. Spolu se snahou, aby lid lépe porozuměl liturgii, žádali někteří biskupové, aby lid měl aktivnější účast na liturgickém dění, a mohli liturgii doprovodit např. zpěvem. Proto například kapitulní budyšínský děkan Johann Leisentritt (1527-1586) vydal dvojdílný kancionál a Němec Georg Witzel (1501-1573) vydal jak misálek pro lid, tak i německý žaltář (Mohuč 1550), breviář a část rituálu.²⁸

Další rozvoj liturgie je v následujících stoletích spjat především s vědeckými hnutími, která se zaměřovala v kláštorech na studium a nové vydávání pramenů liturgie. Vycházejí tak prameny galské liturgie a první vydání římských *Ordines* v redakci Jeana Mabillona (1632-1707), edice *De antiquis Ecclesiae Ritibus* (1702) Edmonda Martena. Především díky zájmu benediktinů, vychází další knihy určené především pro zbožný lid. Jednak proto vychází francouzský misálek od Voisina (1660) a Letourneux vydává roku 1680 spis o tom, jak se co nejlépe účastnit mše, o postní době a šestisvazkové dílo o liturgickém roku.²⁹

Na konci středověku se začínáme setkávat s upozaděním liturgie, kdy začíná vynikat tichá (recitovaná) mše, kdy má vyniknout velmi silně její obětní charakter. Lid, který se jí účastňuje, musí zůstat po celou dobu v tichosti. Baroko na to odpovědělo tím, že začala vznikat celá řada bohatých a produševněných zpěvů jak chorálních, tak i s doprovodem varhan. Spolu s větší aktivitou věřících se také počnul upravovat celý rituál, začaly se vydávat nové agendy, na kůry usedali výrazní umělci (Johan Sebastian Bach, Adam Michna z Otradovic, Georg Philippe Telemann). U nás lze mezi biskupy tehdejší doby nalézt takové, kteří výrazně zasáhli do rozvoje liturgie. Byli to především pražský arcibiskup Matouš Ferdinand Sopka a olomoucký biskup Karel II. z Lichtenštejna. Zatímco jeden dosáhl znovuoživení prací na stavbě pražské katedrály sv. Víta a v Římě získal dekret k liturgickému svěcení památky sv. Václava, druhý obnovil olomoucký dóm zničený požárem, obnovil olomouckou kapitolu a založil chrámový pěvecký a hudební sbor, který se měl věnovat zpěvu jak figurálnímu, tak i chorálnímu.³⁰

---

²⁷ J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 21

²⁸ L. POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, s. 18.

²⁹ Tamtéž s. 18 – 19.

³⁰ B. ZLÁMAL, *Příručka českých církevních dějin V. – Doba barokní katolicty (1650-1750)*, I. vydání, Olomouc: Maticе Cyrilometodějská, 2008, s. 118 - 120.

V baroku se rozvinulo také zakládání mnoha bratrstev a církevních spolků, která usilovala zejména o to podpořit zbožný život a časté přijímání svátosti eucharistie spojené s úctou k Nejsvětějšímu srdci Ježíšovu. Hojně však vznikala bratrstva i při mariánských poutních místech za účelem starosti o pořádání poutních a votivních mší svatých, péče o poutníky, ale také o duchovní hudbu (literátská bratrstva).³¹

1.3. Pojmy oběť a sacrificium

Než vůbec přistoupíme k samotné látce práce, zmíním se ještě o skutečnosti dvou pojmů, které symetricky stojí téměř vedle sebe – je jimi český výraz *oběť* a *sacrificium* (lat. oběť nebo též obětování).³² Oběť v českém smyslu slova můžeme chápat jako darování vzácného předmětu nebo zardoušení zvířete jako dar nebo akt smíření s bohy. Ctihodný Martin z Kochemu přímo dokonce tvrdí, že obětí můžeme chápat i položení haléře na oltář. Dnes navíc se slovo oběť používá v češtině ve značně pejorativním významu (např. jdu se obětovat – vykonat těžkou zkoušku, práci, každý se musíme jednou obětovat – myšleno zapřít nebo nechat se ovládat někým nadřazeným, ačkoli je to proti naší vůli).

Slovo oběť je proto z tohoto důvodu podříditi slovu, které bude mít bohatší hodnotu řečeného výrazu. Takovým výrazem je právě slovo *sacrificium*, které lze chápat jako zevnější, viditelný dar, který se přináší výhradně Bohu, přičemž jej dotyčný nepředává osobně, ale skrze ruce řádně posvěceného kněze, který je ke své službě povolán a určen, aby z jeho rukou byla oběť přinesena „ke slávě a chvále jména Božího“. *Sacrificium* je Kristova vykupitelská oběť³³, ve které se zrcadlí velekněžství Ježíše Krista jako Božího Syna.

Ve starozákonním smyslu Bůh samotnými oběťmi nic nezískává, protože člověk ve své malosti není schopen mu dát cokoliv, čím by nahradil svou hříšnost nebo vyjádřil svou vděčnost za přijatá dobrodiní. Oběť je přinášena tedy především kvůli tomu, aby se veřejně vyjádřil vnitřní postoj člověka, kterým je klanění (celopal), touha po blízkosti Boží a smírnými obřady se vyjadřuje jeho touha po odpuštění.³⁴

Konání nejsvětější oběti dostává smysl až v Dějinách spásy, kdy se přichází obětovat Kristus jako Boží Syn za spásu celého světa. S přihlédnutím na skutečnost, že Ježíš přichází učinit spásu jako kněz (a to i přesto, že jim v židovském chápání není a takového titulu neužívá) a mistr (Jan 13,13) mohla jeho oběť jako dílo živého Boha mít takovou váhu, že lidské provinění se mohlo

---

³¹ Tamtéž, s. 122 - 129.

³² Slovo *sacrificium* zvláště vysvítá ve IV. eucharistické modlitbě: „*Offerimus tibi eius Corpus et Sanguinem, sacrificium tibi acceptabile ...*“.

³³ Resp. vykupitelský čin (leiton ergon), jak jsem již popsal výše v oddíle 1.1.

³⁴ Viz LÉNO DOUFOUR (ed.), *Slovník biblické teologie*, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991, s. 283.

vyhladit a vláda Božské spravedlnosti se mohla na zemi opět obnovit.³⁵ Je zde zcela patrný trojiční charakter Kristova soteriologického poslání; on zplozený z Otce je od něj vyslán a nic nehledí na veškerá příkoří a utrpení pozemské pouti, která musel jako člověk snášet a vychází po probdělé noci postížen mnoha fyzickými ranami, které mu udělili velekněží a římsí vojáci, vstříc hoře Golgota (hebr. lebka), který křesťanská tradice západní přejmenovala na horu Kalvárii. Ježíš si pevně uvědomoval jak z hlediska své Božské, tak i lidské přirozenosti, co tato oběť přináší za utrpení, které je pro člověka nesnesitelné. Zároveň však k ní po celou dobu směřoval, aby jí podstoupil jednak z poslušnosti vůči Otci, ale také z lásky k lidem, aby se naplnilo Písmo. Vystupuje v onu chvíli na Kalvárii jako na obětní oltář svého Božského těla, kterým má být zničena vina světa zatížená prvotním hříchem a vypuzen satan, který mu svévolně vládne (Jan 12,31). Aby památka tohoto utrpení ve společenství těch, kdo v něho věří, stále žila, ustanovil při poslední večeři viditelně svou oběť a obětoval svému Otci své Tělo a svou Krev pod způsobou chleba a vína, aby nám před oči každodenně stavěl právě onu Kalvarskou krvavou oběť a my abychom neustále skrze jeho vykupitelskou lásku dosáhli jeho spasitelnou mocí odpuštění hříchů, kterých se denně proviňujeme.³⁶

Toto díkyčinění (eucharistie) proto vysvítá v křesťanských kostelích jako jasné světlo uprostřed temnot. Člověk před ní má předstupovat s oprávněnou bázni, ale také v lásce vůči svému Stvořiteli a Spasiteli už jen díky tomu, že se tu děje něco, co je jedinečné a pro lidský rozum nepochopitelné. Eucharistie ve svém liturgickém slavení má připomínat (Lv 24,7) společným pokrmem jedinečnou oběť na kříži a tak spojit nový křesťanský obřad se starobylými obětními hostinami, vyjadřujícími společenství s Bohem.³⁷

Po obsáhlém úvodu proto přede mnou stojí hlavní úkol, kterým je předložit toto sacrificum mysterium (posvátné tajemství) v jeho formě, jaká se užívá v dnešních kostelích. Vstoupíme proto imaginárně do křesťanské svatyně dnešních dnů, abychom se zúčastnili nejsvětější oběti.

---

³⁵ MARTIN Z KOCHEMU: *Výklad nejsvětější oběti mše svaté* [přeložil Karel Lev Řehák], II. vyd., Praha: Cyrilo-Methodějská knihtiskárna 1897, s. 12.

³⁶ Tamtéž, s. 14 – 15.

³⁷ Tamtéž, s. 284.

2. Liturgické formy a prostor

Dříve než se vůbec dostanu k vlastnímu výzkumu a hlavní části mnou prezentované překladatelské práce, pokládám za nutné vysvětlit některé základní momenty, které do jisté míry od vlastního tématu mešního řádu liturgie abstrahují, protože s ním nesouvisí příliš úzce. Jedná se konkrétně o liturgický jazyk a liturgický prostor. Samotný římský misál totiž není mrtvým literárním útvarem, který si dnes otvíráme výhradně v knihovnách, ale živým textem, užívaným při katolické liturgii jako průvodní text. Jeho vznik, jak jsme se již zmínili, byl z toho důvodu, aby sloužící celebrující kněz nedělal v průběhu mše chyby a vše bylo co do formy a duchovního prožitku v maximálním bodu univerzality v různosti účastníků a rozličnosti jejich smýšlení o duchovním životě. Je nám tedy jasné, že samotný misál, ač má téměř neměnný řád³⁸, se užívá stále v témže prostoru a určitém vyměřeném čase. Tento existenciální rozměr jde ruku v ruce s postojem každého člověka, který tím prohlubuje své poznání směřující k transcendentní skutečnosti.³⁹ Dotyčný proto není už jen nějaký duchovní spotřebitel, ale věřící, který si plně uvědomuje mysterium, které se před ním uskutečňuje.

2.1. Latina jako liturgický jazyk

Neexistuje žádný Božský nebo jiný zákon, který by nařizoval pevnou jednotnou liturgickou řeč, v jaké mají být konány veškeré liturgické úkony, modlitby a žehnání. Z biblické tradice máme dosvědčeno, že například hebrejšтина, řeč, ve které je napsán skoro celý Starý zákon Bible a který doposud Židé užívají jako bohoslužebný jazyk, se v Kristově době již prakticky neužívala v mluveném projevu a mnoho teorii hovoří ve prospěch tvrzení, že Ježíš mluvil aramejsky a hebrejštiny nejspíš s výjimkou situace, kdy předčítal v synagoze (Lk 4,16-17) prakticky vůbec neužíval. Když Kristus volá z kříže (Mt 27, 46), značná část lidí mu dokonce nerozumí vůbec. V aramejštině nejspíš pronesl i konsekrační slova ustanovení eucharistie při poslední večeři, ačkoliv to nelze nijak dokázat, protože se nám nedochoval žádný hodnověrný aramejsky psaný pramen. To, že se tedy až do druhého vatikánského koncilu užívalo při katolických bohoslužbách zpravidla jazyka, který byl ze společenského a filologického hlediska již zcela mrtvým, je proto spíše jen výsledkem historického vývoje než nějakého dogmatismu, který v tomto případě není vůbec na místě. Na straně druhé je však nutné přemýšlet o tom, jak silně posvátný jazyk zasahoval do duchovní zkušenosti Božího lidu, který se s ní setkával v katolických kostelích téměř až do konce sedmdesátých let 20. století. Odborník na liturgiku Michael Lang z Institutu sv. Filipa Neriho v Římě k tomu jednou poznamenal:

„Jazyk používaný v bohoslužbě, tedy „posvátný jazyk“, se neomezuje jenom na *glossolalii* (srov. 1 Kor 14) – tzv. modlitbu v neznámém jazyce – nebo na mystické mlčení s naprostým

³⁸ O změnách textu v mešním řádu bude pojednáno níže ve třetí kapitole.

³⁹ J. DOBROVOLNÝ, *Oltář ve slavení oběti*, diplomová práce obhájená na Cyrilometodějské teologické fakultě UP v Olomouci, 1999, s. 6

vyločením lidské komunikace či pokusem o její vyloučení. Nicméně, prvek srozumitelnosti je omezen ve prospěch jiných prvků, zejména expresivity. Významná badatelka dějin křesťanské latiny, Christina Mohrmannová, tvrdí, že posvátný jazyk je specifický způsob „uspořádání“ náboženské zkušenosti. Mohrmannová říká, že každá forma víry v nadpřirozenou skutečnost, v existenci transcendentního bytí, nutně vede k osvojení si určité formy posvátného jazyka.⁴⁰

Z řečeného vyplývá, že při střetu běžného moderního člověka s neznámým jazykem musí být podložen nějakou náboženskou zkušeností. Člověk musí umět chápat, proč k danému obřadu, který je v jazyce, kterému dnes již téměř žádný běžný mluvčí nerozumí a jeho náboženská zkušenost roste nejen na rovině svých rozumových poznatků o Bohu a zkušeností jeho zázračného působení na něm, ale také se projevuje i jeho porozumění latině.

Když se však nyní přesuneme k historickému kontextu, zjišťujeme, že latina se stala liturgickým jazykem až poměrně později - prvním oficiálním liturgickým jazykem prvotní římské církve se totiž s největší pravděpodobností stala paradoxně řečtina, ve které byla napsána evangelia a listy apoštolů. Řečtina byla výhodnější i kvůli hlásání Kristova velikonočního tajemství mezi helénskými Židy, kteří s největší pravděpodobností již neuměli hebrejsky vůbec a Písmo jim bylo vykládáno v řečtině nebo pomocí fresek s biblickými motivy, které se nejpozději od 2. století začínají objevovat v synagogách. Apoštolové a jejich následovníci proto pravděpodobně užívali globálního jazyka řecké koiné v daných etnicích, přičemž, jak můžeme sledovat, se mísí v jejich textech množství semitismů, kterých užívá církve nejen v liturgii prakticky dodnes (aleluja, Sabaoth, amen, hosanna, marantha).

Pluralita mezi západem a východem se projevila naplno již na konci třetího století. Zatímco východ se těšil z již propracované řecké koiné, která se v tu dobu již značně lišila od stabilní mluvy řecké, západ, který ještě do nedávna neměl žádné problémy s řečtinou, začal postupně pociťovat, že latina, která byla ještě v polovině čtvrtého století běžným vulgárním projevem lidu, se během pouhých sto let stala spolu s antickou kulturou pohrobek dřívější slávy Říma, který padl pod nájezdy barbarů, a byla předem určena k zániku. Prvním místem, kde se tedy začalo užívat latiny, paradoxně nebyl Řím, ale Afrika a Hispánie. Konec 4. století proto rozhodl nejen o rozdělení římské říše na západ a východ, a také o tom, jakým směrem se budou ubírat jednotlivé křesťanské tradice v liturgii. Pozůstatky řečtiny se v liturgii i nadále projevovaly ve zpěvech invokace *Kyrie eleison*, *Christe eleison*, *Kyrie eleison* (který se zpívá prakticky dodnes), při papežských mších zpěvem *Gloria* a čtením epištoly a evangelia v latině i řečtině.

---

⁴⁰ Uwe-Michael LANG, „Jazyk ve službě posvátnému“. RC-Monitor 8 (2011), č. 7, 6-7.

Doposud se také zpívá v řečtině na Velký Pátek invokace *Hagios ho theos, hagios ischyros, hagios athanatos eleison hýmas*.⁴¹

Samotná církevní latina nevychází přímo z klasické latiny, ale její prapůvodní verzi je tzv. *lingua rustica* s velkým množstvím hebraismů a grécismů, které dosáhly dokonalosti v dílech Tertuliánových, Cypriánových a zvláště pak u Augustína Aurelia.⁴²

2.1.1. Zánik latiny jako liturgického jazyka

Po mnoho staletí si latina držela na západě své dominantní postavení. Liturgická latina se stala nově používaným jazykovým prvkem liturgie západu na sklonku 4. století po dotvoření římského ritu za papeže Řehoře Velikého hlavním a jediným liturgickým jazykem západní římskokatolické církve. Formu tomuto ritu dal již v úvodní kapitole zmíněný gregoriánský sakramentář, který téměř celý byl přijat a užíván na dvoře císaře Karla Velikého, kde jej upravil pro galské poměry mnich Alcuin. Je nepochybné, že Frankové v době panování Karla Velikého latině rozuměli. Mnozí medievisté si ještě dnes v posledku kladou otázky, jak daleko měl tehdejší franský jazyk daleko k vulgární latině potažmo latině postklasické,⁴³ která již plynule přešla v průběhu karolinské a ottonské renesance ve svébytnou latinu středověkou, kterou můžeme obdivovat dodnes prostřednictvím mnoha výrazných děl té doby. Vítězstvím karolinské renesance bylo především to, že latina jako literární jazyk a jazyk diplomatů a vzdělanců byla plně rehabilitována a stala se tehdy všeobecným dorozumívacím jazykem vysoké vrstvy obyvatel. Díky prudkému rozvoji univerzit v pozdější době zejména ve vědecké oblasti dosáhla latina podobného, ne-li možná většího postavení ve společnosti, než jaké má dnes například angličtina nebo němčina. V latině byly opisovány veškeré knihy z oblasti beletrie, teologie, byly v ní popisovány veškeré zprávy, vydávány královské výnosy a různé univerzitní a jiné dekrety. Propast mezi vrstvami vzdělaných a prostého lidu se však tehdy značně prohloubila, neboť úroveň jednotlivých západních vulgárních dialektů s osobitým substrátem jednotlivých latinských dialektů již začala postupně přerůstat v nové svébytné jazyky. Známy filolog a odborník na zánik antického Říma Lubor Kysučan si této skutečnosti značně všímá už tím, že poukazuje na rozhodnutí synodu v Tours r. 813, kde bylo duchovenstvo vybídnuto, aby pronášelo homilie *in sermone rustica Romana* (lidovém jazyce), protože lidé již běžné mluvené latině nerozuměli. Nelze však jasně říci, že by prostý lid nerozuměl ostatním částem mše, které byly zpravidla stále jednotvárné ať už v recitované nebo zpívané podobě.⁴⁴ Dalším momentem je sociolingvistický rys latiny jako univerzálního jazyka církve, kterým se dovedou dorozumět jak kněží, tak mu pasivně rozumí i věřící účastníci se mše svaté. Globalita

⁴¹ Svatý Bože, svatý silný, svatý nesmrtelný, smiluj se nad námi.

⁴² J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 32 – 33.

⁴³ L. KYSUČAN, *Antická tradice v barokní latinské literatuře českých zemí*, Olomouc: Univerzita Palackého 2011, s. 16 - 17.

⁴⁴ Tamtéž, s. 17

církevního jazyka, který tímto způsobem umožňoval přes veškeré odlišnosti dopomáhat univerzalitě církve a jejího kultu, tím značně předběhla dobu a stala se něčím ve středověké době celkem ojedinělým. Mnoho obchodníků či poutníků například bralo jako samozřejmost, že ať už navštívili mohutnou katedrálu v Chartres nebo baziliku sv. Jakuba v Santiago de Compostella, tak tam zaslechli zpravidla tutéž latinu mnohdy z téhož formuláře a díky postupnému oposlouchávání spojeného s případným výkladem jednotlivých částí obřadu mše jí mohli rozumět daleko lépe než kterémukoliv jinému jazyku. Prostřednictvím stále živé školské latiny se mnoho obyvatel učilo číst a psát a zpravidla každý měšťan měl v rukou listiny, které byly psané buď v úřední, nebo ve vulgární podobě latiny.

Postupem doby a především s rozvojem renesance a humanismu začalo docházet k ústupu latiny a růstu svébytného postavení jednotlivých evropských jazyků.⁴⁵ Latina byla jazykem Erasma Rotterdamského, ale i Martina Luthera, ovládali ji zajisté i encyklopedisté a další výrazní evropští vzdělanci osvěcenské doby. Zejména u nich se však setkáváme s tím, že ji využívali kontraproduktivně k tomu, aby na její místo do budoucna přešel ve veřejném společenském životě zcela jazyk národní, což mělo jednak vliv pro vznik osobité kultury jednotlivých národů, která byla do té doby ještě na některých místech utlačována (viz například česká, polská a ukrajinská kultura pod tlakem vlády Rakouska a Ruska), ale na druhou stranu bylo negativním pro latinu jako jazyk církve a také liturgie.

Na konci letního semestru tohoto akademického roku jsem měl v rámci předmětu Klasické jazyky v proměnách času velkou možnost se seznámit s teorií Charles Ferguson o diglosii, tj. o užívání více variant (variet) téhož jazyka.⁴⁶ Ferguson rozděluje každý jazyk na varietu V a varietu N, přičemž V značí vyšší a N nižší styl mluvy. Nadřazenost V oproti běžné mluvě je dle něj někdy spojena s náboženstvím, protože mnozí příslušníci národů zkrátka odmítají přijmout novou prostější formu jazyka už jen z toho důvodu, že jejich starší prajazyk, který je zaznamenán v knihách je pro ně jednak posvátný, ale také je prvkem jejich společné identity v pomyslné jazykové větvi (Řekové proto velice neradi přijali na počátku 20. století text Nového zákona v nové jazykové formě a obyvatelé Haiti zase Bibli v haitské kreolštině). Vyšší styl (superponovaná varieta), která je předložená v uznávané psané literatuře, která bývá předávána jako národní dědictví, se proto může používat prostřednictvím vzdělávacího systému, k užití psaných a formálních mluvených účelů, ale v běžné konverzaci na tržnici nebo kdekoli jinde mezi nízkými společenskými vrstvami se s ní prakticky vůbec neseťkáte.

V této linii se Ferguson zmiňuje i o latině:

---

⁴⁵ Tamtéž, s. 21-30

⁴⁶ Ch. FERGUSON, *Diglossia*, *Word*, 15, s. 325 – 340.

„Můžeme uvést latinu a vznikající románské jazyky během období několika století v různých částech Evropy. Místní jazyk byl užíván v běžné konverzaci, zatímco latina se užívala pro písemné projevy nebo určité druhy formálních mluvených projevů. Latina byla jazykem církve a její literatury, latina měla prestiž, v jednotlivých oblastech existovaly mezi oběma varietami nápadné gramatické rozdíly atd.“⁴⁷

Pokud se tedy variety V ve společnosti nijak neužívá, nepíše se v něm nové texty a literatura, pozvolna mizí a stává se již jen vzdělaneckým nebo liturgickým jazykem, který studují výhradně jen intelektuálové, se ve společnosti aktivně neužívá a dle mého v případě, že opustí i prostředí univerzit (což se na teologických fakultách po II. vatikánském koncilu zcela jasně stalo) směřuje potom téměř k úplnému zániku.

Hojně bývá dnes interpretováno, že II. vatikánský koncil byl předehtou pádu latiny. Je tomu tak proto, že právě koncil dal tak velký prostor emancipaci národních jazyků, že pak následně mohly bez jakéhokoliv odporu nahradit latinu ve všech jejích základních funkcích. Skutečností koncilního dění, které se k nám dostávají s odstupem téměř padesáti let, nás však přesvědčují o opaku: V prvním jednacím období od října do prosince 1962 koncilní otcové často propukali v smích a sekretář Kongregace posvátný kult se dokonce vyjádřil proti upravenému liturgickému schématu přibližně těmi slovy, že latina má být i nadále jazykem liturgie a národního jazyka se má užívat jen při katechezi a určitých modlitbách.⁴⁸ Narážel přitom především na to, že užívání živého jazyka ve mši bylo formálně zapovězeno již na tridentském koncilu (sessie XXIII., cap. 8) a handicap věřících, kteří obecně latině nerozuměli, se v praxi eliminoval tím, že duchovním bylo přikázáno, aby lidu vysvětlovali obsah modliteb i jednotlivé části obřadů mše svaté.⁴⁹ Likvidace latiny, která byla poslána na úplné dno užívání, však neměla úplnou naději na úspěch. Koncilní konstituce *Sacrosanctum concilium* v čl. 36 jasně stanovuje, že užívání latinského jazyka má být zachováno v latinských obřadech a stejně tak i jeho výsadní právo zůstává i nadále nedotčeno. Papežské motu proprio z r. 1985 a následně i další v r. 2007 povolilo předkoncilní liturgii a vrátilo latinu jako liturgický jazyk se zvláštními výsadami zpět do církevního společenství. Čas teprve ukáže, zda-li to bylo správné řešení.

2.2. Oltář

Každý člověk vždy potřebuje ve svém životě mít rozhodující hmotné místo, ke kterému se bude upínat nejen jako k symbolu, ale přímo jako k objektu, přes který budou směřovat veškeré jeho prosby, žádosti a díky směrem k transcendentnímu. Věřící křesťané k tomu po dvě tisíciletí užívají oltář a nejsou v tomto směru žádní novátoři. Svě oltáře měla již ostatní pohanská

⁴⁷ Překl. Fergusonova článku pod názvem *Diglosie* na FF ÚK v zimním semestru 2008. Je dostupný na adrese http://www.lingvistika.cz/download/preklady/preklad_Ferguson.pdf, kontrolováno 12. 5. 2012.

⁴⁸ R. WILTGEN, *Rýn se vlévá do Tibery – Kronika II. vatikánského koncilu*, Frýdek Místek: Michael s. a., 2007, s. 31

⁴⁹ Blíže k tomu v oddíle 4.1.

náboženství a spolu s nimi i Židé, kteří svou oltářní praxi postupně přenesli z vrcholků památných hor praotců do jeruzalémského chrámu.⁵⁰ Samotný chrám spolu s presbytářem není jen pouhou náboženskou stavbou, která by utvářela náboženskou identitu daného etnika, ale také „dokonalým symbolem bytostné konstituce člověka v jeho ontologickém i morálním významu (1 Kor 3,16).“⁵¹ Oltář se od doby mojžíšovského chrámu stává součástí velesvatyně, kam směl vstoupit jen velekněz a to ještě jen jednou do roka, neboť se v ní jednak nacházela archa úmluvy s původními tabulkami desatera (dekalogu) a – jak se i tvrdí – s pouštní manou a Áronovou palicí, ale především zde docházelo k reálné Boží přítomnosti. Právě zde se totiž, jak se věřilo, stýkalo nebe se zemí.⁵² Tuto skutečnost reálné Boží existence přenesli do svých svatyní⁵³ i první křesťané a tradice tohoto důrazu na posvátno přetrvává ve všech katolických chrámech dodnes.

Současný oltář má prezentovat místo, odkud pozemská církev, která je církví bojující, pohlíží s nadějí k nebeské slávě, do míst, kde již není pláč, ani smutek, ani skřípění zubů, protože vše, co bylo, tam již pominulo (Zj 21,4) – je to přenádherný obraz církve vítězné, kterou nám prezentuje nespočet svatých světců a světic, mučedníků a mučednic, kteří si dobřela vyprali své roucho v Beránkově krvi (Zj 7,14). Církev po mnohá staletí byla obrácena k oltáři, který byl orientován tak, aby kněz, který před něj předstoupil, byl v postavení čelem k východu a spolu s ním i ostatní věřící účastníci mše svaté. Podle této interpretace, které se jasně zastává Michael Lang, je v rozporu teze, že již od počátku církve byl celebrující kněz vždycky čelem k věřícím.⁵⁴ Veškeré teze, které to obhajují na základě paradigmatu o eucharistii jako hostině, jsou již ve svém počátku vyvrácené starými spisy jako Didaché (učení dvanácti apoštolů) a Prvním listem papeže Klementa, kde se jasně zdůrazňuje, že prvotní církev vnímala s maximální pozorností obětní charakter eucharistie a podle toho k tomu i přistupovala.⁵⁵ Pro dnešní svět může proto oltář mít význam stability, ze které se můžeme odrazit jako od kamene uhelného⁵⁶ a v níž, když jej identifikujeme s Kristovou obětí, která se na něm den co den zpřítomňuje, se tak oltář

---

⁵⁰ J. DOBROVOLNÝ, *Oltář ve slavení oběti*, diplomová práce obhájena na CMTF UP v Olomouci v roce 1999, s. 14 – 20.

⁵¹ Vít PACALAJ, *Znak – mil'nik spásy a zatratenia*, ISBN 978-80-969913-5-8, s. 33

⁵² *Ibidem*, s. 34

⁵³ Nesmíme však opomenout skutečnost, že první křesťanské chrámy vznikají až v průběhu 2. století A.D. Do té doby se křesťané scházeli buď v židovských synagogách (byla-li taková možnost) nebo v domech bohatších křesťanů. Blíže k tomu J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 75-78.

⁵⁴ LANG Uwe Michael: *Obrázení k Pánu. Orientace liturgické modlitby – Předmluva Joseph Ratzinger* [přeložil Josef Rýznar], I. vyd., Olomouc: Maticе Cyrilometodějská 2010, s. 35

⁵⁵ Tamtéž, s. 39 spolu s odkazem na další odbornou literaturu. Celková fundovanost Langa v tomto ohledu budí i mezi vědeckou společností v Římě četné kontroverze. Sám autor však jasně ukazuje, že nelze vše stavět generálně na archeologismu, naivních představách o prvotní církvi, které nemůžeme nijak potvrdit, když k tomu nemáme odpovídající prameny, a o to více nelze opomíjet rozvoj západní liturgie a její tradici mezi lety 600 – 1960, které byly v mnoha směrech velmi plodné a i dnešní člověk si z nich může i přes definovanou cizost „starých zapšklých tradic našich babiček“ hodně odnést pro svůj duchovní i společenský život.

⁵⁶ Žl 117(118), 22; Lk 20,17; Sk 4,8-12.

alegoricky stává alfou a omegou našeho bytí, našeho dne, naší mysli, která může osvětlovat každý náš den. Podle pokoncilní instrukce Eucharisticum mysticum z 25. března 1967 pro smýšlení věřícího katolíka jasně vyplývá, že oltář je nutné umístit a postavit tak, aby bylo vždy zřejmé, že je znamením samého Krista, místem, kde se za pomyslnou oponou odehrává základní mysterium křesťanské víry a tím dosahuje nadčasového charakteru.⁵⁷

2.3. Postavení kněze a věřících

Na počátku tohoto oddílu bych rád uvedl krátkou úvahou, která vychází z definice Roberta Tafta: Liturgie není nějaká ceremonie nebo sousedské shromáždění, ale naopak je předmětem kontemplace, je to slavnostní tajemný výjev a my k němu máme přistupovat s uctívou bázni a ne si jen na něco hrát a dělat se v takovémto konání okázalým před lidmi.⁵⁸ I když se budu k současnému řešení oltáře v této práci ještě jednou vracet, musel jsem si dovolit tento lehce subjektivní náhled na orientování eucharistické modlitby. Není v jistém směru dnes žádné pochybnosti, že se již od dob prvotní církve křesťané obraceli při své modlitbě směrem k východu, směrem k vycházejícímu slunci, které pro duši věřící v tomto ohledu symbolizuje Boha, věčné světlo, které svítí uprostřed tmy a tma je nemůže pohltnout (Jan 1,5). S tématikou orientace liturgické modlitby přispěl do současné diskuze o fyzické orientaci směru modlitby kněze u oltáře ve své studii z roku 2003 člen Kongregace pro bohoslužby Uwe-Michael Lang.⁵⁹ Autor dělí svou studii na čtyři části: Samotnou liturgickou reformu se zaměřením na postavení celebranta u oltáře, orientaci chrámové modlitby a s ní související architektury chrámů v prvotní církvi, spirituální a teologický obsah modlitby obrácené k východu se zaměřením na pastorační hlediska a samotnou současnost této modlitby.

Je více než jisté, že kněz proto přistupoval k oltáři čelem ne z důvodu, aby se nějak odlišoval od věřících a byl k nim zády, jak tvrdí skalní zastánci formy *versus populum*, ale proto, aby zde jasně vyplynula jeho kněžská prostota a lidskost. Proto vystupuje jako vyvolený z lidu, jsou na něj od nástupce apoštolů vloženy ruce a učiněny další nutné úkony, aby byl vysvěcen na kněze a on poté, absolutně ztotožněn se svým Pánem a Mistrem, který na něj seslal své světlo a svou pravdu (viz Žl 42, 1-5), je veden po stupních na vrchol oltáře, aby zde ze svých rukou učinil Bohu „obět' svatou, obět' čistou, obět' nekrvavou“. Kněz tedy proto neslouží zády k lidu, ale lid stojí s ním před Bohem, který se v tento určitý čas na oltáři zpřítomňuje (aktualizuje). Kněz jako duchovní se tím nepovyšuje nad lidi, ale právě jako člověk, z lidu vyvolený, vzal na sebe to jho,

---

⁵⁷ J. DOBROVOLNÝ, *Oltář ve slavení oběti*, s. 34 – 35.

⁵⁸ Srov. TAFT Robert: *Život z liturgie – Tradice východu a západu*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma 2008, s. 65.

⁵⁹ *Conversi ad Dominum. Zur Geschichte und Theologie der christlichen Gebetrichtung, mit einem Geleitwort von Joseph Kardinal Ratzinger*. Johannes -Verlag, Einsiedeln 2004. Česky vyšla kniha v roce 2011 pod názvem *Obrácení k Pánu – orientace liturgické modlitby*, Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 144 s.

kteřé povolání kněze obnaší, přistupuje k Božímu oltáři a přináší za všechny přítomné věřící Bohu přesvatou obět' Kristova kříže.

2.4. Základní liturgické úkony

2.4.1. Znamení kříže

Mezi jedno z nejstarších gest jak v křesťanské liturgii, tak také přímo v osobním životě křesťana náleží znamení kříže. Častokráté náhodný kolemjdoucí pozná křesťana právě podle tohoto vnějšího znamení, kdy se dotýká dlaní pravé ruky čela, beder, levého a nakonec pravého ramena především ve chvílích, kdy jde kolem kříže, kostela nebo se zvoní na klekání.⁶⁰ Tento způsob kříže se nazývá „velký latinský kříž“, což nám evokuje, že není jediným druhem znamení kříže, kterého křesťané užívají.⁶¹ Křesťané si takto již od dob prvotní církve připomínají, v co věří – Ježíše Krista, pravého Boha, který ač byl ukřižován a zemřel potupen, třetího dne vstal z mrtvých a vtiskl naději na věčnou spásu do těch, kdo v něho uvěří. Při znamení latinského kříže je navíc důležité, jak máme složené prsty. V naší západní tradici se doporučuje všech pět prstů na pravici mít spojených do dlaně k sobě na znamení pěti bolestných ran Kristových, které však také mohou zároveň poukázat na pět našich smyslů.⁶² Zprávy o užívání znamení kříže máme již z pramenů sv. Hippolita (*Traditio apostolica* 42) a Tertuliána (*De corona* 43, PL 2, col. 99). Z nich víme, kdy se zpravidla křesťané pokřižovali; před jídlem, při oblékání, rozsvěcování světel, uléhání či ranním vstávání z postele.⁶³

Kromě tohoto základního znamení kříže se však užívá v liturgii ještě dalších jiných způsobů „pokřižování“. Jedním z nich je například křižování před evangeliem, kdy věřící právě ve chvíli, kdy kněz (nebo jáhen) ohlašuje jasným hlasem, který text se bude číst, činí palcem pravé ruky malé znamení kříže na čele, ústech a na prsou, čímž značí, že chce jednak o radostné zvěsti evangelia přemýšlet, radostnou zvěst přijmout a také ji v sobě uchovat. Dalším způsobem je pak znamení kříže ve významu žehnání osob a věcí. Řadí se k nim například malé žehnání, kdy se učiní křížek na čele katechumena pomocí palce nebo ukazováčku pravé ruky do podoby písmene T nebo požehnání biskupa či kněze při mši.⁶⁴ Druhého způsobu se užívá hojně od 4. století, zatímco ten první téměř zanikl a zažil v praxi svůj návrat až po druhém vatikánském

---

⁶⁰ Klekání se nazývá zvonění zvonů třikrát denně – ráno v poledne a večer. Název dostalo zjevně podle toho, že lidé a zvláště ti prostí, když uslyšeli hlas zvonu, padli na kolena a modlili se votivní mariánskou modlitbou *Anděl Páně* (od Velikonoc do svátku Seslání Ducha svatého nahrazenou chvalozpěvem *Raduj se, královno nebeská*).

⁶¹ Kromě kříže latinského existuje ještě kříž řecký, kdy se věřící značí třemi spojenými prsty pravé ruky (zbývající dva – prsteníček a malíček jsou přiloženy k dlaní). Máme zaznamenáno v historii, že praxe řeckého kříže se ve středověku nějaký čas držela i na západě. Po oficiálním vydání misálu Pia V. (1570) však vítězí praxe velkého latinského kříže.

⁶² P. MATURKANIČ, *Společné prožívání mše svaté*, České Budějovice: Nakladatelství Jih, 2009, s. 17

⁶³ V tomto a následujícím hojně cituji především J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 67 – 68 a J. BRADAČ, *Posvátná znamení*, s. 12.

⁶⁴ Taktéž J. BRADAČ, *Posvátná znamení*, s. 12

koncilu, kdy se církev opět zaměřuje na katechumenát a upravuje v souladu s ním i křestní obřady dospělých.

Co se tedy týče užití znamení kříže v liturgii, tak je buď signifikativní (znamení kříže na počátku a konci mše, žehnání kněze po proměňování v I. eucharistické modlitbě) nebo efektivní, tj. že se pomocí něj zprostředkuje nějaká milost (biskupské a kněžské požehnání na konci mše sv., žehnání věcí, pokrmů, při exorcismech, ...). Signifikativní forma, které se však chci dotknout nejvíce, je dnes spojena s latinskými slovy *In nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti. Amen* (česky: Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého). Forma gesta je pak následující; při vzpomnutí Boha Otce si mám i vzhledem k tomu, že se dotýkám hlavy, centra svého rozumu a vědomí, uvědomit, že Otec je původcem Syna přesně tak, jako je rozum původem myšlenky; u Syna sestupuji k prsům, což mi evokuje, že Otec zrodil svého Syna, kterého seslal se svou láskou na zemi a z obou že vychází Duch svatý, který nás vyvádí ze hříchu (levé rameno) a vede k naplnění přirozené spravedlnosti (pravé rameno). Výrazem Amen, který je převzatý z hebrejštiny, zdůrazňujeme pevnost vyřčeného.⁶⁵

Znamení kříže se v pokoncilní liturgii dělá mnohem řídkěji. Když nepočítáme kříž na počátku a konci mše,⁶⁶ tak se dělá znamení kříže na text evangelia v evangeliáři při jeho ohlašování,⁶⁷ kněz žehná jáhnovi dříve, než vyjde k ambonu přečíst lidu evangelium, žehná se kadidlo, kdykoliv se užívá incenzu a s kadidelnicí dělá kněz kříž při offertoriu nad obětinami.⁶⁸ Při eucharistické modlitbě se znamení kříže činí nad obětinami před samotným úkonem proměňování. V předkoncilní liturgii kněz žehnal křížem věřící lid navíc také po vyznání vin (při tzv. absoluci).⁶⁹

2.4.2. Stání a klečení

Přistoupíme nyní k základním liturgickým úkonům, které člověka aktivizují v posvátném dění. Je to především klečení a stání. Ač by se zde slušelo třeba poukázat i další formy pohybu v liturgii (prostrace, pokleknutí, sezení, pokrytí hlavy, políbení pokoje), tak se zastavuji v tuto chvíli pouze u těchto dvou výrazných, u kterých můžeme vyzkoumat jejich velmi výraznou implicitní symboliku. Liturgie cele zapojuje člověka do svého dění. Nutí jej používat veškeré smysly; hmat, čich, zrak, musí dokázat ovládat i případnou nepřízeň dostatečné teploty – to je třeba případ křtu, kdy zpravidla přichází křtěnec do kontaktu s velmi studenou vodou nebo

---

⁶⁵ Samotné slovo Amen nelze doslovně přeložit, protože pestrost jeho významu je rozsáhlá. Skrývá se v něm jednak závazný a nadšený souhlas toho, kdo slovo vyřkne a také jednohlasné zaslíbení se Kristu, který je vpravdě vrcholným a účinným Amen v dějinách. Srov. X. LÉON DOFOUR a kolektiv: *Slovník biblické teologie* [přeložil Petr Kolář], Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991, s. 7; J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s 53.

⁶⁶ IG 50, 124, 167.

⁶⁷ Viz. oddíl 3.5.

⁶⁸ IG 277.

⁶⁹ Jednalo se konkrétně o druhé confiteor. Zmiňuji se o něm níže v oddíle 3.16.

olejem; a nakonec také chuť, která je zvláště podřízena naší tělesnosti podobně jako ty předchozí. O to více je však chuť, kdy věřící například pomocí svých chuťových pohárků na jazyku vnímá, že přijal Tělo Páně, musí se skrze jeho vlastní tělo, jako pomyslný nástroj duševního hnutí, dojít k duchovní obnově, a to přímo takové, že ji můžeme nazvat přetvoření v Kristu. Právě na tomto příkladu si můžeme jasně uvědomit, že to, co se zpravidla děje v duši, se odráží na těle, ať už stylem oblečení, které člověk preferuje, ať už reakcemi na různé psychologické podněty nebo přístupem k běžnému každodennímu životu. Lidské tělo samo o sobě vyšlo z rukou Božích a právě proto je cenným objektem. Avšak i přesto, že se může stát nositelem blahoslavenství plynoucího z přijetí zjevení a pravdy Boží, může se stát také nositelem mystéria bolesti a bídy, které plyne ze hříchu, který buď skrze něj vědomě vykoná dotyčná duše, nebo se na něm podepíše svým hříchem někdo jiný (úkladná vražda, znásilnění, psychický útlak zaměstnavatele). Z tohoto hříšného stavu a jeho stupňování vedoucího až ke smrti a odsouzení do míst, kde je jen pláč a skřípění zubů (Mt 8,12) nás věřící křesťany však Ježíš jako pravý Bůh vysvobodil a vtiskl do nás opět naději na život věčný. Hříchem Chávy (Evy) byla duše i tělo odsouzeno, skrze Kristovo tělo oslavené se však stalo „tajemstvím velikosti“ a bylo pozdviženo do řádu slávy.⁷⁰ Tělesný postoj, vlastní vzezření a oděv tedy hodně svědčí o mém vnitřním životě. Do chrámu nevstupuji takto připraven kvůli lidem, ale správně především kvůli Bohu. Můj tělesný postoj mě v tomto připravuje k modlitbě, a jak víme, každý lidský čin se nejnázve vykoná po dobré přípravě. Proto i k liturgii musí křesťan umět přistupovat připraven. O svatém Padre Piovi z Pietrelciny se v jedné historice říkalo, že býval duchovně ve všem svém konání natolik dobře připraven vlastní sebekázní a pokorou (která se ještě vystupňovala poté, co přijal stigmata), že se již obával, aby to v něm neplodilo pýchu nebo, aby to všechno nebylo již přehnané. Proto si dokonce do sakristie nechal pořídit andulky, aby poté, co byl připraven ke mši sv., si s nimi jako Božími tvorečky popovídal a trochu snížil svou již příliš velkou koncentraci ke slavení nejsvětější oběti mše svaté. Můžeme tedy říci, že nejen příprava, ale mnohdy i samotné konání modlitby a slavení liturgie je spojeno s pohybem těla, proto i jím se může při modlitbě mnohdy spousta věcí vyjádřit.

Při modlitbě ve mši svaté mnohdy stojíme nebo klečíme. Stání je symbolem úcty před Bohem, projevem svobody Božího dítěte a projevuje se v něm bezmezná důvěra vůči Bohu, ke kterému se upínám v očekávání konečné spásy na konci věků (viz o tom ve Zj 7,9; 15,2). V západní liturgii se stání po staletí projevuje zpravidla ve funkci samotného liturgia-kněze, který skrze své ruce tuto oběť Bohu přináší a skrze jehož ruce dochází k přepodstatnění (transubstanciaci). Dnes se projevuje v daleko větší míře i u ostatních věřících, kteří jsou častokrát, a to nejen před

---

⁷⁰ Srov. POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, s. 35

čtením evangelia a vstupní a závěrečné modlitby vyzvání, aby povstali a Pán byl v tu chvíli s nimi.⁷¹

Klečení se projevuje v západním ritu daleko více než v ritu východním, kde dokonce někteří ultrakonzervativní pravoslavní biskupové hlásají, že klečení ponižuje Boha. Katolická církev si však zvláště připomíná, že při modlitbě klečel již Kristus v Getsemanské zahradě (Lk 22,41). S nejistotou se však zpravidla tvrdí, že první křesťané činili své veřejné a soukromé modlitby vkleče.

Klečení může být symbolem pokání, pokory, vroucnosti, klanění, ale i vzdávání úcty. Ve mši se dnes zvláště klečí při konsekraci chleba a vína v modlitbě římského kánonu. V některých oblastech se dokonce drží i nadále tradice, že celý kostel zpravidla klečí až do pozdvihování („Per ipsum“), kterým se kánon zakončuje. Stejně tak se kleká alespoň jednou do roka o Vánocích a na slavnost Zjevení Páně v modlitbě Kréda při slovech „et incarnatus est ex Maria Virgine ...“.⁷² V předkoncilní liturgii se navíc setkáváme s klekáním (či poklekáním) o kvatembrových dnech⁷³ a při přímlovách Velkého Pátku, kdy na výzvu *Flectamus genua*, všichni poklekají a zůstávají v krátké modlitbě vkleče.⁷⁴ Doposud je klečení ještě stále zaběhlým projevem adorace při různých pobožnostech a výstavu nejsvětější svátosti.⁷⁵

2.4.2. Pozdrav kněze směrem k lidu

Nejčastějším pozdravem kněze, při kterém se dle rubrik mešního řádu obrací směrem k lidu, je krátká formule *Dominus vobiscum* [Pán s vámi]. Lid na ni jednohlasně odpovídá *Et cum spiritu tuo* [I s duchem tvým].

Kněz při zvolání *Dominus vobiscum* rozevře své ruce, které měl až do této chvíle sepnuté, téměř do pozice oranta a hned je zase záhy v půlce této formulace zase spíná. Oslovení „Pán s vámi“ je také klíčem k porozumění tomu, co se děje při eucharistii. V pozdravu se jasně poukazuje na to, že Ježíš je s námi po všechny dny až do konce světa (Mt 28,20), a to se zvláště děje při mši svaté. Kristus je zde tím tajemstvím, o němž jsem již psal výše⁷⁶ – dal se poznat a je mezi námi

---

⁷¹ POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, s. 52; BRADAČ, *Posvátná znamení*, s. 5; FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 62 – 63.

⁷² IG 137

⁷³ Blíže o kvatembrových dnech v článku „Suché dny (kvatembr)“, <http://www.krasaliturgie.cz/kalendar/liturgicky-rok/suche-dny-kvatembr.html>

⁷⁴ SCHALLER, *Římský Misál*, V. vydání, Praha: Česká katolická charita, 1952, s. 430 – 434. Podobný zvyk modlitby máme také zaznamenán ve 4. století u Kassiana. Východní liturgie této struktury užívá jako formy určité litanie, která se opakuje úplně stejně v každé liturgii pod jednotným názvem Jektenie. Viz blíže k tomu in TAFT Robert: *Život z liturgie – Tradice východu a západu*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma 2008, s. 207 – 210.

⁷⁵ POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, s. 52; FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 63; BRADAČ, *Posvátná znamení*, s. 8. Poklekání a klečení kněze jsem v tomto svém krátkém výkladu vynechal. Vrátil jsem se k němu zpravidla až na příslušných místech.

⁷⁶ Viz oddíl 1.3

(Kol 1, 26-27).⁷⁷ Sepětí rukou je ve svém dalším smyslu v tuto chvíli projevem pokorné oddanosti a důvěry v Boha a pozdrav směrem k lidu především udržuje spojení kněze s věřícími a potažmo i celou církví, jejímž jménem před oltářem stanul.⁷⁸ Samotný kněžský pozdrav se v případě, když celebruje mši biskup, nahrazuje formulací *Pax vobiscum*, který je vyhrazen biskupovi, který nám tím připomíná pozdrav Krista zmrtvýchvstalého (Lk 28,36; Jan 20,19.21.26).⁷⁹ Zprávu o obou pozdravech máme ze 4. století. Vysoce pravděpodobné však je, že biskupové věřící takto zdravili v návaznosti na apoštolskou tradici již v raných dobách Církve.

Při pohledu na odpověď je čtenář oprávněně zaskočen, neboť v současné liturgii v národním jazyce je odpověď o poznání kratší – *I s tebou*. Několikrát jsem se tázal, proč tu dochází v tomto směru k takové odchylce. Dostalo se mi různých odpovědí a interpretací.

První z nich tvrdí, že výraz ‚spiritus‘ neznamená totéž jako duch, ale že se naopak jedná o duši (ψυχή), na kterou proto v tomto případě nemusí být kladen důraz, protože duše v rámci aristotelského trojího dělení těla na složku rozumovou, duševní a duchovou a duše je přeci jen blíže osobě. Lze tedy dle předloženého říci, že kněz oslovuje jen konkrétní osobnosti a lidé jako osobnosti mu personálně odpovídají a přejí, aby byl Bůh ve spojení i s jeho osobou.

To však v rámci křesťanské nauky trochu nedává smysl, protože o dvojdušnosti (ψυχη a πνεῦμα) hovořili již gnostikové a tuto nauku spolu s nimi odsoudil již 4. konstantinopolský koncil.⁸⁰ Pojem duše navíc nelze v rámci novozákonní mluvy vysvětlit jako nějaký novozákonní semitismus, protože by tomu pak odporovala pasáž z listu Židům, ve které je psáno: „Slovo Boží je živé, mocné a ostřejší než jakýkoliv dvojsečný meč; proniká až na rozhraní duše a ducha, kostí a morku, a rozsuzuje touhy i myšlenky srdce“ (Žid 3,12). Duše v tomto smyslu je potom něčím, s čím se identifikuje našeho tělo, je to něco, co může každý z nás nazvat svým já. „Říkáme, já vím, já chci, já cítím. S tělem samotným se neidentifikujeme, neřekneme: ‚Zkrátil jsem se o vlasy, bolím nohou.‘ Tělo je nástroj duše, kterým se ona může projevit v hmotném světě.“⁸¹ Vynechání pojmu duše z lidské svébytné osobnosti i v takovém malém oslovení proto může mít tragické důsledky v intelektuálním chápání křesťanství, které může snadno inklinovat k novodobému trichotomismu nebo právě výše zmíněné gnostické dvojdušnosti.

---

⁷⁷ M. NOWAK, *Žít mši svatou*, s. 23

⁷⁸ F. CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku I. díl*, Olomouc: Lidové knihkupectví, 1931, s. 85

⁷⁹ Tohoto pozdravu však biskup smí užít jen při mších s Gloria. V návaznosti na to např. Dr. Cinek zde vidí věcnou souvislost s hymnem andělským – tedy Gloria (blíže o tom v oddíle 3.3.), který tomuto oslovení předcházela. Oslovení ‚Dominus vobiscum‘ totiž v předkoncilní liturgii zaznělo paradoxně poprvé až právě po tomto vstupním hymnu. Nový mešní řád je přesunul hned na začátek po znamení kříže. Viz. Ibidem, s. 85

⁸⁰ Den. 657-658.

⁸¹ V. PACALAJ, *Znak mil'nik spásy a zatratenia*, s. 34-35.

Z druhé strany je nám však předložen tak pouhý filologický argument, který tvrdí, že výraz ‚Et cum spiritu tuo‘ je jen pouhým opisem ze semitského pozdravu, který skutečně doslovně znamená jen ‚I s tebou‘.⁸² Křesťanská tradice tedy nejspíš přijala do liturgie tuto původně židovskou odpověď na pozdrav. Kdy se však upravila do podoby, v jaké se užívá v latinské liturgii doposud, se mi zjistit nepodařilo. Předpokládám však, že se jí užívalo ještě v době, než začaly vznikat jednotlivé rity, protože odpověď se stejným zněním ‚I s duchem tvým‘ užívá i východní ortodoxní církve. V českých překladech mešního řádu se až do koncilu včetně uváděl doslovný překlad ‚I s duchem tvým‘

---

⁸² J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 52.

3. Mešní řád katolické mše a její výklad

3.1. Vstupní obřady

Po přípravě ke mši svaté a oblečení liturgických rouch vychází kněz spolu s ministranty v liturgickém průvodu k oltáři. Průvod (zvláště když se koná mše svatá v neděli nebo v den nějakého většího svátku) je utvořen z ministrantů nesoucích hořící kadidlo, následovaných s křížem a akolyty nesoucími svíce, za nimi ostatními, přičemž kněz (nebo biskup) přichází až jako poslední, přistupuje spolu s nimi k oltáři, a vzdává úctu pokleknutím. Následně vystoupí k oltářní mense (srov. Žl 43,3-4) a polibkem vzdá úctu svatým, jejichž ostatky jsou v ní uloženy. Jedná se o pár úkonů, které nejsou ještě přímo součástí mše svaté, avšak mají vůči ní přímé předurčení. Jedná se o tzv. introit, vstup do chrámu Božího, tj. myšleno vlastního kněžiště. Do toho kněžiště nesmí během mše vstoupit žádný laik kromě ministranta, který asistuje knězi.

Samotný průvod (a obzvláště v neděli) má vyjadřovat radostné putování do kostela liturgie. Všichni lidé zpívají při něm vstupní antifonu nebo sloku jiné mešní písně.⁸³ Mieczyslaw Nowak k tomu říká, že se nemá jednat o nějaké sólo, ba naopak to má být „ píseň shromážděné církve. Zpěv sjednocuje lidi. Právě zpěv jim pomáhá, aby se cítili být církví, která s radostí velebí svého Pána.“⁸⁴

Když kněz poklekně spolu s ministranty na výraz úcty před Pánem, který je eucharisticky přítomen ve svatostánku na hlavním oltáři, vystupuje po stupních nahoru k oltářní mense a políbí ji jako symbol úcty ke svatým, jejichž relikvie jsou v ní uloženy v oltářním kameni. Poté se zpravidla odebírá k sedes (někdy nazývaná jako předsednické sedadlo, jinak se jedná o židli, která je určena pro kněze celebrujícího mši). Když se však koná mše v neděli a ve svátek nebo jindy, je-li to vhodné, kněz požehná kadidlo a vykoná s kadidelnicí *incensaci*. Incensace je tzv. okuřování oltáře vonným dýmem z ohně, na němž hoří kadidlo, tj. vonné koření z východu, které bylo jedním z darů tří mudrců od východu malému Ježíškovi (srov. Mt 2,11), zároveň se také činí na základě předobrazu ve Starém zákoně (1 Mak. 2,15; Luk 1,9). Nejstarší zmínka o kadidlu v liturgii pochází od Pseudo-Dionysia (5. století), na západě se kadidla zpočátku užívalo jen při čtení evangelia (od 12. století již v dnešním rozsahu).⁸⁵ Současná incensace je již velmi jednoduchá oproti formě, která byla naposledy uváděna jako nutná ještě v misálu z roku 1962.

---

⁸³ Tato zpívaná modlitba má napomáhat zahájit bohoslužbu, podpořit jednotu shromážděného Božího lidu a uvést jejich mysl do tajemství liturgie a daného času – svátku, slavnosti apod. IG 47-48.

⁸⁴ M. NOWAK, *Žít mši svatou*, I. vyd., Olomouc: Maticе Cyrilometodějská (nedatováno), s. 11.

⁸⁵ FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 71.

Knězi stačí pouze okouřit prostor mensy, jednou ji obejít dokola a pak může předat kadidlo opět ministrantovi, který je odnáší.⁸⁶

Po úvodním vstupu již nic nebrání samotnému zahájení mše. Kněz se žehná znamením kříže se slovy *Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého* a lid mu odpovídá *Amen*.⁸⁷ Následně dává shromážděnému lidu najevo přítomnost Páně⁸⁸

3.2. Vyznání hříchů

K vyznání hříchů je nutné nejdříve říci, že bývá v katolické církvi dvojitý. První větší úkon vyznání hříchů je svatá zpověď,⁸⁹ kterou má povinnost každý věřící vykonat alespoň jednou za rok (jinak se doporučuje jednou měsíčně). Druhý menší, který se objevuje v liturgii v úvodních obřadech mše svaté, je pak tzv. „úkon kajícínosti“ nazývaný podle počátečního slova jeho nejstarší varianty *Confiteor*. Úkon kajícínosti neboli též nazývaný vyznání vin i přesto, že se jeho forma nebo formulace v průběhu staletí hojně měnila je důkazem nejstarší tradice, kterou máme písemně potvrzenou už v Didaché, kde se požaduje, aby právě tímto úkonem začínalo každé nedělní slavení eucharistie.⁹⁰ Původně se takovéto vyznání nazývalo apologie a poprvé máme o ní písemnou zmínku v řeholi sv. Chrodeganga († 766). V samotném římském prostředí prvek úkonu kajícínosti vystoupil historicky ve třech částech mše – na začátku („confiteor“), po evangeliu („per evangelica dicta...“) a před přijímáním („druhé confiteor“). Kněz navíc doposud činí ve mši ještě jeden kající úkon, a to konkrétně při umývání rukou na konci offertoria.⁹¹ K připomenutí také může posloužit i obřad Asperges, který ještě do reformy v roce 1969 předcházel každé nedělní mši sv. a dnes se jej užívá již jen výjimečně (buď namísto úkonu kajícínosti ve mši) a při vigílii Bílé soboty. Text znění vyznání vin nazývaný podle počátečního slova *confiteor* se začal užívat v západní církvi od ravenenské synody v r. 1314 a Pius V. (1566-1572) jí předepsal v rámci mešního řádu pro celou církev.⁹²

Současné rubriky mešního řádu Českého misálu píší k úkonu kajícínosti, že kněz může užít různých výzev k tomuto úkonu. Je v tomto směru „vhodné, aby tato výzva bezprostředně

⁸⁶ Dřívější forma byla o poznání pestřejší; kněz požehnal kadidlo, vzal kadidelnici, a jelikož nemohl incensovat všechny rohy oltáře, protože na druhé straně mensy stál tabernakl (svatostánek), tak okouřil nejprve svícny ze středu nalevo stranu a zleva doprava a nakonec přední (spodní) část oltářní mensy ve stejném pořadí. Nakonec přijal od kněze kadidelnici jáhen (popřípadě ministrant), který okouřil celebranta jako viditelného zástupce Velekněze, který je lidskému oku neviditelný. Ex. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 183.

⁸⁷ Zevrubně jsem se symbolikou znamení kříže zabýval již výše v pododdíle 2.4.1.

⁸⁸ Viz pododíl 2.4.2.

⁸⁹ F. Tomášek, *Katechismus katolického náboženství*, Praha: Česká katolická charita, 1955, s. 72-80; *Kompendium katechismu katolické církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, otázky 299 - 311; jako „modlitbou“ (protože má k této formě nejbližší) se o vyznání vin ve svátosti smíření ve vrcholném středověku zmiňuje také B. ZLÁMAL: *Příručka českých církevních dějin III. – Doba gotické katolicity (1200-1400)*, I. vydání, Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 2007, s. 355.

⁹⁰ J. A. JUNGMANN: *Genetický výklad mše*, Olomouc: Matice Cyrilometodějská nedatováno, s. 2.

⁹¹ Viz Oddíl 3.7.

⁹² J. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 54 - 56.

navazovala na předcházející uvedení do mešní liturgie.⁹³ *Missale Romanum* přesto uvádí jen jednu výzvu, která navíc evokuje ještě starobyrou formu římského ritu v následujícím znění: *Fratres, agnoscamus peccata nostra, ut apti simus ad sacra mysteria celebranda* [Bratři, rozpomeňme se na naše hříchy, abychom byli způsobilí ke slavení posvátných tajemství.]. Této latinské formulaci je nejbližší první z předložených českých výzev: „Dříve než uslyšíme Boží slovo a budeme slavit eucharistii, litujme svých hříchů,⁹⁴ ve které kněz negeneralizuje, ale prostou řečí zdůrazňuje, že posvátná tajemství (což je formulace, která se dnes stává téměř archaismem) jsou především Boží slovo v Bohoslužbě slova a eucharistie v Bohoslužbě oběti, které jsou dvěma výraznými mezníky celé mše a sluší se je proto obzvláště připomenout právě na začátku. Přesto si však myslím, že je docela škoda, že v české výzvě chybí toto osobitější oslovení, které má v latinském originále čelní postavení. Je to zajisté velmi osobní, když kněz osloví svěřené stádce jako své milované bratry (podobně jako třeba svatý Jan ve svých listech) a sestry, čímž se postihne i to, že kněz přesto, že má milost posvěcující, má odpovědnost za spásu duší jako milující otec a dobrý pastýř svěřených duší po vzoru svého Mistra (Jan 10,11). Tato forma oslovení ve vstupu právě v tu chvíli, kdy všichni mají vyznat svou hříšnost, má vysoký duchovní rozměr pro posílení víry daného společenství věřících, kteří se ke mši svaté schází. V latině se navíc setkáváme pouze s výrazem ‚fratres‘, přičemž výraz ‚sorores‘ marně hledáme. Je to ještě stálý případ historického vývoje, který má svůj zřetel v současném misálu, kdy kněz oslovoval buď spolubratry kněze anebo příslušující ministranty. Nyní je situace jiná a vyznání vin probíhá mezi knězem a věřícím lidem přímo a vyznání na rozdíl od mešního řádu mše svaté ve znění z roku 1962 skládají jedním hlasem všichni spolu s knězem společně.⁹⁵ Přes to všechno vyniká současná teologie mše v rozvinutí dualismu, tedy zdůraznění na oslovení věřícího lidu, jako bratří a sester Božích:

⁹³ *Český Misál pro neděle a význačné dny liturgického roku*, Praha: Zvon, 1995, s. 316.

⁹⁴ Další výzva; „Dříve než budeme slavit památku Páně, je třeba, abychom se dobře připravili: proto zkoumejme každý sám sebe a vyznejme, že jsme hříšníci. Neboť když se odsoudíme sami. Bůh nás neodsoudí.“ – uvádí do úplně jiné sféry. Člověk nemá právo sám sebe odsoudit, protože nemůže se kvalifikovaně (dostatečně) za dotyčný hřích potrestat. Navíc Boží soud na konci časů, nebude zhodnocením toho, jak krásně se kdo sám ‚sebeodsoudil‘ ba naopak, jak moc se zřekl dotyčného hříchu nebo zlé náklonnosti a jak s ní zdárně bojoval.

Když následuje doslovný text *Confiteor*, tak se může užít ještě následující výzvy: „Kdybychom řekli, že nemáme hřích, sami sebe klameme a pravda v nás není. Vyznejme tedy Bohu i sobě navzájem své hříchy, a Bůh nám odpustí, protože je věrný a spravedlivý.“

U obou výzev je intence i přes případnou rozporuplnost taková, že mají být ve své podstatě apelem k tomu, aby se každý jednotlivec osobně obrátil a především spíše než aby jen formálně přistoupil k rozpomenutí a následnému vyznání vin, tak je v daném okamžiku na místě, aby žádal Boha o milost, neboť si je vědom, že je hříšník, který není schopen svolat pokušení ďábla a litoval toho (Srov. J. LUSTIGER, *Tajemství eucharistie*, s. 45)

⁹⁵ V původním předkoncilní mešním řádu, který se směl užívat ještě do roku 1969, se nejdříve kněz vyznal ministrantovi a ten se následně k němu sklonil, pronesl formuli „smiluj se na tebou všemohoucí Bůh...“ a následně vyznal hříchy za celý shromážděný lid, který zpravidla ještě stále zpíval vstupní zpěv. V takovýchto případech bylo proto možné, aby bylo druhé ‚confiteor‘ před svatým přijímáním (viz oddíl 3.16). Forma obou forem vyznání vin In *Římský misál na neděle a význačnější svátky – Nezměný otisk druhého a doplněného vydání z r. 1960 s dodatky*, III. vyd., Řím: Křesťanská akademie 1966, s. 207 – 209.

„Bratr. Sestra. Liturgie užívá těchto slov pro účastníky mše svaté (...) Je třeba jim vrátit jejich jedinečnost a pravdivost. Aby bratr – znamenalo vždy bratr, a sestra znamenalo vždy sestra. Eucharistie je bratrská. Tvoří společenství. Není možné, aby ji dobře prožívali lidé, kteří jsou si navzájem cizí, lhostejní, dívají se na sebe s nedůvěrou. Je třeba zažít přátelskou blízkost jako první podmínku setkání na mši svaté. A z druhé strany právě jedno Tělo a jedna Krev, které přijímáme, se stávají zdrojem nejhlubšího sblížení a mezilidských svazků, základem křesťanského sbratření.“⁹⁶

V následující chvíli již může po chvilce ticha, kdy každý se soukromě rozpomene na svá provinění, začít samotná hlavní část úkonu kajícího vyznání a tím je vyznání vin:

Confiteor Deo omnipotenti et vobis, fratres,
quia peccavi nimis
cogitatione, verbo, opere et omissione:
mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.
Ideo precor beatam Mariam semper Virginem,
omnes Angelos et Sanctos,
et vos, fratres, orare pro me
ad Dominum Deum nostrum.⁹⁷

Samotný úkon, který je samozřejmě také velmi silnou stupňující se modlitbou, se dá rozdělit na dvě části. Jednak je to o samotný akt, kdy se dotyčný vyznává všemohoucímu Bohu a všem přítomným ze své hříšnosti a pak prosba směřující nejprve k Matce Boží, Panně Marii, obecně k andělům a svatým a všem přítomným věřícím, aby se za něj přimlouvali ve svých modlitbách u Boha. Předělem mezi těmito dvěma částmi je chvíle, kdy se dotyčný třikrát bije rukou v prsa při slovech viny (český překlad k tomu užívá vlastní věty Je to má vina, má veliká vina)

Toto vyznání výrazně staví více než ostatní každého z nás v jeho osobním životě „do zodpovědnosti před Bohem a před našimi bratry“.⁹⁸ Více si uvědomuje svou bezmocnost konat to, co se od něj jako člověka milujícího svého Pána, Stvořitele, Spasitele a Utěšitele očekává, dále svou hříšnost, ve které setrvává odvrácen jak od Boha, tak i od lidí,⁹⁹ zvláště pak od těch, kterým na něm tak záleží. Celým srdcem proto vyznává a prosí co nejpokorněji Boha za odpuštění, a to jak v případě hříchů lehkých, tak i těžkých¹⁰⁰

⁹⁶ M. NOWAK, *Žít mši svatou*, s. 17

⁹⁷ Pracovní český překlad: *Vyznávám se všemohoucímu Bohu a vám, bratři, že jsem často hřešil, myšlením, slovy, skutky a opomíjením svou vinou, svou vinou, svou velikou vinou. Proto prosím blahoslavenou Marii vždy Pannu, všechny Anděly a Svaté, i vás, bratři, modlete se za mě u Hospodina našeho Boha.*

⁹⁸ J. Lustiger, *Tajemství eucharistie*, s. 46

⁹⁹ P. Maturkanič, *Společně prožívání mše svaté*, s. 18 – 19.

¹⁰⁰ Nesmí se však opomenout, že v nauce církve a praxi udělování svátostí církev zdůrazňuje, že samotné vyznání vin nemusí být zvláště v případě těžkých hříchů dostačující a dotyčný má své vyznání opravdovou lítostí učinit ve svaté zpovědi.

Oproti původním textu vyznání, se kterým se naposledy můžeme setkat v misálu bl. Jana XXIII. Z roku 1962, je současný text ochuzen o jmenování konkrétních svatých osob (konkrétně sv. Jana Křtitele a svatých Petra a Pavla) a svatého archanděla Michaela, který měl v předkoncilní liturgii zvláště od doby pontifikátu Lva XIII. (1878-1903), jenž nařídil zavést po každé tiché mši svaté malý exorcismus s modlitbou k svatému Michaeli archandělovi, výrazné postavení jako rozhodující ochránce v boji proti zlým mocnostem pekla a kníže hlavního andělského kúru, kterému jsou podřízeni veškerí andělé-ochránci. Je to samozřejmě škoda, co se týče případného pastoračního cíle u věřících, kteří potřebují sekundárně při vyznání vin získat odpor k jakékoliv formě hříchu (což může i příklad svatých, na které si vzpomene už jen při vyslovení jejich jména), ale také výrazná naděje, že dotyční svatí a pak i ostatní bratři a sestry s o to větší intenzitou mohou za něj u Boha prosit. Zvláště na znění confiteor se navíc před koncilem dalo rozeznat, jestli se zúčastňujeme mše v západním římském nebo jiném (dominikánském, františkánském), protože zejména řeholní řády a společnosti měly výsadu, že mohli v mešním řádu do confiteor vložit po vyslovení jména Ježíšovy Matky Marie namísto světců jmenovaných v římském mešním řádu své vlastní řeholní světce (Dominikáni sv. Dominika, kapucíni a minorité sv. Františka z Asissi).

V byzantské tradici bývá zpravidla zvykem spojovat úkon kajícího s okuřováním (převládající zvyk ve východních církvích).

3.3. Úvodní zpěvy – Kyrie a Gloria

V postoji lítosti věřící křesťan zůstává i nadále při nastupujícím zpěvu Kyrie eleison. Jedná se původně o litanijní zpěv,¹⁰¹ který se s největší pravděpodobností zpíval už v prvotní církvi, protože se velmi snadno rozšířil do všech liturgických rodin. Do II. vatikánského koncilu se jednalo o systém devíti výzev, ve kterých se střídal kněz a lid (popřípadě, když se zpívaly, tak kantor a zpívající chór). V následujícím pořadí:

K. Kyrie eleison	L. Kyrie eleison
K. Kyrie eleison	L. Christe eleison
K. Christe eleison	L. Christe eleison
K. Kyrie eleison	L. Kyrie eleison
K. Kyrie eleison	

Toto uspořádání se v mešním řádu ustálilo přibližně asi v 8. století, protože je máme zaznamenáno v gregoriánském sakramentáři. Je to jediné řecké zvolání (attického typu) v liturgii mše svaté, když nepočítáme řecké zpěvy ‚Hagios ho theos‘ na Velký Pátek. Devítinásobně zvolání mělo také svou symboliku, jak uvádí dr. Cinek – třikrát se vzývali

¹⁰¹ Dodnes se tohoto zpěvu litanie užívá v ritu antiochijském a byzantském Ex. FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 184.

jednotlivé božské osoby (První a třetí modlitbou Otce a Ducha, prostřední Syna) a číslo devět nejspíš značilo devět kůrů andělských, devět různých potřeb a devět různých hříchů. „Opakování prosby za slitování vyjadřuje úpěnlivost a pokoru. Proto je úpěnlivé a pokorné obecné vzývání trojjediného Boha vhodným úvodem k mešním modlitbám a také přípravou na chvalozpěv Gloria. Pokořujeme se přitom u vědomí své nehodnosti, přičemž vyznáváme svou naprostou závislost na smilování Božím, aby Bůh přijal naše chvály a aby vroucnost našeho díkůvzdání v následujícím zpěvu byla o to vroucnější.“¹⁰²

Pokoncilní zpěv Kyrie se s překladem mírně vytratil ve svém původním znění a byl zjednodušen na počet vzývání u čísla šest (třikrát zvolá kněz nebo kantor a lid po nich totéž odpoví). Současné znění bývá přibližně takové:

K. Pane smiluj se (nad námi)	L. Pane smiluj se (nad námi)
K. Kriste smiluj se (nad námi)	L. Kriste smiluj se (nad námi)
K. Pane smiluj se (nad námi)	L. Pane smiluj se (nad námi)

V současné pokoncilní liturgii se také může forma kyrie mírně změnit v případě, že se zvolí jiná forma úkonu kajícího v následující podobě:

Byls poslán uzdravovat duše, Pane: smiluj se nad námi.

Lid odpovídá: Pane: smiluj se nad námi.

Přišel jsi pozvat hříšníky, Kriste: smiluj se nad námi

Lid odpovídá: Kriste, smiluj se nad námi.

Sedíš po pravici otcově a zastáváš se nás, Pane: smiluj se nad námi.

Lid odpovídá: Pane, smiluj se nad námi.

Zakončení je pak podobné jako u úkonu kajícího.

Následující zpěv, který se užívá v neděli a o větších svátcích a slavnostech – Gloria je doxologií, která se začíná chvalozpěvem andělů nad Betlémem (Lk 2,14). Doxologie má výraz chvalozpěvné modlitby rozdělené na tři části: První je velebením Boha Otce, za to, že nám zjevil svou slávu ve svém Synu; ve druhé prosíme Syna (Beránka Božího) o smilování, abychom pak došli k závěrečné větě, kde bude spolu s oběma chválen i Duch svatý. Hned na počátku mše svaté se nám tím naznačuje, o čem veškeré sakrální dění bude – bude to oběť díků, chvály a prosby.¹⁰³

---

¹⁰² CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku I.*, s. 79 – 80.

¹⁰³ FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 184.

Zpěv tento se v této podobě v církvi zpívá od 9. století. Původně jej směl zpívat pouze biskup a kněz pouze o Velikonocích a ve výročí svého kněžského svěcení. Od dvanáctého století se již může zpívat neomezeně. Zpěv Gloria se nezpívá jen v neděle adventní a postní. O Velikonočním třídení se s ním naposled rozezní kostelní varhany na Zelený čtvrtek, aby pak spolu se zvony utichly až do večera Bílé soboty, kdy opět se zvoláním Gloria in excelsis Deo nastala z Kristova zmrtvýchvstání radost po celém světě.

Po skončení zpěvu a utichnutí varhan, kněz zvolá ‚Oremus‘ (Modleme se) a z misálu se modlí formulář vstupní modlitby, která je vlastní pro každou neděli, svátek a feriální (všední) dny týdne postního, adventního a velikonočního. V období během roku se užívá ve všední den formuláře buď votivního, nebo z předchozí neděle.¹⁰⁴

3.4. Bohoslužba slova

3.4.1. Čtení a žalm

Po společné modlitbě se začíná samotná Bohoslužba slova. Čtení bývají po liturgické reformě o nedělní mši svaté dvě. První zpravidla bývá ze Starého zákona nebo z Proroků a druhé je vždy výběrem z perikop Apoštola a dalších neevangelijních čtení (Zjevení sv. Jana, Skutky apoštolů). Mezi ně je vložen zpěv responsoriálního žalmu, který bývá odezvou čtení prvního. Ve všední den se pak zpravidla čte jen jedno čtení, které se zpravidla čte kontinuálně (lectio continua) na pokračování každý den. Všechny lekcionáře jsou samotně rozděleny na tři roční cykly tak, aby se přečetlo téměř celé Písmo svaté.

Z historie. Četbu při mši Církve zavedla po vzoru židovské synagogální praxe. Od 6. století až do druhého vatikánského koncilu se mši svaté užívalo jen dvou čtení (epištolu a evangelium). Ze staré církve však máme potvrzeno, že se četla i čtení tři (tedy tak, jak se čtou i dnes – dvě čtení a evangelium). Než se zavedli souvislé liturgické knihy, tak bývávalo zvykem, že se čtení četlo přímo z knihy, ve které bylo napsáno Písmo svaté, souvisle z libovolných pasáží, které určil biskup. Přerušování souvislé četby bylo zpravidla o Velikonocích, kdy se četly pašije a o Vánocích, kdy se četlo evangelium o Narození Krista a s ním související starozákonní proroctví. V době vánoční, velikonoční a svatodušní se vybíraly perikopy, které souvisely s duchem dané liturgické doby. První řazení perikop se objevuje v sakramentářích a později v samostatných lekcionářích. Pevná kodifikace čtení nastala za Pia V. vydáním Missale Romanum, který od té doby obsahoval spolu s liturgickými texty a formuláři i jednotlivá čtení na každou neděli a svátek. Všední perikopy v něm nebyvaly, protože ve všední den se zpravidla četlo totéž co v neděli anebo se konaly votivní mše s vlastními proprii a perikopami. Druhý vatikánský koncil

---

¹⁰⁴ Vzevrubný popis a výklad zpěvu In CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku I.*, s. 81 – 84. Já se zde omezují jen na základní seznámení se s modlitbou, protože můj samotný překlad je identický s překladem Českého Misálu.

doporučil vznik nového perikopálního systému a roku 1964 vznikla liturgická rada s pověřením vytvořit nové *Ordo lexionum missae (OLM)*, jejíž hlavou byl Cipriáno Vagaggini OSB. Tato skupina vypracovala tříletý perikopální systém na základě rozdělení na proprium de tempore (temporál) a proprium de sancti (sanktorál).¹⁰⁵ Od 3. dubna 1969 se již může řádně používat nový řád liturgických čtení.¹⁰⁶

Čtení samotné se čte z místa, které se nazývá ambon. Je to zvýšený pultík upravený tak, aby z něj mohla osoba dospělého věku přečíst úryvek z otevřeného lekcionáře. Současní liturgií teologové vymysleli pro ambon výstižné označení ‚stůl Božího slova‘, aby se tím jasně odlišilo zjevení Boha v radostné zvěsti a následně pak v eucharistii. Čtení může číst laik nebo bohoslovec pověřený lektorskou službou. Lid si může při čtení sednout a napjatě mu naslouchá. Čtení poslední věty z perikopy je zpravidla vhodné zakončit mírným pozvednutím hlasu. Poté již jen lektor zvolá ‚Slyšeli jsme slovo v Boží‘ (latinsky Verbum Domini) a lid odpoví ‚Bohu díky‘. Dočtením druhého čtení (ve všední den zakončením zpěvu responsoriálního žalmu) se končí první část bohoslužby slova.¹⁰⁷

3.4.2. Evangelium a homilie

Pokud zrovna není mše doprovázená lidovým zpěvem, ale naopak zpěvem z graduálního zpěvníku,¹⁰⁸ rozezná se kostel ve chvíli, kdy končí první část bohoslužby slova, alelujovým zpěvem. Tato hudební vložka se často zve malým nebo velkým aleluja podle semitského zvolání, které pokaždé obsahuje (*hallelu* = chvalte Boha). Toto zvolání se užívalo již ve starožidovské synagoze a do římské liturgie je zavedl na konci 4. století papež Damas (366 - 384) jako součást velikonočního chvalozpěvu. Zpěv se skládá z počátečního slova Aleluja a vloženého žalmu. Z dějin prvotní církve máme dosvědčeno, že se ještě zpíval celý žalm responsoriálním způsobem. Přibližně od přelomu 5. - 6. století se zpívá pouze refrén a jediný žalmový verš. Takto například vypadá zpěv před evangeliem o 9. neděli adventní, cyklu A:

Blahoslavení jsou všichni, aleluja, aleluja, kteří slovo Boží slyší, aleluja, aleluja.¹⁰⁹

Alelujový zpěv je svou povahou zpěvem radosti a je tou nejlepší přípravou ke slyšení evangelia, protože lidi při ní povstanou, čímž se projevuje jejich důvěra v Boha a zároveň si o to více uvědomují, jak velmi radostnou zvěst za okamžik přijmou. Alelujový zpěv může několikrát do

---

¹⁰⁵ Blíže k tomu KOPEČEK, *Slavení křesťanského tajemství - Stručný úvod do liturgiky*, Brno, 2006, s. 83 – 90.

¹⁰⁶ K českým překladům lekcionářů v pododdíle 4.4.1.

¹⁰⁷ MATURKANIČ Prokop Patrik: *Společné prožívání mše svaté*, s. 25-28; FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 186; IG 55-61. Téma též poutavě popularizuje LUSTIGER, *Tajemství eucharistie*, s. 61 - 66.

¹⁰⁸ Tyto zpěvy jsou zpravidla obsaženy v editio typica *Graduale Romanum* a *Ordo cantus Missae* z roku 1972. Pro české země vyšla roku 1989 červená knížka *Mešní zpěvy*, kterou však většina farností, která již byla uvyklá na Kancionál českých a moravských diecézí nepřijala.

¹⁰⁹ *Mešní zpěvy*, Praha - Vatikán: Česká liturgická komise pro potřebu římskokatolické církve v Československu, 1989, s. 224.

roka vystřídat sekvence. Sekvence se začaly poprvé užívat od 9. století a od 12. století se již užívají ve své kodifikované podobě. Celkem máme pět sekvencí: Velikonoční (Victimae paschali Laudes), svatodušní (Veni sancte Spiritus), Božítělovou (Lauda Sion), mariánskou, která se zpívá o svátcích a památkách Bolestné Panny Marie (Stabat Mater dolorosa) a zádušní Dies Irae (se kterou se však dnes v katolických kostelích v naší zemi setkáváme již jen velmi ojedinelé).¹¹⁰

Ke čtení evangelia se kněz v průběhu alelujového zpěvu přesouvá od sedes, která zpravidla bývá na jiné straně oltářního prostoru než je ambon, na druhou stranu. Modlí se přitom přípravnou modlitbu:

Munda cor meum ac labia mea, omnipotens Deus, ut sanctum Evangelium tuum digne valeam nuntiare.¹¹¹

Nastává vrcholný okamžik, kněz přistupuje k ambonu a zvolá: Dominus vobiscum. Lid odpoví: Et cum spiritu tuo. Tímto pozdravem vyprošuje se přispění Boží k spasitelnému tlumočení a i k přijetí radostné zvěsti. Kněz ohlásí evangelium slovy: Lectio sancti Evangelii secundum N. (Matheum, Lucam, Marcum, Joanem). Při vyřknutí této věty značí místo úryvku v lekcionáři (popřípadě evangeliáři) znamením kříže. Potom se on i lid značí třemi kříži – na čele, ústech a hrudi. Značí se tím, že každý z nás, kdo dělá tyto kříže, prosí Boha o to, aby ve svém rozumu přemýšlel o Božím slově, ústy slovo Boží přijal a ve svém nitru je uchoval a žil podle něj. Všechn přítomný lid zůstává pevně stát (nemohoucí mohou pochopitelně sedět a je vhodné, aby pokud jim to zdraví dovolí, seděli zpříma), abychom tím jednak vzdali čest Kristu, který nám svou radostnou zvěst dal, ale také abychom byli ochotni přijímat jeho rozkazy a poučení v naprosté lásce a pokoře k němu, Synu člověka a pravému Bohu.¹¹² Kněz čte (popřípadě zpívá) úryvek z evangelia a ve chvíli, kdy ho dočte, v češtině zvolá¹¹³: Slyšeli jsme slovo Boží. Lid odpoví: *Laus tibi Christe* [Sláva Tobě, Kriste].¹¹⁴

Když je přítomen při mši svaté jáhen, který sedí vedle kněžské sedes, požádá celebrujícího kněze (nebo biskupa) o požehnání a dotyčný mu je dá se slovy: *Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis: ut digne et competenter annunties Evangelium suum: in nomine Patris, et Fillii, † et*

¹¹⁰ O sekvencích více CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku I.*, s. 96-98.

¹¹¹ Pracovní překlad: „Proměň mé srdce a má ústa, všemohoucí Bože, abych byl schopen tvé svaté Evangelium důstojně zvěstovat.“

¹¹² Tak píše dr. Cinek In *Mše svatá*, s. 104. Marián Schaller naopak píše jednoduše, že lid stojí na znamení úcty a radosti, což dává docela jednoduchý smysl. Ostatní věci, jako pozorné naslouchání a přijetí Božských napomenutí Kristových pro život z toho pak vyplývají jako sekundární jev, což dobře vyplývá i z úvahy Jeana Lustigera, který tvrdí, že je to více než jen úcta, protože to znamená „napřimit se, jako když Ježíš napřimil ochrnutého“. SCHALLER, *Liturgie*, s. 58; LUSTIGER, *Tajemství eucharistie*, s. 63.

¹¹³ V latinském mešním řádu neříká nic.

¹¹⁴ CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku I.*, s. 98 – 106; FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, 187-188.

Spiritus Sancti.¹¹⁵ Pak jáhen přistupuje k ambonu podobně jako kněz anebo, když se jedná o pontifikální (biskupskou) mši, vezme evangeliář položený na oltáři a přenesse ho na ambon, kde jej otevře a čte z něj určený úryvek.

Stejně tak, pokud je to vhodné, užívá se i kadidla. Ministranti přijdou s kadidlem před celebranta, který ještě sedí na sedes, ten požehná kadidlo, nasype do hořícího uhlí a pak ministranti odděleně od kněze ještě před ním přecházejí k ambonu, kde čekají jeho příchodu. Jámile kněz (nebo jáhen) přijde, ohlásí evangelium, udělá kříž na pasáži úryvku, na čele, ústech a hrudi, přičemž v závěru převezme do rukou od ministranta kadidelnici a okouří několik pohyby lekcionář nebo knihu evangelií.

Po evangeliu o nedělích a svátcích¹¹⁶ navazuje kázání (též nazývané homilie), které do druhého vatikánského koncilu nebylo přímou součástí mše, protože se vyzdvihoval učící katechetický charakter a její zvěstovatelské poselství lidem. Z toho důvodu se proto homilie častokrát odbývaly přede mši svatou, aby pak její průběh nijak nenarušovaly a lid po skončení evangelia se soustředil na obřady, které mají diachronně následovat. Dnes je však již dle rozhodnutí Apoštolského stolce homilie organickou součástí mše. Smí jí proslovit pouze kněz, který celebruje danou mši sv. Ojediněle může být vedením homilie určen koncelebrující kněz nebo jáhen. Laik však nikdy. Existují sice případy, kdy můžeme zažít, že si po kázání laik stoupne k ambonu a vede promluvu. Nejedná se však o kázání, ale zpravidla o přečtení určeného textu. Pro lepší upřesnění se tak může dít při bohoslužbě slova, bez účasti kněze, o které pojednávám níže v oddíle 4.5. Kromě toho instrukce *Redemptoris Sacramentum* z roku 2004 jasně poukazuje na zákaz pronášení homilie laikem při mši svaté.¹¹⁷

3.5. Vyznání víry

V nedělích a o velkých svátcích (nařizuje-li to direktář) se v liturgii modlí po evangeliu Vyznání víry, kterým věřící zpečetíují a znovu vyznávají, k čemu se zavázali u křtu. Univerzalita tohoto vyznání, které se dnes chápe již jako modlitba, je podtržena tím, že přesně těmito slovy křesťané po celém světě vyjadřují svou příslušnost k Bohu Otci, i Synu i Duchu svatému přítomných v jedné jediné Trojici Boží jako jeden Bůh, a právě proto se celá modlitba počíná slovy ‚Credo in **unum** Deum‘ O každém, kdo se tuto modlitbu modlí, se píše, že si má uvědomovat následující: ‚Kdo řekne Bohu „Ano“, má vědět, pro co se rozhoduje. Proto je pro každého křesťana důležité, aby poznal a chápal základní text vyznání své víry. Tak poznává, co znamená „věřit“.¹¹⁸ Samotné vyznání víry vyšlo jako souhrn poselství prvních apoštolů, který byl pro první křesťany směrodatný a nikdo z nich nejspíš ani necítil potřebu tuto „teologii“ dogmaticky

¹¹⁵ Pracovní překlad: „Pán ať je ve tvém srdci a na tvých ústech; aby jsi důstojně a vhodně zvěstoval jeho Evangelium. Ve jménu Otce, i Syna, † i Ducha Svatého.

¹¹⁶ Může se také odbývat i ve všední dny, kdy se kázání doporučuje na základě CIC, kan. 767 §3

¹¹⁷ RS, čl. 65

¹¹⁸ *Věřím – Malý katolický katechismus*, II. vydání, Königstein: Kirche in Not, s. 9.

definovat a předložit jako jedinou platnou. Až vznik a rozvoj jednotlivých trinitárních herezí¹¹⁹, zvláště pak hereze ariánské¹²⁰, přinutili církev jednat. Až do počátku 4. století se kdokoliv z církevních otců bál jasně definovat církevní nauku. Dokonce i nositelé církevního magistéria se na počátku prvního koncilu v Niceji (325) nechtěli vůbec pouštět do toho, aby jakýmkoliv způsobem definovali nauku o Nejsvětější Trojici. Problémem také bylo, že mezi účastníky koncilu byli i tací biskupové, kteří k některým herezím inklinovali. Celá situace naštěstí vyvrcholila ve prospěch vítězství pravé víry nad herezí:

Podle pramenů v dané situaci začal jednat Eusebius z Caesareje, který navrhl, aby se východiskem zamýšleného vyznání víry stalo křestní krédo caesarejské církve. Podle vlastního Eusebiova svědectví sám císař [Konstantin] do textu nechal vložit výraz „*homoúsios*“ [soudpodstatný], který byl pro ariány naprosto nepřijatelný. Koncilní otcové následně sami připojili několik dalších antiariánských doplňků.¹²¹

Konečná podoba vyznání víry, kterou dnes užívá latinská církev¹²², je podle znění, kterou stanovil koncil v Konstantinopoli (Cařihradě) v letech 325-381, a proto vyznání víry má přídomek *nicejsko-cařihradské*. Tato verze je doplněna o jedno slovo, které je dnes terčem kritiky pravoslavných, a tím je *filioque*, tedy, abychom to konkretizovali, že Duch svatý, vychází jak z Otce, tak i ze Syna (*qui ex Patre Filioque procedit*), což má opodstatnění již v teologii sv. Augustina. Jak však tvrdí prof. Pospíšil, formulace vyznání z Konstantinopole zní v tomto směru trochu cize, protože se tím „nabourává osa celého třetího článku, která spočívá ve zdůraznění rovnosti Ducha svatého Synu.“¹²³ Formule filioque se však šířila po Evropě velmi zvolna (nejdříve r. 589 ve Španělsku, pak v Irsku a po r. 800 ve Franské říši, přičemž v latinské liturgii se krédo jako takové objevuje až od pontifikátu papeže Benedikta VII.¹²⁴

Celý text vyznání v mém překladu, vypadá takto:

Věřím v jednoho Boha,
Otce všemohoucího, stvořitele nebe i země
všeho viditelného i neviditelného
i v jednoho Pána Ježíše Krista,
jednorozeného Syna Božího,
který se zrodil z Otce přede všemi věky.
Bůh z Boha, světlo ze světla, pravý Bůh z pravého Boha,
zrozený, ne stvořený, soudpodstatný [homoúsios] s Otcem,
skrze něho všechno je stvořeno.
Který kvůli nám a pro naše spasení sestoupil z nebe.
a vtělil se z Ducha Svatého
v Marii Pannu a stal se člověkem.

¹¹⁹ POSPÍŠIL, Jako v nebi tak i na zemi, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2007, s. 227 – 249.

¹²⁰ Tamtéž, s. 272 – 278.

¹²¹ Tamtéž, s. 280.

¹²² Ortodoxní (pravoslavná) církev doposud užívá vyznání ve znění, které uložil niceský koncil. Viz. POSPÍŠIL, *Jako v nebi ...*, s. 280.

¹²³ Mnohem podrobněji o průběhu konstantinopolského koncilu a definici vyznání víry POSPÍŠIL, *Jako v nebi ...*, s. 305 - 313.

¹²⁴ POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, s. 124.

Byl pro nás ukřižován pod Pontiem Pilátem;
umučen a pohřben,
a třetího dne vstal z mrtvých, podle Písma,
vstoupil na nebe, sedí po pravici Otce.
A odtud přijde ve slávě, soudit živé i mrtvé,
(on) jehož království nebude konce.
A v Ducha Svatého, Pána a probuditelce života:
který z Otce i Syna vychází. [filioque procedit]
Který je s Otcem i Synem stejně uctíván a oslavován:
který mluvil skrze proroky.
A v jednu, svatou, všeobecnou a apoštolskou církev.
Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů.
A očekávám vzkříšení mrtvých,
a život budoucího věku. Amen.

V mém překladu je pár stylistických odchylek vůči překladu, kterého se užívá v našich kostelích. Je to dáno především tím, že do bohoslužeb byl začleněn text vyznání, kterého se užívalo již nějakou dobu předtím a do nějž vnikla svým způsobem i česká zbožnost a mentalita, která je svým způsobem specifická. V tomto směru je třeba odlišnost, jakým se chápe v češtině označení Ducha svatého jako „vivificantem“ (oživovatel, života tvůrce), který je překládán specificky jako „dárce života“. Je to zobrazení stvořitelské a spasitelné role Ducha svatého, která byla církevními otci vnímána jako obnova a dovršení stvoření v završení spásy.

Celé vyznání víry se modlí s velkou úctou a všichni při jeho modlitbě stojí. Při vrcholném momentu kréda, kdy se v latinském originále říká; *et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est*, se od liturgické reformy v šedesátých letech všichni věřící s knězem hluboce sklání.¹²⁵ O Vánocích se na tato slova důstojně pokleká.

V českých zemích v průběhu středověku se modlilo vyznání víry jako tzv. apoštolské symbolum, které do mešní liturgie zařadil Benedikt VIII. (†1024) v roce 1014. Klasické latinské Krédo Čechové nazývali výrazy jako např. Viera či Kreda. Jeho nejstarší český zápis je ve sbírce modliteb Tomáše ze Štítného.¹²⁶

Ve východní liturgii Vyznání víry spíše vybočuje. Je vloženo do obřadu předanafory, která přímo předchází eucharistické modlitbě (je tedy v místě našeho offertoria) a do tohoto místa po pozdravení pokoje bylo přiloženo po monofyzitské herezi v 6. století.¹²⁷

3.6. Přímluvná modlitba věřících

Liturgickou reformou II. vatikánského koncilu¹²⁸ se do mešní liturgie opět vrátily přímluvy neboli též některými autory liturgické literatury nazývaná prosby lidu (*praeces fidelium*) či přímluvné modlitby. Dr. Bradač ve své katechezi o mši píše, že „jako vstupní slavnost byla

¹²⁵ V předkoncilní liturgii lid poklekal, viz. RAMM, *Přistoupím k oltáři Božímu*, Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 2007, s. 68.

¹²⁶ B. ZLÁMAL, *Příručka českých církevních dějin III. – Doba gotické katolicity (1200-1400)*, I. vydání, Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 2007, s. 354.

¹²⁷ Ke všem formám vyznání víry blíže FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 48.

¹²⁸ SC 54.

uzavřena kolektou, tak je bohoslužba slova zakončená modlitbou věřících. Říká se jí tak proto, že byla první modlitbou po propuštění katechumenů.¹²⁹ Jednalo se tedy o první akt modlitby bohoslužby věřících, která dnes nese název bohoslužba oběti. Katechumenové bývali po evangeliu a případné promluvě propuštění, protože nebylo správné, aby byl svědkem mysteria Kristovy vykupitelské oběti někdo, kdo v Krista ještě pevně neuvěřil a nezrodil se znovu ve svatém křtu. Přímluvy v průběhu středověku ztratily na svém původním významu a zůstaly z nich už jen zbytky. Jejich zánik dle Jungmanna souvisí s rozvojem vstupní Kyrie, která byla pokládána za její náhradu.¹³⁰ Samotné přímluvy v dávných dobách nejspíš četl jáhen, tak jak to bývá dodnes zvykem i při východní byzantské liturgii. Dnes je mohou číst laikové, přičemž všeobecný úvod a závěr k přímluvám pronáší vždy celebrující kněz. Koncil si přál jejich znovuzavedení především o nedělích a svátcích, Institutio generalis doporučuje, že „je prospěšné, aby se ve mších s účastí lidu konala tato modlitba pravidelně, a to tak, aby obsahovala prosby za církev svatou, za ty, kdo nám vládnou, za všechny lidi a spásu celého světa“¹³¹ Tímto již bylo v zásadě řečeno téměř vše o struktuře přímluv, které bývají zpravidla zakončené ještě jednou prosbou, a to za zemřelé. Každá jednotlivá přímluva má být stručná a zároveň musí vystihovat podstatu dané intence modlitby. Lid, který se s ní ztotožňuje, na ni odpovídá jako ve formě litanie předem určenou odpovědí. Nejpravidelnější formou bývá formulace *Te rogamus, audi nos* (Prosíme tě, vyslyš nás) anebo tradiční *Kyrie eleison*. V praxi se také můžeme setkat s farnostmi, kde jsou kreativní a vymýšlejí si stále nové a nové odpovědi. Je třeba však být na pozoru při vytváření kreativních přímluv, aby nevymizela jejich podstata, protože lid by se při nich měl soustředit především na intenci proseb a nikoliv aby zatěžoval mysl tím, co má vlastně říkat.

Nejpůsobivější podobou této modlitby, kterou známe, jsou velkopáteční přímluvy, zaznívající ve chvíli, kdy církev rozjímá o smrti Ježíšově a které v sobě mají jasný rys původního charakteru přímluv. Z formy současných velkopátečních přímluv se však bohužel vytratily některé dřívější prvky, jako pokleknutí, které bylo doprovázeno výzvou jáhna (*Flectamus genua*) a některé formulace jednotlivých přímluv jen v průběhu let od konce druhé světové války do roku 1980 změnily asi třikrát své znění.

3.7. Offertorium – vstup do Božího chrámu

Po skončení se začíná hlavní část mše, kterou je bohoslužba oběti. Kněz se přesunuje k oltární mense nebo sestupuje před oltář na hranici presbytáře a lodě, aby přijal obětní dary chleba a vína od věřících, kteří je přinášejí v obětním průvodu.¹³² Kněz je přijme a ubírá se k oltáři, kde

¹²⁹ BRADAČ Josef: *Katecheze o mši svaté*, Praha-Olomouc: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, pobočka v Olomouci 1971, s. 12; FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 189.

¹³⁰ JUNGSMANN, *Genetický výklad mše*, Olomouc: Maticе Cyrilometodějská nedatováno, s. 10 – 11.

¹³¹ IG 69.

¹³² O dějinách obětního průvodu JUNGSMANN: *Genetický výklad mše*, s. 12.

je již připravený kalich a rozložený korporál. Zde nejdříve vezme do rukou nekvašený chléb (hostii), který drží pozvednutý na patěně (případně je-li více hostií na misce) a potichu pronáší modlitbu díkyčinění¹³³ (*Benedictus es, Domine, Deus universi, quia de tua largitate accepimus panem, quem tibi offerimus, fructum terrae et operis manuum hominum: ex quo nobis fiet panis vitae*¹³⁴), stejně tak činí poté, co vezme kalich, vlije do něj víno a kapku vody a pozvedne jej nad korporálem (*Benedictus es, Domine, Deus universi, quia de tua largitate accepimus vinum, quod tibi offerimus, fructum vitis et operis manuum hominum, ex quo nobis fiet potus spiritalis*¹³⁵).¹³⁶

Samotné offertorium zakončuje kněz pokornou modlitbou „In spiritu humilitatis“ a následně si umývá ruce, při kterých prosí, aby z něj Bůh smyl jeho nepravosti a očistil od hříchu.

Latinské offertorium původně nebylo spojeno s rituálním modlitebním formulářem. Podle italských rukopisů ještě do 13. století byly dary prostě jen položeny na oltář. Od karolinské doby se navíc vžilo konání incensace nad obětinami, které se koná ve chvíli mezi modlitbou „In spiritu humilitatis“ a mytím rukou stejným způsobem, jako na začátku mše svaté, přičemž kněz nejprve okuřuje obětiny, pak oltář a nakonec asistující jáhen (popřípadě ministrant) okouří ještě jej jako viditelného zástupce Kristova a následně od oltáře sestoupí a okuřuje ještě lidi, kteří jsou v kostelní lodi.

3.8. Orate fratres

Po skončení ofertoria již téměř vstupujeme do eucharistické modlitby, která se počíná prefací.¹³⁷ Dochází však k náhle pomlce. Kněz namísto toho, aby pokračoval v modlitbách nad dary poté, co je přijal a Bohu za ně dobrořečil, se náhle obrací k věřícím a volá: Modleme se bratři (a sestry), aby se má i vaše oběť zalíbila Bohu, Otci všemohoucímu.¹³⁸ Výsledný český překlad z roku 1983 je oproti originálu doplněn ještě o jednu (kratší) výzvu kněze, která se může říkat namísto této oficiální. Její znění je: „Modleme se, aby Bůh přijal oběť své Církve.“ S odkazem na možnost užívání této formule jsem se nikde neseťkal a ani v době uzávěrky této práce jsem nenašel žádný zdroj, který by mi potvrdil, kdo jeho autorem této formule. V praxi českého

---

¹³³ V případě, že lid v tuto chvíli nezpívá, jak tomu bývá zvykem, může se modlit toto dobrořečení i nahlas, přičemž lid vždy odpovídá *Benedictus es Deus in saecula* (Požehnaný jsi Bože navěky).

¹³⁴ „Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa, neboť z tvé štědrosti přijímáme chléb, který ti přinášíme, plod země a plod lidských rukou (lidské práce): ze kterého ať se nám stane chléb věčného života.“

¹³⁵ „Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa, neboť z tvé štědrosti přijímáme víno, který ti přinášíme, plod země a plod lidských rukou (lidské práce): ze kterého ať se nám stane nápoj duchovní.“

¹³⁶ Předkoncilní offertorium mělo naprosto jiné formuláře, než jaké jsou v současném mešním řádu. Kardinál Alfons Stickler (člen koncilní liturgické komise) k tomu dokonce uvedl, že současné offertorium představuje skutečnou revoluci, protože objevuje se v ní symbolika již značně „zlidštělého obsahu. Viz WALDSTEIN, Pokoncilní reforma liturgie a kardinál Alfons Maria Stickler SDB, s. 22. K předkoncilní podobě ofertoria viz FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 189 – 190; CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církvevního roku I.*, s. 112 – 132; RAMM, *Přistoupím k oltáři Božímu*, s. 69 – 81.

¹³⁷ Viz níže oddíl 3.9. Autor se níže odkazuje i na rozvoj zbytků přímluv v německy mluvících zemích.

¹³⁸ *Orate fratres, ut neum ac vestrum sacrificium fiat apud Deum Patrem omnipotentem.*

překladu Misálu se však setkáváme s tím, že „hlavní“ (delší) formule je upozaděna až na druhé místo a v praxi se s ní setkáváme již jen velmi zřídka (spíše jen při větších slavnostech anebo v kostelích některých klášterů¹³⁹), což je, jak se domnívám, poměrně škoda, protože tím nám z liturgické tradice silně uniká zásadní moment, který tato mluvená litera prezentovala a který bych chtěl zde ve stručnosti předložit srovnáním s východní liturgickou tradicí byzantskou.

V historii byzantské liturgie sv. Jana Zlatoústého se dají veškeré modlitby před eucharistickou modlitbou (kánónem) shrnout do tzv. před-anaforních obřadů. Prvotní společné jádro předanafory církve bylo jednoduchým a neritualizovaným přenesením již nachystaných obětních darů na oltářní mensu. Předpokládá se, že při přenesení darů (dnes nazývaného velkým vchodem v byzantské liturgii) se užívalo také kadidla k okouření oltáře a lavaba, přičemž se na její završení uskutečnil krátký dialog, který byl podobný právě římskému *Ora te fratres*, a který se konal mezi biskupem a příslušujícími kněžími. Původně se po této modlitbě zahájila samotná příprava daru v tom smyslu, že byly přenášeny ve velkém průvodu. Nejdřív se s ním vycházelo z vně dovnitř, a proto neměl žádnou zvláštní obřadní důležitost, protože se jednalo skutečně jen o vyzvednutí darů a jejich vynesení nahoru do slávy oltáře.¹⁴⁰

Odpověď (responsorium) na toto zvolání kněze směrem k věřícím je v latinském misálu po mnohá staletí pořád stejná: *Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis ad laudem et gloriam nominis sui, ad utilitatem quoque nostram, totiusque Ecclesiae suae sanctae*. Český překlad zní: „Ať jí přijme ke své slávě a k spáse světa.“ Zde však již při prvním ohledání textu spatřujeme, že je velmi vzdálen původnímu významu toho, co věřící má od srdce říci. V mých pochybnostech o tom mě navíc utvrdil i nálezný lístku pro věřící ze začátku sedmdesátých let.¹⁴¹ Intenci tohoto responsoria můžeme shrnout do následujících bodů:

1. Věřící prosí, aby Bůh přijal oběť;
2. Zároveň ta oběť má být z rukou kněze, jeho služebníka, který se mu cele zasvětil a má proto milost posvěcující;
3. Zároveň to však je ke slávě a chvále jména Božího, což se pak má projevit
4. K užitku těch, kdo tuto oběť předkládají (tj. my, co jsme aktivními účastníky spolu s knězem a skrze jeho velekněžskou modlitbu a z jeho rukou) a také celé svaté Církve. Té Církve, která ještě není vítězná, ale naopak bojující a prosí tím Boha, aby vskutku mohlo dojít k přepodstatnění chleba a vína na Kristovo tělo a krev.

---

¹³⁹ Vycházím z toho, že v olomouckém kostele Neposkvrněného Srdce Panny Marie u Dominikánů, většina duchovních užívá původní formule a to snad i nejen proto, že se zde jednou týdně slouží latinská mše podle Misálu Pavla VI. v jeho posledním vydání z roku 2002.

¹⁴⁰ TAFT Robert: *Život z liturgie – Tradice východu a západu*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma 2008, s. 237-239.

¹⁴¹ Viz k tomu blíže v pododdíle 4.4.2., samotný text z lístku je uveden v příloze 4.

To, co jsem zde nyní nastínil, však ještě nejspíš stále neevokuje všechny skutečnosti a může se zdát poněkud složitějším, než by se na první pohled zdálo. Při jedné ze svých krátkých konzultací s panem profesorem Kunetkou jsem poukázal právě na tuto mou empirickou nejasnost ve věci, proč v Českém Misálu jsou dvě formulace tohoto zvolání kněze po ofertoriu a následně je na ně úplně jiné responsorium než v originálním textu Missale Romanum. Samotná původní odpověď byla vložena do tohoto místa v latinské liturgii nejpozději v 11. století namísto tiché pauzy a představuje „v každém případě vhodný souhlas lidu“.¹⁴²

3.9. Preface

Po orate fratres dříve následovala tichá modlitba zvaná secreta, která byla ve starobylé praxi západního ritu poslední modlitbou offertoria. Dnes je již tato modlitba pronášena knězem nahlas a nese proto označení modlitba nad dary (*Super oblata*). Tato modlitba má především poukázat ve své intenci na to, že tyto dary byly vyňaty ze světského používání, a proto jsou určeny Pánu a kněz v ní prosí, aby Bůh předložené obětiny přijal, snesl na ně své zvláštní požehnání a proměnil je.¹⁴³ Po této modlitbě se již začíná samotná preface výzvami kněze a aklamacemi lidu, kdy kněz opět pronese ‚Dominus vobiscum‘ a lid odpovídá a následně pronáší:

K. Sursum corda (Vzhůru srdce)

L. Habemus ad Dominum (Máme je u/od Pána)

K. Gratias agamus Domino, Deo nostro. (Vzdáváme díky Pánu, Bohu našemu)

L. Dignum et istum est (Je to důstojné a spravedlivé)

Následující formule, kterou předkládám, se může měnit. Je to tzv. preface (z lat. praefatio = předmluva).

3.10. Sanctus

Vědomi si své nedostatečnosti, prosíme v tuto chvíli Boha o účast na nebeské hostině s nebeskými anděly v zástupu, a proto zpíváme Svatý, Svatý, Svatý. Tento chvalozpěv, kterým vrcholí preface, se skládá ze dvou částí. První obsahuje velebení Boha v Trojici právě trojím Svatý (*trishagion*) a větou, že nebesa i země jsou plny tvé slávy. Druhá obsahuje pozdrav Ježíši Kristu jako Božímu Beránkovi, který nyní v tuto chvíli přichází svým přepodstatněním do chleba a vína mezi nás. Z toho důvodu radostně voláme semitské Hosana (z hošiannah = spasené učiň, zachovej, srov. Žl 117).¹⁴⁴

---

¹⁴² JUNGSMANN, *Genetický výklad mše*, s. 14.

¹⁴³ NOWAK, *Žít mší svatou*, s. 92.

¹⁴⁴ CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku I.*, s. 143 - 144

3.11. Římský kánon

Hlavní prvky, ze kterých se skládá eucharistická modlitba, jsou díkůvzdání, společné zvolání ve formě ‚Svatý, Svatý‘, epikléze, zpráva o ustanovení¹⁴⁵, anamnéze, podání oběti, prosby a závěrečná doxologie.¹⁴⁶

První část kánonu je obecná přímluva (Te igitur) za církve a za všechny živé věřící a zde přítomné zakončená připomínkou svatých (Communicantes). Následně dochází ke konsekraci (proměňování). Po jejím skončení je mystický oltář proměněn v Kalvárii. Kristus pod závojem eucharistických způsobů vystupuje vzhůru jako žertva spásy. Kněz prosí o přijetí a účinnost této oběti a koná epiklezi. Následně vzpomíná na zemřelé, aby se vzápětí obrátil k tomu, že i my všichni jsme hříšníci (Nobis quoque peccatoribus). Přichází závěr kánonu, kdy kněz pronáší slova „Skrze něhož toto vše tvoříš, takže jsou to dary dobré, skrze něho je posvěcuješ, oživuješ, žehnáš a nám uděluješ. Vše vrcholí velkou doxologií: *Per ipsum et cum ipso et in ipso est tibi Deo Patri omnipotenti omnis honor et gloria per omnia saecula saeculorum*. Lid odpovídá hromovým Amen.¹⁴⁷

3.12. Konsekrační slova

Chvíle, která je nejzásadnější pro celou mši sv., je připomínka večeře Páně. Začíná tehdy, když kněz v kánonu pronáší „Hanc igitur oblationem“ a vzkládá ruce nad obětiny. V tuto chvíli pronáší slova, která církevní tradice uznala autentickými pro zpřítomnění Kristovi vykupitelské oběti, která vzešla z poslední večeře s apoštoly ve večeřadle, která byla v zásadě židovskou hostinou ze svátku Pesach. Největší zajímavostí přitom je, že tato „liturgická zpráva o ustanovení eucharistie“ je podle některých hypotéz starší než první písemné zprávy Nového zákona (evangelia).¹⁴⁸

Kněz nejdříve pozvedne chléb, pozdvihne oči k nebi a říká Kristova slova:

ACCIPITE ET MANDUCATE EX HOC OMNES: HOC EST ENIM CORPUS MEUM,
QUOD PRO VOBIS TRADATUR.

Poté hostii pozvedne a po nějaké chvíli položí, poklekne a po chvíli bere kalich a pronáší téměř totéž, co u chleba, přičemž říká následující Kristova slova:

ACCIPITE ET BIBITE EX EO OMNES: HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI
NOVI ET ÆTERNI TESTAMENTI, QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS EFFUNDETUR
IN REMISSIONEM PECCATORUM.

¹⁴⁵ Pro kterou vyčleňuji speciální pododdíl 3.12.

¹⁴⁶ IG 79.

¹⁴⁷ CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku I.*, s.145 – 207.

¹⁴⁸ JUNGSMANN, *Genetický výklad mše*, s. 14.

HOC FACITE IN MEAM COMMEMORATIONEM.¹⁴⁹

Následně pozvedne kalich, pak poklekne, na kalich položí pallu¹⁵⁰ a pokračuje dál v modlitbách kánonu.

K samotnému překladu bych měl ještě doplňující komentář ke dvěma slovům. Jedná se o slova ‘accipite’ a ‘pro multis’. Slovo ‘accipite’ může samozřejmě znamenat, jak vezměte, tak i přijměte. Tentýž problem s dvojznačností překladu má i původní řecký text evangelijních synoptiků.¹⁵¹ ‘Pro multis’ znamená za mnohé. Potíže s překladem vyvstaly až poměrně nedávno, protože značná část překladů mešního řádu překládá toto slovo jako „za všechny“, což je vůči věrnosti textu zcestné. Diskuze k tématu a případné rozvádění by mohli snadno zaplnit rozsah seminární práce a vzhledem k obsažnosti budu muset ještě nahlédnout do cizojazyčné literatury. Proto od podrobného řešení problému tohoto překladu se nyní musím abstrahovat.

3.13. Eucharistické modlitby

Do nového Římského misálu byly navíc vloženy ještě další tři eucharistické modlitby (anafory), které spolu s Římským kánónem utváří vlastní soubor formuláře k proměňování a prosbami za církve, věřící a papeže zakončené epiklezi a pozvednutím Těla a Krve Páně. Přesto, že v průběhu následujících čtyřiceti let vznikla velká řada dalších eucharistických modliteb, Římská kongregace pro bohoslužby v roce 2004 stanovila, že jako eucharistická modlitba se smí použít pouze ta, kterou lze nalézt v oficiálních liturgických knihách, schválených Apoštolským stolcem za splnění dalších podmínek (u IV. anafory se například musí dodržovat předpis, že se jí nesmí užívat o větších svátcích a dalších dnech, jak bývá uvedeno v direktáři¹⁵²). Kromě čtyř anafor, které byly obsaženy v původním novém Missale Romanum ed. typ. z roku 1970, existuje ještě soubor dalších devíti anafor. Všechny vyšly ve společném souboru v roce 1974. Jedná se o tři eucharistické modlitby pro mše svaté s dětmi (*pro Missis cum pueris*) a dvě modlitby „o smíření“, které byly určeny pro svatý rok 1975. V návaznosti na švýcarskou synodu vznikly ještě čtyři eucharistické modlitby pro mše za různé potřeby, které však byly schváleny až v roce 1991. Všechny tyto modlitby jsou přeložené i v češtině a poprvé vyšly v zeleném dodatku v roce 1992.¹⁵³

---

¹⁴⁹ Překlady v příloze 2.

¹⁵⁰ Čtvercová příkrývka, která brání tomu, aby se do kalicha, kde je Kristova krev, dostaly jakékoliv druhy nečistot nebo i v horším případě létající hmyz.

¹⁵¹ Mt 26, 26; Mk 14, 22 – 24; Lk 22, 17.

¹⁵² Liturgický kalendář se směnicemi na každý den. Jeho vydávání spadá pod kompetenci jednotlivých biskupských konferencí, které do něj vkládají konkrétní data národních svátků, výročí posvěcení katedrál, reagují na určité pastorační výzvy apod.

¹⁵³ *Eucharistické modlitby*, Praha-Olomouc: Liturgická komise Biskupské konference ČSFR v nakladatelství Matice Cyrilometodějská, 1992, 72 s.

„Je nám velmi vzdálené označit nálepkou uniformity představu jediné pevné dané eucharistické modlitby, eucharistické modlitby ‚kanonické‘, to znamená církevním pravidlům podřízené. Bohu díky vedle sebe existuje několik druhů této modlitby, tak jak existují vedle sebe různé jazyky.“¹⁵⁴ Můj zevrubný překlad II. – IV. anafory je v příloze 2. Nebudu k ní již uvádět žádný další komentář vzhledem k tomu, že téma eucharistické modlitby bylo již vyjasněno v oddílech 3.11 a 3.12.

3.14. Modlitba církve

Po ukončení kánonu se opět spojuje kněz s věřícími a povolává je ke společné modlitbě, která přibližuje srdce k Bohu již jen tím, že sám Bůh jako člověk a Spasitel nás ji naučil (Mt 6,9-13, kratší verze pak u Lk 11,2-4). Josef Foltýnovský o ní mluví jako o nejkrásnějším vzoru křesťanských modliteb jak z toho pohledu, že nás ji naučil náš Pán Ježíš Kristus, ale také proto, že zde panuje souhra mezi prosbou duchovní a tělesnou. V tomto směru ji dle něj Tertullián oprávněně nazývá „breviarum totius evangelii“ V apoštolské tradici prvních církevních otců (jednak Didaché a Constitutiones Apostolicae) je psáno, že křesťan se má modlitbu Otčenáše modlit třikrát denně při soukromé modlitbě právě jako formu prosby. Tertullián a Cyprián následně přikládají tradici ‚čtvrté prosby‘, která se váže na eucharistickou hostinu, velmi záhy proto byl Otčenáš vložen do mše v rámci přípravy ke svatému přijímání.¹⁵⁵

Až do 14. století nebyla ve staročeských modlitbách včetně Otčenáše jednota ani co do významu, ani co do stavby slov a vět. Nejdříve byla modlitba přeložena z řeckého textu do staroslověnštiny sv. Cyrilem a Metodějem. Pozdější překladatelé si ji upravovali podle latinského znění tím způsobem, že původně staroslověnské archaické výrazy nahradili novými slovními tvary, které se užívaly v běžném vyšším stylu mluvy. První české jednotné znění Otčenáše máme ze 14. století, kdy již „církevní úřady rozvíjejí snahu po jednotném znění „Pateře“, jak se tehdy Otčenáš podle latinského Pater noster nazýval.“¹⁵⁶

Nejproblematictějším slovem je v modlitbě Otčenáše výraz ‚vezdejší‘, který v originále zní τὸν ἐπιούσιον (= quotidianus, každodenní). V tomto pojetí se má jednat nikoliv o něco, co je supersubstantialis (což chléb Kristova těla na oltáři je), ale o to, co má být jídlem pro tento dnešní den (pomyslná manna). Vezdejškost je proto v českém smyslu chápána původně jako pozemskost, až postupem času pod vlivem latinské liturgie český folklór dal slovu vezdejší transcendentní význam a vztáhl jej právě chléb, kterým se chápe Kristovo vykupitelské Tělo.¹⁵⁷ Výraz vezdejší vznikl ze staroslověnského *vьsь-dy, které bývalo chybně čtené jako ‚vezdy‘, do

¹⁵⁴ J. M. LUSTIGER, *Tajemství eucharistie*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 103

¹⁵⁵ TERTULLIÁN *De oratione* c. 1/ FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 44-45.

¹⁵⁶ B. ZLÁMAL, *Příručka českých církevních dějin III. – Doba gotické katolicity (1200-1400)*, s. 353 – 354.

¹⁵⁷ CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku I.*, s. 210.

modlitby Otče náš se toto slovo dostalo zjevně pod vlivem německé předcyrilometodějské misie, protože dle dr. Cibulky (Slavia 25, 413) se jedná o překlad ze starohornoněmeckého výrazu emizzikic nebo emerzigaz (případně jiných dalších variant).¹⁵⁸

Následuje modlitba kněze s tzv. embolismem, který se jí modlí pomocí recitace nebo zpěvu jménem všech věřících. Lid poté, co kněz tuto krátkou modlitbu přednese, pronáší *embolismus* (vsuvku), kterou je věta: Quia tuum est regnum, et potestas, et gloria in saecula. Jedná se o text, který byl vsunut do textu Matoušova evangelia 6,13, což nám dosvědčuje Didaché a další rukopisy¹⁵⁹

3.15. Pozdravení pokoje

Křesťanský východ také neprovozuje pozdravení pokoje ve formě podání rukou. Jeden mladý americký student ve své úvaze na téma, co pro něj znamená jeho tradice v církevním životě, napsal, že bývá při liturgii obklopen lidmi, kteří spolu s ním směřují ke kříži. Těmto lidem nestačí na znamení soudržnosti ve víře si jen potřást rukou.¹⁶⁰ Bratrský pozdrav pozdravení však znejistil i na východě, protože svůj původní význam v liturgii ztratil někdy po 11. století, kdy si „políbek pokoje“ (jak se říkává) udělují již jen duchovní a na rozdíl od západu byl výrazem ukončení bohoslužby slova.¹⁶¹ Pozdravení pokoje ohlašuje kněz zpravidla slovy *Pax Domini sit semper vobiscum* (Pokoj Páně ať je vždycky s vámi) a následně řekne *Offerte vobis pacem* (český Misál překládá volně - „Pozdravte se navzájem pozdravením pokoje“). Následně si všichni vzájemně dle možnosti podají ruce a říkají si „Pokoj tobě“ (*Pax tecum*).

3.16. Příprava ke sv. přijímání

Po pozdravení pokoje následuje vyzývání Beránka Božího (*Agnus Dei*) spojené s trojím bitím v prsa, které činí věřící na důraz kajícnosti s prosbou o smilování za své hříchy. Každý si zde jasně uvědomuje vlastní hříšnost a malost jako při Úkonu kajícnosti na začátku mše.¹⁶² Po tomto ordináriu, jež se zpravidla zpívá (jen při tiché mši recituje), mohlo následovat ještě dle misálu z roku 1962 druhé confiteor. Toto confiteor pronášel opět ministrant a s ním všichni spoluasistující ministranti, kteří si sborově klekli na nejvyšší oltářní stupeň, hluboce se sklonili a pronášeli přesně totéž, co na začátku mše svaté. Konalo se tak z důvodu, aby se tohoto confiteor směli zúčastnit i lidé, kteří na začátku mše až do Kyríe mohli zpívat sloku písně, a proto se duchovně nezúčastnili stupňových modliteb. Když však byla mše tichá, nebylo vůbec nutné, aby

¹⁵⁸ *Příruční slovník jazyka českého*, díl VI., Praha: SPN, 1951 – 1953, s. 962; MACHEK, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha: Lidové noviny, 1997, s. 687 – 688.

¹⁵⁹ NESTLE – ALAND, *Novum testamentum Graece*, 27. vydání, Stuttgart: Deutsche Bibelschaft, 2006, s.

13

¹⁶⁰ TAFT, *Život z liturgie – Tradice východu a západu*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma 2008, s. 61

¹⁶¹ Tamtéž, s. 243.

¹⁶² CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku I.*, s. 223 – 225; FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 201.

se druhé confiteor uskutečňovalo. Dnes je bezprostřední příprava ke sv. přijímání zjednodušena.¹⁶³ Kněz vše pronáší spolu s lidem následujícím slovy, které vychází ze slov pokorného setníka z Mt 8,8:

*Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo et sanabitur anima mea.*¹⁶⁴

Poté kněz přijme nejdříve hostii, kterou při modlitbě Agnus Dei rozlomil a následně poté přijme i Krev Páně z kalicha. Poté vezme do rukou ciborium s hostiemi nebo misku, ze které proměňoval a vychází podávat sv. přijímání.

3.17. Communio

Ačkoli dnes každý věřící bere jako samozřejmost, že může přistupovat každodenně ke sv. přijímání a někdy může přijímat jako Tělo, tak i Krev, bývala v dějinách období, kdy tomu tak nebylo. Především ve středověku došlo k tomu, že se snížila možnost podávání sv. přijímání při mši svaté a na konci středověku přijímal Tělo a Krev Páně již jen výhradně kněz. Zvláště citelně se to podepsalo ve zbožnosti českého národa za panování Karla IV.,¹⁶⁵ kdy mnozí věřící, kteří se začali sdružovat do rozličných Bratrstev a eucharistických hnutí, která rozvíjela duchovní život prostých Pražanů, přednesli církevním úřadům jednoznačný požadavek - „časté přijímání Těla Páně“. S touto diskuzí postupně rostla ještě více než dříve zbožnost Čechů a ničily se poslední zbytky pohanských kultů, které zde ještě přetrvávaly. Především na venkově se nyní začaly stavět nové kostely a začalo se rozvíjet sakrální umění ruku v ruce s průvody Božího těla, liturgickými (pašijovými) hrami a liturgickým zpěvem.¹⁶⁶ Na přelomu 13. a 14. století se však ještě těsně před Husovým vystoupením projevila proměna náboženského vnímání. Náhle již nebyl kladen důraz na Tělo Páně (tzv. gratia interna), ale na slovo Boží (gratia externa). Centrum tohoto nového hnutí, které dr. Zlámal nazývá formou humanistického subjektivismu, se začalo rozvíjet v Betlémské kapli, kde kněz v úloze kazatele zcela zatlačil kněze obětníka a kazatelna se změnila z místa, odkud bývá hlásáno Boží slovo v místo, odkud se záhy začaly šířit ideologické argumenty, řešit církevní a světská politika.¹⁶⁷ Není proto divu, že původně akademické boje přerostly brzy v první lidová povstání a nakonec po upálení Mistra Jana Husa v otevřenou revoluci, která se díky fundamentalismu vojenských vůdců mohla brzy proměnit v něco podobného, co bylo jen pár století před tím ve Francii, když se uplatnila zlovůle katarů.

---

¹⁶³ Ke sv. přijímání obecně FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 201 – 203.

¹⁶⁴ „*Pane, nezasloužím si, abys přišel pod mou střechu, ale řekni jen slovo a má duše bude uzdravena.*“

¹⁶⁵ ZLÁMAL, *Příručka českých církevních dějin III. – Doba gotické katolicity (1200-1400)*, I. vydání, Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 2007, s. 360 – 364.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 369- 372

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 372 - 373.

Lidé přijímali nejméně posledních deset staletí Eucharistii jen pod jednou způsobou, a to pod způsobou Těla. Problematika této otázky a rozepře, které vyvolaly např. u nás husitskou revoluci, se netýkaly čistě jen podávání sv. přijímání pod obojí, ale i přesto se českým husitům říkalo podle tohoto požadavku o podávání sv. přijímání utrakvisté. Se zavedením *Novus Ordo Missae* se rozmohlo i povolení podávat svaté přijímání v obou způsobách.¹⁶⁸

3.18. Závěrečné obřady

Závěrečné obřady nastávají poté, co kněz sklídí z oltáře kalich a ministrant odnese misál. Spolu s umýváním kalicha a dalších nádob jsou spojeny určité modlitby, které zde blíže již nebudu rozvádět. Kněz se poté ubírá k sedes, kde usedne a může chvíli setrvat v tiché modlitbě. Poté povstane a pronáší z misálu *postcommunione* (modlitbu po přijímání), na kterou věřící v závěru odpovídají *Amen*.

Samotné závěrečné požehnání může kněz, uzná-li vzhledem k dané příležitosti za vhodné, udělit slavnostním způsobem. Kněz pozdraví obvyklým způsobem lid a pronese on nebo přítomný jáhen následující formuli: „Sklóňte se před Bohem a přijmĕte požehnání.“

Na završení požehnání kněz, který má doposud vztažené ruce směrem k lidu, je povolí a činí žehnání se slovy požehnání a všichni odpovĕdí ‚Amen‘.

Nakonec kněz udĕlí požehnání, věřící dělají znamení kříže. Potĕ pronese *Ite missa est* (Jdĕte je propuštĕní – Český Misál: Jdĕte ve jmĕnu Pánĕ).

Následně se zpravidla rozezní varhany, lid zpívá sloku písnĕ. Kněz předstoupí před oltář, políbí jej na rozloučenou, sestupuje po oltářních stupních a spolu s ministranty pokleká. Potĕ se vydává s ministranty do sakristie. Mše je tím skonĕena.

4. Dějiny Novus Ordo Missae

4.1. Liturgie v idejích tridentského koncilu

Tridentský koncil svolal 22. kvĕtna 1538 do italského města Tridentu papeř Pavel II. Netušil vřak, že do přípravy koncilu výrazně zasáhne selská válka v Německu a s ní i další reformační bouře, které tak znemožnily zahájení prvních jednání a koncilní otcové se proto poprvĕ seřli až 13. prosince 1545. Aĕ to nebylo jeho původním cílem, zabýval se koncil husitským utrakvismem, odsouzením Lutherova uĕení a liturgickou reformou. Předkládá se, že snĕm měl tři možnosti, jak liturgii reformovat. První možností bylo postupovat podobně jako reformace v Německu, což by vedlo k popření obĕtního charakteru mše svatĕ, což následně snĕm

---

¹⁶⁸ Blíže o tom v pododdĕle 4.5.2.

kategoricky odmítnul. Druhou byl umírněný radikalismus, který byl ochoten vyjednávat s protestanty a docílit i na katolické straně několika výrazných ústupků ve věci nejsvětější oběti. Navrhovalo se především odbourání a přetvoření zásadních rozdílů a ponechat pouze to, co bylo určeno Bohem. Někteří, jako například Georg Witzel dokonce předkládal, že se má v týdnu slavit mše jen někdy a to ještě pouze za předpokladu, že budou přítomni věřící. Třetí možností, která nakonec zvítězila, byl pragmatický návrh očištění liturgie od pozdějších přídavků a zvyklostí, které se mohly měnit kraj vedle kraje,¹⁶⁹ a navíc tím mohli církevní otcové v případě uskutečnění zavést teologii liturgie opravdu tím směrem, tj. liturgickému archeologismu. Kardinál Seripando zastával na koncilu názor, že by bylo vhodné, aby se při liturgii užívalo výhradně textů z Písma svatého. Dokonce ještě ke konci sněmu v roce 1962 někteří navrhovali, aby se ze mše za zemřelé vyjmula antifona „Domine Jesu Christe“, protože budí dojem, že zemřelí mohou být ještě po smrti vysvobozeni z věčné záhuby.

Relativně krátkou dobu nebyli koncilní otcové za jedno. Zatímco koncilní otcové z přímořských států si přáli mši bez historicismů středověku, tak například francouzští biskupové prahuli po zavedení jednotných národních liturgií, ve kterých by vynikly veškeré rituály a zvyklosti podle daného kraje. Ač jednání trvala zpravidla od sedmi ráno do jedenácti večer, koncilní otcové se zanedlouho shodli, že závěrečná stanoviska – jak reformy liturgie, tak i laického kalicha pro Čechy přenechají papeži Piu IV. (1559-1565).¹⁷⁰

Stejně jako otázky formy obřadu mše svaté se koncil dotknul i tématu liturgického jazyka, které bylo vzhledem k tomu, že prostý lid již na počátku 16. století latině ve mši sv. zvláště, když byla *in voce media*¹⁷¹, nerozuměl, velmi aktuální. Uvedení národních jazyků do liturgie mše svaté jako celku však s sebou mohlo přinést kromě církevní nejednoty i další nebezpečí:

Uvedení lidového jazyka do katolické liturgie, která v té době ještě nebyla jednotná a obsahovala směsici místních zvyklostí, znamenalo však mimo jiné uvádět prosté katolíky ve zmatek při rozeznávání liturgie katolické a kultu protestantského. Nikdy také zcela nechybělo nebezpečí, že víra odlišná od katolické by mohla, jak by tomu ostatně nebylo poprvé, vniknout do místních liturgií pod rouškou lidového jazyka.¹⁷²

---

¹⁶⁹ Stačí si vzpomenout na germanizaci gregoriánského sakramentáře, která pak určovala značně odlišnou podobu propriální liturgie pro zbytek středověké Evropy, než tomu bylo v Itálii a přímořských zemích Středomoří.

¹⁷⁰ J. POLC, *Posvátná liturgie*, Řím: Křesťanská akademie, 1981, s. 109 – 111.; P. POLÁČEK, *Eucharistie jako slavnost*, s. 21 – 22.

¹⁷¹ Tj. „středním hlasem“, který slyšel a dokonale mu rozuměl jedině ministrant, který byl v těsné blízkosti kněze a mohl tudíž na veškeré jeho výzvy a aklamace odpovídat. K liturgickému přednesu In FOLTÝNOVSKÝ, *Liturgika*, s. 35 – 37. Zbývající věřící proto byli odkázáni jen na to pouze sledovat, pokud zrovna při své prostotě vůbec chápali, co se před nimi děje.

¹⁷² J. POLC, *Posvátná liturgie*, s. 112.

Ačkoli si třeba koncil vážil východních církví, kde byly různé jazykové tradice liturgického jazyka, tak rozhodně byl v otázce jazykové jednoty pevnější, než se mohlo při poslední koncilní sesii v letech 1562-1563 zdát. Kromě stávajících požadavků se začaly projevat i velmi liberální hlasy bavorských biskupů, kteří žádali, aby se koncilu předložilo projednávání o sekularizaci církve a dobrovolnění celibátu, ale také i rakouského císaře Ferdinanda I., který poslal přes své vyslance chorvatského biskupa Draškoviče a olomouckého biskupa Antonína Bruse z Mohelnice svou *Liber reformationis*, kde předložil revoluční návrh řešení laického kalicha a také požadavek, aby veškeré proměnlivé části mše svaté (*propria*) byla přeložena do národních jazyků.¹⁷³ Závěrečné projednávání kánonů o mši svaté se tudíž díky mnoha obstrukcím protáhla na celý týden (30. červen – 3. červenec 1562). Nakonec se však díky poctivé práci dosáhlo výsledku a tím bylo, aby nikdo nepochyboval o oprávněnosti latiny jako liturgického jazyka západního a lid, aby lépe porozuměl dění při mši svaté, měl být od této chvíle z nařízení koncilu vzděláván kněžími, aby o to lépe pochopil posvátné dění a každý měl z liturgie duchovní užitek.¹⁷⁴ Sedmá kapitola koncilního dekretu o oběti mše svaté ze 17. září 1562 přímo zavrhuje tvrzení, že se mše může sloužit jen v jazyce lidu a na každého, kdo to odmítá přijmout, uvrhuje anathému.¹⁷⁵

4.2. Liturgické hnutí

Důvody pro to, proč liturgické hnutí vzniklo, jsou různé. Interpretace je zpravidla dvojí: Jedna tvrdí, že liturgické hnutí muselo nutně vzniknout jako hráz proti rostoucímu subjektivnímu antropocentrismu, který se mohutně přenášel do latinské liturgie z profánního prostředí.¹⁷⁶ Druhá předpokládá, že proto, aby vynikl charakter společného kultu (bohopocty) spolu se soteriologickou linií spásy, která má vést k posvěcení člověka a liturgie jako taková „se opět vrátila do rukou lidu“.¹⁷⁷

Liturgické hnutí šířili především kněží benediktinského řádu. První výraznou osobou byl její iniciátor Prosper Guéranger (1805 - 1875), zakladatel a opat kláštera v Solesmes. Sám Guéranger byl autor stěžejního díla *Institutions liturgique* (3 svazky) a *L'anne liturgique*, které se dočkalo za jeho života šesti vydání. Od roku 1900 vychází v Solesmes vědecká sbírka

---

¹⁷³ Zevrubně se problematikou laického kalicha zabývá studie KAVKA, SKÝBOVÁ, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepcie habsburské rekatolizace Čech*, Praha: Univerzita Karlova, 1969, 210 s.

¹⁷⁴ Viz. J. POLC, *Posvátná liturgie*, s. 113. Je zde navíc i velmi dobrá věcná poznámka č. 33, kde se autor zmiňuje o vzniku Čínského Misálu, o který žádali jezuité. Zvláštností u něj je, že nikdy nebyl vytištěn v hovorové čínštině, nýbrž v jejím vyšším stylu mandarínštině, což značně podporuje mé mínění, že v katolické církvi do druhého vatikánského koncilu panoval úsus diglosie jednak z důvodu „posvátnosti“ vyššího jazykového stylu, ale také z toho důvodu, že starší, zpravidla mrtvý jazyk se lépe ubránil vstupu nových herezí.

¹⁷⁵ Den. 1739

¹⁷⁶ F. CINEK, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku I.*, s. 26-29.

¹⁷⁷ L. POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, s. 17.

„Monumenta Ecclesiae liturgica“, jejíž autoři Cabrol a Leclerg byli zároveň spolupracovníky encyklopedie „Dictionaire d'archéologie chretienne et de liturgie.“ V Evropě začínají i pod redakcí jiných řádů vycházet reedice některých starších textů s komentářem. Jezuité tak například v Německu vydali středověké hymny ve sbírce „Analecta hymnica“. Kromě jednotlivých dílek pro lid a liturgických časopisů (*La vie et arts liturgique*, *La vie liturgique*) však je liturgické hnutí známé především tím, že dovedlo tvorbu misálků pro lid k naprosté dokonalosti. U nás tak začal vycházet od konce dvacátých let *Římský misál* Mariána Schallera, který vycházel neustále podle potřeb celých 20 let a jehož poslední páté vydání je z roku 1952.

Podle Ladislava Pokorného problémem obrodného hnutí na počátku 20. století bylo, že vrátilo liturgii do středověku a nevrátilo ji do rukou lidu.¹⁷⁸ Lid se prý měl chovat jen jako pozorovatel, z čehož lze vypožorovat autorovu přílišnou zaujatost. Když totiž pohlédneme na skutečnost, tak Pius X., který se rozhodl jít ve šlépějích liturgického hnutí, propagoval aktivní účast lidu na mši svaté a dokonce podpořil vydávání misálku v lidovém jazyce, aby se lidé „modlili mši svatou a nikoli při mši svaté“. Sám Pius X. vydal již v prvním roce svého pontifikátu liturgické *Motu proprio* a podpořil liturgické hnutí dokumentem *Tra le sollecitudini*. Jeho pozdější nástupce Pius XI. ve svých listech projevil liturgickému hnutí uznání, když je nazval „monumentální obnovou náboženského života a služby Boží“.

Prvním průkopníkem aktivní účasti věřících byl olomoucký rodák a benediktýn Pius Parsch (1884 – 1954), který ač nebyl přílišný teoretik, byl nadán geniálním mistrovstvím do té míry, že zavedl v rámci tehdejších předpisů „recitovanou mši“, ve které vynikla funkce kantora stojícího u mřížky, který ve směru k lidu interpretoval v jeho mateřtině veškeré propriální formuláře a čtení (s výjimkou kánonu – ten směl číst výhradně kněz, který se ho potichu modlil), přičemž lid recitoval neproměnlivé části a zpíval již ordinální zpěvy s lidovým nápěvem. Tuto formu Parsch zanedlouho zjednodušil a zavedl tzv. *sborovou mši*, ve které se již místo propria zpíval lidový zpěv a ordinárium v přístupné melodii pro lid. Tato forma slavení mše si získala velký úspěch na vídeňském Dni katolíků roku 1933, kdy ji bez dlouhé přípravy slavilo bez problémů 200.000 přítomných věřících. Poté se tato forma rozšířila do dalších zemí a také do misií. O svém díle jednou Parsch řekl: „Snažíme se nejprve vdechnout ducha ... potom si tento duch už tělo najde.“ Dr. Pokorný oprávněně uvádí, že pojem „aktivní účast“ (*participatio actiosa*) v koncilní konstituci *Sacrosanctum concilium* je proto obsažen především díky jemu.

Naprostým vrcholem liturgického hnutí byl 20. listopad 1947, kdy vyšla jeho pomyslná „magna charta“ v podobě encykliky papeže Pia XII. *Mediator Dei* o posvátné liturgii, ve které se zdůrazňuje, že liturgie není jen věcí kněze, ale i věřících, kteří se jí mají činně účastnit (čl. 79) ať už aklamacemi, zpěvem nebo recitací liturgických textů (čl. 104). V této věci papež žádal

---

¹⁷⁸ POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, s. 20.

biskupy, aby liturgickému hnutí nedělali ve svých diecézích žádné překážky a nechala se tím volná ruka proudu „zdola“ (čl. 108,184-200). Za pontifikátu Pia XII. navíc dochází k reformě obřadů svatého týdne, kdy jsou obřady jednak převedeny do autentických časů (Zelený čtvrtek večer, v pátek mezi třetí hodinou odpoledne a devátou večer, na Bílou sobotu po setmění), ale také seřizeny a upraveny podle potřeb doby. Kromě toho vychází i směrnice o liturgické hudbě (1955), kde se připouští kromě chorálu i lidový zpěv při mši svaté, směrnice o zmírnění eucharistického postu z původního nařízení od půlnoci přede mší na tři hodiny (1953), o večerních mších a instrukci o posvátné hudbě a liturgii (1958), kde se žádá aktivní účast lidu, ale nepřipouští se, aby lid doslovný liturgický text recitoval nebo zpíval v lidové řeči.¹⁷⁹

4.3. Koncilní reforma liturgie

„Za různými způsoby chápání liturgie stojí, jako téměř vždycky, různé způsoby chápání církve a v důsledku toho i Boha a vztahu lidí k němu. Otázka liturgie není okrajovým problémem. Právě koncil zdůraznil, že se zde jedná o ústřední bod křesťanské víry.“¹⁸⁰ Tak se k reformě liturgie vyjádřil kardinál Josef Ratzinger v roce 1985. Právě z toho stejného důvodu koncil zřejmě zahájil svá jednání tím, že první, čemu věnoval pozornost, byla reforma liturgie. Tací autoři jako Otto Hermann Pesch pokládají za jedno z těžišť liturgické reformy rozhodnutí o vložení národního jazyka do liturgie. Je to samozřejmě hezké to takto říci, že došlo k dalekosáhlému „uvolnění možnosti užívat mateřštinu“¹⁸¹, když však vidíme kontext participatio actiosa (čl. 30 – 32, 48), tak i samotná obnova liturgie (čl. 21 - 25) a povahy svátostí (čl. 59 – 82) spolu s pojetím liturgického roku (čl. 102 – 111) a základní směrnice o liturgické hudbě a umění (čl. 112 – 129) nám to jasně dokazují, že máme před sebou reformu, která nemá v předcházejících třech staletích obdoby. Vidí před sebou celou šířku reformy, kterou si přál papež i koncilní otcové. Jejím výsledkem mělo být vše obnovit v Kristu a právě Kristu přizpůsobit tento svět, celé jednání církve i celého Božího lidu. To bylo tím principem „větrání“, které právě při svém krátkém uvedení o aggiornamentu měl papež Jan XXIII. na mysli, ale bylo to bohužel vyslyšeno v pozdějších letech mnohými úplně jinak a mnozí se proto přizpůsobovali duchu světa a potřebám doby více než potřebám evangelia.

Úvodní koncilní konstituce jasně ukazuje, že reforma je tu proto, aby liturgie byl tím, čím má být, tj. aby věřící z ní měli užitek a „svým životem tak vyjadřovali a zjevovali ostatním Kristovo tajemství a skutečnou povahu pravé církve“ (čl. 2).

Konstituce o posvátné liturgii byla schválena až po přijetí pozměňovacích návrhů v průběhu druhého jednacího období 4. prosince 1963. Z nového schématu byly vyloučeny zmínky o

¹⁷⁹ FOLTÝNOVSKÝ: *Liturgika*, s. 25 – 29; POKORNÝ, *Obnovená liturgie*, s. 16 – 24; PESCH, *Druhý vatikánský koncil 1962-1965 - Příprava, Průběh, Odkaz*, s. 111 – 116.

¹⁸⁰ J. Ratzinger, *O víře dnes*, Praha: Zvon, 1994, s. 98

¹⁸¹ PESCH, *Druhý vatikánský koncil – Příprava, průběh, odkaz*, Praha: Vyšehrad, 1997, s. 121.

možnosti modlitby breviře v některých krajích v národním jazyce, čl. 57 byl ochuzen o další formy koncelebrace (k nelibosti biskupa Zaunera z rýnské konference). Schéma se podařilo téměř celé schválit hlasováním o znění jednotlivých kapitol 22. listopadu 1963. Biskup Zauner na tiskové konferenci, která se konala nedlouho poté, definoval, že je nutné v reformě liturgie uplatnit čtyři zásady; první, aby liturgie byla akcí církevní obce (tj., že kněz musí kooperovat s farníky a né si sloužit mši sám), další, že věřící musí být obohacováni více Písmem svatým, a proto musí každý obřad včetně svatby a pohřbu být spojen s četbou úryvku z Bible. Třetím, že věřící lid se má při liturgii nejen modlit, ale i učit. Proto musí vysvítnout katechetická výuka nejen ve veřejném životě církve, ale i v liturgii. Posledním momentem, který biskup přednesl, bylo, aby na misijních územích, která mají své specifické lidové obyčeje zbavené pověr a magie, byly tyto zvyklosti adaptovány do liturgického dění (tak, aby např. v Číně se vyměnila západní zvyklost svatebních prstenů za zdejší uzel na provaze).

4. prosince 1963 se konalo závěrečné hlasování o konstituci. O jejím schválení se rozhodlo 2147 hlasy (jen 4 byly proti). Papež, přítomný v koncilní aule na to zareagoval okamžitým přijetím rozhodnutí koncilních otců a promulgoval konstituci. Na její vstoupení v platnost si však vyžádal delší čas (použil tzv. *vacatio legis*) a posunul platnost zákona až do první neděle postní roku 1964 (16. února). Ten čas měl sloužit k tomu, aby papež měl možnost vytvořit modus, jakým mají být reformy uskutečněny. 29. ledna 1964 vyšlo papežské motu proprio, které hned vzbudilo velké kontroverze způsobené tím, že podstatná část textu vyzněla tak, že všechny body konstituce nelze uvést do praxe najednou a že nejdřív budou muset být vytvořeny potřebné liturgické knihy. Biskupové Francie a Německa dali ihned najevo, že se odmítají podříditi vzhledem k tomu, že už začali aktivně pracovat na reformách a začali již uplatňovat v liturgiích národní jazyk. Někteří, jako benediktýnský liturgik P. Marsili označili text motu proprio za katastrofu.

Zásadní problém však byl v tom, že podstatnou část motu proprio pozměnil papežský sekretář Mons. Felici tak důkladně, že celý dokument přímo protiřečil konstituci a v celém textu nebyla ani zmínka o zavádění národního jazyka do liturgie od následujícího měsíce. Tato hypotéza cizího zásahu se potvrdila ve chvíli, kdy vyšel italský překlad motu proprio, který se zcela odlišoval od latinského originálu. 2. března proto vyšlo po celkem patnácti revizích upravené motu proprio v oficiálním vatikánském bulletinu *Acta Apostolicae Sedis* a již 25. ledna papež Pavel VI. ustanovil Radu pro aplikaci koncilní konstituce o posvátné liturgii, za jejíž hlavu určil kardinála Lercara a P. Bugniniho jako jejího sekretáře.¹⁸²

---

¹⁸² WILTGEN, *Rýn se vlévá do Tibery*, s. 154 – 159.

4.4. Liturgická pokoncilní reforma

4.4.1. Příprava textu nového mešního řádu (Bugniniho komise)

První věcí, kterou Rada vytvořila, byl plán, který obsahoval 53 stran a získal osobní schválení papeže. Komise se po celou dobu svého fungování těšila svobodné atmosféře, protože nesměl do její činnosti nikdo kromě papeže zasahovat (dokonce ani prefekt Kongregace pro bohoslužby a svátosti, která v tu dobu měla na starosti věci reformy celého svého úřadu v rámci reformy celé římské kurie). Z Rady, která ukončila činnost v první polovině roku 1970, následně vznikla komise pro provádění liturgické obnovy.

Co se týče národního jazyka, tak dle dopisu Rady k nunciům z března 1964 se ještě hovoří o koexistenci národního jazyka a latiny v liturgii, smýšlení některých biskupských konferencí, jako např. holandské a francouzské, však bylo zcela opačné a do národního jazyka byla přeložena úplně celá liturgie včetně kánonu.

První výraznou instrukcí, kterou Rada vypracovala, byl dokument *Inter Oecumenici* (1964), který měl vstoupit v platnost 7. 3. 1965. Instrukce předkládala, že národní jazyk má být v jednotlivých propriích, aklamacích a dialozích, v modlitbě Otče náš i s embolismem a úplného užití národního jazyka má být dosaženo v obřadech udělovaných svátostí, žehnáních a pohřebních obřadech. Reakcí na radikalizaci reformy v Holandsku, kde se mezitím ujalo také podávání sv. přijímání na ruku (viz příloha 1), ze strany papeže bylo, že všechny biskupské konference již mohou bez rozdílu požádat o užití lidové řeči v kánonu. V roce 1965 již proto bylo předem rozhodnuto o tom, jaká bude podoba mše sv. – žádná povinnost užívání veřejné latiny, a mešní řád bude zcela jasně srozumitelný jednotlivým masám.

Mešní řád z roku 1965, ačkoli se již měl pokusně sloužit na některých místech v národních jazycích, představoval jen malou modifikaci mešního řádu misálu bl. Jana XXIII. z roku 1962. Někteří, jako například takový světec, jakým byl sv. Padre Pio z Pietrelciny, reagovali na první výrazné reformy velmi háklivě. Padre Pio ihned, jak se dozvěděl, že by měl sloužit mši v italštině a čelem k lidu, podal k papeži Pavlu VI. žádost, aby mohl i nadále sloužit mši svatou v klasickém dosavadním ritu a latinsky, aniž by si vůbec přečetl italský překlad mešního řádu. Když mu přivezl kardinál Bacci od svatého otce souhlasnou odpověď, on, ač to byl člověk velmi mírný a zpravidla si ani slovem nepostěžoval, tak v tento okamžik pronesl: „Pro lásku Boží, rychle ten koncil ukončete!“¹⁸³

Další reakce na reformu Rady byly následující:

---

¹⁸³ Otec Jean OFM Cap, „Lekce‘ otce Pia“, *Te Deum* (2009), č. 2, 28-30

Mons. Bartolucci, současný kardinál a emeritní sbormistr Sixtinské kaple: „Byla to móda, všichni mluvili, všichni „obnovovali“, všichni sloužili pontifikální mše ve šlápějích sentimentalismu, reformy. A hlasy, které se ozývaly na obranu dvoutisícileté Tradice Církve, byly obratně utiшены. Vynalezl se jakýsi způsob ‚lidové liturgie‘... když jsem slýchal tyto opakující se písničky, vzpomínal jsem na slova mého profesora v semináři, který říkal: ‚liturgie je liturgií kněžstva pro lid‘, ona sestupuje od Boha a nevystupuje zezdola. Musím však uznat, že se tento dusivý vzduch trochu zředil.“¹⁸⁴

Kardinál Alfons Stickler (v jedné své přednášce reagoval na úryvek z Bugniniho paměti): „Některé jeho poznámky jsou však iritující, např. kdy se snaží ospravedlnit zavedení lidového jazyka. Je z nich však patrná nejistota celého konsilia z urychlené liturgické reformy, v které je sotva patrná sensibilita pro požadavek koncilu, aby každé změně předcházelo ‚teologicko-historické, pastorální zkoumání‘. Byly zcela ignorovány vážené kapacity, jako např. německý specialista Mons. Klaus Gamber. Pochybnosti vzbuzovala nepochopitelná uspěchanost, s kterou byly hnány vpřed reformy v tak choulostivé oblasti.“¹⁸⁵

4.4.2. Překlad nového mešního řádu do češtiny (Česká liturgická komise)

Tento pododdíl vychází jen z jednoho jediného pramene, kterým je příspěvek prof. Františka Kunety *Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace*, která byla napsána u příležitosti zhodnocení pokoncilních let do konce 20. století.¹⁸⁶

Pokoncilní reformy se v Československu začaly oficiálně provádět až od poloviny roku 1965.¹⁸⁷ Společenské ovzduší bylo v naší zemi rozhodně lepší než před patnácti lety, ale samotná katolická církev se netěšila řádné svobodě ve volbě a ustanovování svých orgánů v biskupských úřadech a nad vším dohlížel všudypřítomný státní aparát a církevní tajemníci. Roku 1965, kdy se konalo poslední koncilní zasedání, směl ze země vycestovat i dlouhodobě internovaný kardinál Josef Beran, bylo to však s tou podmínkou, že se z Říma již nevrátí. Jeho nástupcem ve funkci hlavy pražské arcidiecéze se proto stal tajně vysvěcený biskup František Tomášek, který po svém propuštění z vězení v roce 1954 působil do té doby veřejně jako farář v Moravské Huzové u Olomouce. Jeho vliv na liturgickou reformu zásadně rozhodl o jednáních v budoucí komisi. V Praze nesměl biskup Tomášek být jako sídelní biskup, proto musel užívat až do roku 1989 označení biskup-administrátor.

---

¹⁸⁴ „Mons. Bartolucci poskytl rozhovor o liturgické reformě a o ‚reformě reformy‘“, <http://vendee.cz/texty/bartolucci.html>, kontrolováno 5. 5. 2012.

¹⁸⁵ STICKLER, *Vzpomínky a zkušenosti koncilního poradce liturgické komise*, In WALDSTEIN Wolfgang: *Pokoncilní reforma liturgie a kardinál Alfons Maria Stickler SDB*, s. 30.

¹⁸⁶ FIALA Petr, HANUŠ Jiří (ed.): *Koncil a česká společnost*, I. vydání, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, s. 148 – 165.

¹⁸⁷ Přesto však některé vlaštovky se začaly projevat již v roce 1962-1964 (Jedovnice, Veverská Bítýška).

Kromě biskupa Tomáška bylo v celém Československu jen velmi málo biskupů. Na Slovensku směli působit jen biskupové Lazík, Necsey a Pobožný. V roce 1968 se situace mírně zlepšila, když se směli v českých zemích vrátit na své stolce litoměřický biskup Štěpán Trochta a v Brně biskup Karel Skoupý. Uprázdňené však zůstávaly ještě další diecéze, kam nesměl být ustanoven nový sídelní biskup (České Budějovice, Hradec Králové, Olomouc). Aby přesto mohla být provedena jednání a založena liturgická komise na základě instrukce Rady pro aplikaci konstituce o posvátné liturgii (čl. 44 – 46), svolal biskup Tomášek celý Sbor biskupů a ordinářů ČSSR (jednalo se o preláty, generální vikáře a kanovníky jednotlivých diecézí, kteří administrativně zabezpečovali chod v diecézích, kde nebylo biskupa). Za moravské diecéze byli do komise povoláni nejen ordináři, ale i další odborníci. Byli to: Josef Vrána (Olomouc, od roku 1972 biskup-administrátor) a kanovník František Gavlas (tamtéž), P. Ladislav Simajchl a dr. Josef Bradač (Brno), ordinář Antonín Veselý a P. Miloslav Klisz (apoštolská administratura Český Těšín). První setkání Celostátní liturgické komise (ČLK) se uskutečnilo 25. února v Třanavě a jejím předsedou byl zvolen biskup Ambróz Lazík (biskup-administrátor třanavský). Komise byly rozděleny jazykově na subkomisi českou (ČLK) a slovenskou (SLK), přičemž každá již pak fungovala organicky samostatně. ČLK navíc se ještě rozdělila na českou a moravskou větev, které následně mezi sebou zápolily. Především moravský element dával od počátku jasně najevo, že jeho hlas není v jednáních téměř vůbec slyšet.

O samotném překladu mešního řádu se jednalo následovně:

- Stupňové modlitby byly odsouhlaseny v poměru 13:12 ve prospěch lidové řeči
- Kající úkon přeložit do národního jazyka.¹⁸⁸
- U ‚Orate fratres‘ polovina členů byla pro zachování latiny. Rozhodnout proto měli ordináři. Výsledkem bylo taktéž zavedení národního jazyka.¹⁸⁹
- Preface měla zůstat v latině
- O římském kánonu se zpočátku vůbec neuvažovalo, jednání se prohloubilo v průběhu roku 1967, kdy mnoho hlasů (mezi nimi i František Tomášek) se ozvalo pro překlad do češtiny, abychom se tím způsobem vrátili ke starobylé cyrilometodějské tradici, kdy byla liturgie celá v jazyce lidu. Mnozí jako např. P. Miloslav Vlček z Prahy, byli zdrženliví a žádali, aby se počkalo na dobrý překlad, že stávající není dobrý. Jen menšina byla proto, aby se nic nepřekládalo a kánon zůstal v latině. 21. června 1967 bylo nakonec rozhodnuto, že kánon bude celý v lidovém jazyce.
- Modlitba ‚Otče náš‘ v národním jazyce
- Propria a čtení měla být v národním jazyce

---

¹⁸⁸ V průběhu mé práce se mi podařilo sehnat i jeho překlad (viz příloha 4)

¹⁸⁹ Původní česká verze taktéž v příloze 4.

- Ordinárium nakonec bylo převedeno také do národního jazyka. Smí se však ke zpěvu užívat i latinského originálu.

Od srpna 1969 začal pracovat sekretariát ČLK v Praze a jejím sekretářem byl ustanoven P. Jan Matějka. Po roce 1970 stát již velmi silně zasahuje do fungování ČLK a požaduje, aby v ní pracovali jen členové (kolaborantského) kněžského sdružení *Pacem in terris*. Prvním problémem vydání liturgických knih, a to i těch, co byly teprve „ad experimentum“, nebylo, že by stát do nich nějak zasahoval, ale že mnohé diecéze se potýkaly s nedostatečným přidělem papíru. Z toho důvodu se proto velmi často stávalo, že některé liturgické texty vydávané pro vnitřní potřebu určitých diecézí se tak náhle užívaly i v diecézích sousedních. Pracovníci Sekretariátu pro věci církevní MK ČSR proto projevovali jasně svou nespokojenost s touto praxí a jakýmkoliv způsobem se tomu snažili udělat přítrž.

Na počátku sedmdesátých let proto vychází jednotlivé většinou strojopisné překlady Římského Misálu, které jsou určené „ad experimentum“. Samostatně jsou předloženy jednotlivé strojopisné texty prefací (některé z nich jsou opsané v příloze 3.). Dlouho však neexistuje souborné vydání Římského misálu v češtině. K tomu došlo v roce 1983, kdy v Římě vyšel *Český Misál*,¹⁹⁰ jehož vydání se následně užívalo s pomocí dodatků až do konce století. Roku 2002 pak vyšel nový Český Misál, který však ještě plně neodpovídá římskému editio typica tertia z roku 2002, protože v něm chybí ještě později doplněné části jako např. modlitba nad lidem v postní a adventní době a některé další propriální formuláře, které byly česky uvedeny až roku 2008. Tento dodatek obsahuje přidané mešní texty pro slavení vigilie Zjevení Páně, vigilie Nanebevstoupení Páně, obnovené modlitby nad lidem na konci mše po celou dobu postní, texty pro slavení nově zavedených památek nebo jednotlivých dalších upravených formulářů modliteb. Nově jsou v něm také přidané další vsuvky eucharistických modliteb pro mše spojené s určitými obřady a texty o Panně Marii a mešní texty při svěcení biskupa, kněží a jáhnů a texty ke svatbě.¹⁹¹

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let vznikají experimentální české překlady, které na základě dovození Kongregace pro bohoslužbu a svátosti mohou být „vyzkoušeny v praxi“¹⁹² ještě předtím než bude poslán k závěrečnému posouzení do Říma. Dr. Bouše ve své možná až příliš příkré kritice nového Misálu uvádí:

¹⁹⁰ Název je vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o tentýž misál jako *Missale Romanum* závadějící. Ostatní národy (i naši sousedé) mají každý misál nadepsaný jako „římský“ (Polsko: *Misał Rzymski*, slovensko *Rímský misál* apod.)

¹⁹¹ Vyhláška České biskupské konference č.j. 1919/2008. Vložena do knihy *Dodatek k českému misálu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, 176 s.

¹⁹² Vyhlášení sekretariátu České liturgické komise č. j. 325/71; 386/71 Návrh českého znění nových mešních textů.

Reforma misálu a rituálu dopadla žalostně. Z práce rady pro uskutečňování koncilní konstituce (Rady pro aplikaci konstituce o Posvátné liturgii, ^{pozn.}) zůstaly namnoze ubohé trosky. Jediným nepopíratelným úspěchem je dosažení živé řeči. Trvalo by dlouho vypočítávat všechny nedostatky nového ‚Římského‘ misálu a rituálu, a ještě déle vytýkat chyby jeho českého překladu. Český překlad je totiž především nejednotný, protože byl vypracován dvěma skupinami, které se v překladatelských zásadách výrazně lišily. (...) O nových liturgických knihách i o jejich překladu lze bez přehánění říci, že v celých dějinách naší církve nevyšly nikdy liturgické knihy zpracované tak nedbale, s tak četnými kompromisy a zmatky. Představený církve, který se jimi bude přesně řídit, zavíná, že liturgie jeho církve bude působit jako špatné ochotnické divadlo. (...) Omyl liturgické reformy, tak jak je uložena v nových oficiálních knihách, je právě v tom, že se liturgie dále jako mysteriózní divadlo se samozřejmostí chápe. Smysl všech novot jen spočívá v ‚zprístupnění mysteria lidu‘. Tento lid není hodnocen zvlášť vysoko, a proto se mu všechno podává velmi názorně s mnohými a mnohomluvnými vysvětleními.¹⁹³

Mše doopravdy se může stát v tomto smyslu divadlem, a proto třeba již poměrně brzy se otevírá na západě jisté hnutí, které má sociálně zapojit i jeho účastníky, aby se při nedělní bohoslužbě příliš nenudili, pomocí různých animací, a to za tím účelem, aby se věnovali hudbě, divadlu, tanci a dalším uměleckým aktivitám, neboť činná účast přináší radost, zlepšuje sebevyjádření a zároveň přináší poučení. Do kostelů se tím začaly zcela jasně již na konci šedesátých let dostávat prvky, které byly běžné v komunitní práci, v mládežnických skupinách, ve školách a zájmových střediscích.¹⁹⁴

K úrovni překladu se dr. Bouše omezil jen na pár tezí:

Mnohé starobylé modlitby ztratily svou starořímskou stručnost, pregnantnost a básnický rytmus (cursus), který měly ve svém původním latinském originále. S novými kreacemi a důkladně přepracovanými texty, převzatými z jiných starodávných liturgií, si často nevěděli rady ani překladatelé odborně fundovaní, kteří měli po ruce všechnu dostupnou literaturu.¹⁹⁵

K tomu bych uvedl asi jen tolik, že je nemožné při překladu z latiny i u textů starých římských autorů, jako jsou například Catullus nebo Ovidius, přeložit a vhodně převést do češtiny jejich metrum. Podobně je na tom i mešní řád, u kterého, pokud chceme zachovat jeho původní smysl, musíme překládat buď doslovně, nebo se přiblížit původní stylistice za případnou cenu popření smyslu, což by mohlo v závěru (mít zvláště v teologii liturgie) dalekosáhlé následky. V tomto případě nezbyvá než podotknout ono italské *traduttore è traditore* (překladatel je zrádce).

¹⁹³ BOUŠE Zdeněk Bonaventura, *Malá katolická liturgika*, I. vyd., Praha: Vyšehrad 2004, s. 35 - 36.

¹⁹⁴ Demel, "Animace liturgie" *Studia theologica* 13 (2011), č. 1, 99-100

¹⁹⁵ BOUŠE, *Malá katolická liturgika*, s. 36.

Ve velkém spěchu vyrostla i snaha vytvořit jednotný český lekcionář, aby se z něj mohli číst jednotlivá čtení a evangelia daného dne, slavnosti, svátku, liturgického období. O přípravě Ordo lectionum missae se v ČLK referovalo již v roce 1967 a ač ještě nebyly odkazy na příslušné biblické texty pohromadě (v tomto roce byly předloženy jen texty ‚ad experimentum‘ pro všední dny) komise pověřila kněze Ladislava Simajchla a doc. dr. Bradače vypracováním jejich exegeze a homiletických směrnic. Již první lekcionáře z počátku sedmdesátých let měly velmi odpudivý vzhled¹⁹⁶ a úroveň jejich překladu byla spíše žalostná, protože značně neodpovídaly originálu. Doposud se v některých často používaných textech vyskytují chyby anebo jsou do nich zavedena lexika, která jsou spíše jen výmyslem překladatele a nekorespondují s významem původního řeckého slova (např. cimbál zvučící v překladu 1 Kor 13,1 nebo zločinné doupe v Mt 21,13; Mk 11,17; Lk 19,46)

Některá data vydání sešitů ‚ad experimentum‘:

- Dekret návrhu českého znění nových mešních textů, který vychází na základě dovolení Kongregace pro bohoslužby ze 17. prosince 1969 (Prot. n. 2025/69) v následujícím pořadí s dovolením předsedy České liturgické komise Mons. Františka Tomáška:
  - 1. října 1971 – 1. část Doba adventní a ‚Doba Narození Páně‘
  - 6. prosince 1971 – 2. Část Doba postní
  - 5. května 1971 – 5. část Doba ‚během roku‘
  - 26. července 1971 – Mše za zemřelé
  - 2. března 1973 – Vlastní texty o svatých (červenec – prosinec)
- Lekcionář cyklu A (prozatímní český text) - na základě reskriptu Kongregace pro bohoslužby z 5. srpna 1970 vychází 9. července 1971.
- Lekcionář cyklu B- na základě reskriptu Kongregace pro bohoslužby z 5. srpna 1970 vychází 2. února 1972
- Lekcionář cyklu C - na základě reskriptu Kongregace pro bohoslužby z 5. srpna 1970 vychází 2. prosince 1972

¹⁹⁶ Velmi kriticky pohlíží na lekcionáře i Zdeněk Bonaventura BOUŠE In *Malá katolická liturgika*, I. vyd., Praha: Vyšehrad 2004, s. 33, kde pokládá vydání lekcionáře Českou liturgickou komisí téměř za svévoli, aby měli duchovní pohodlí. Samotný překlad hodnotí celkově jako nepřesný (v čemž měl do jisté míry pravdu, neboť sešity lekcionáře byly ‚ad experimentum‘ a revize liturgický překladů stále ještě probíhala a její oficiální ukončení se dá datovat k roku 1988, kdy vyšel pod vedením Mgr. Matějky překlad z řeckého textu Nového zákona užívaný v liturgických knihách, který původně vytvořil dr. Václav Bogner revizí překladu dr. Ondřeje Petřů OP ze šedesátých let, který byl vložen do Římského misálu pro lid (*Římský misál na neděle a významnější svátky – Nezměněný otisk druhého a doplněného vydání z r. 1960 s dodatky*, Řím: Křesťanská akademie, 1960, s. 520) Přes veškeré překladatelské snahy neexistuje ještě doposud stále jednotný katolický překlad celé Bible a spíše se neustále revidují jednotlivé perikopy v lekcionářích. Liturgický překlad Nového zákona navíc recenzoval velmi zdařile TICHÝ: ‚Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách, pořizovaný se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. Praha: Česká liturgická komise, 1989, 880 stran‘, Teologické texty 4 (1993), č. 5, 175-177.

- Lekcionář pro mše za zemřelé - na základě reskriptu Kongregace pro bohoslužby z 5. srpna 1970 vychází 17. června 1971
- Lekcionář k různým příležitostem – na základě dovození Kongregace pro bohoslužby (prot. N. 2575/70) ze dne 5. srpna 1970, na základě dekretu Mons. Františka Tomáška z 10. srpna 1973. Dr. Tomášek zde uvádí, že „podle toho, jak pokročila práce na úpravě českého překladu biblických textů, jsou zde některé texty uvedeny už v nově upravené podobě. Většina textů je ovšem prozatím převzata z dřívějších překladů.“(text dekretu)

4.4. Revoluce v církvi

Se zavedením nového mešního řádu a vznikem národních liturgických překladů vznikla i celá řada komponent, které se ve svém souhrnu nedají pokládat za součást reformy, ale za skutečnou revoluci v katolické církvi, která předtím v dějinách nemá obdoby. V letech následujících po ukončení koncilu se ihned začaly uskutečňovat buď v intencích *ducha koncilu* nebo proti němu různé jednotlivé pastorační aktivity nebo hnutí, které jsou doposud důvodem mnoha kontroverzí ať už mezi domnělymi „tradicionalisty“ nebo současnou oficiální pokrokovou církví („modernisty“).

4.5.1. Zavedení obětního stolu

Zcela zásadní se stává i dnes diskuze o postavení kněze a formě oltáře v latinském ritu. Paradoxně liturgik Josef Andreas Jungmann hned po koncilu se vyjádřil proti zaběhnutému klišé, že je nutné otočit oltář, protože kněz, který si slouží mši otočen „zády k lidem“, dnes nikdo již nechce a zdůraznil právě skutečnost, že kněz je otočen stejným směrem jako věřící lid a při bohoslužbě kněz lid vede a vede ve chvíli, kdy má v rukou obětiny, dialog s Bohem. Společný směr je tedy dle Jungmanna „niterně vhodný a přiměřený liturgickému slavení“ a z toho vychází současný papež, na to navazuje Michael Lang, a právě to je samozřejmostí pro integralisty.¹⁹⁷ Pokoncilní směřování, jak však hodlám v této své abstrakci, která má menší souvislost s hlavním tématem, zdůraznit, chtělo něco úplně jiné než jen kněz a viditelnou obět'. Měla jím být nová teologie velikonoční události jako centrálního bodu a subjektivního antropocentrismu v pojetí nejprve kněžské kreativity a zvláště (na základě pozdějších fakt) kreativity jednotlivých zúčastněných laiků.

Jak jsem si již zmínil, koncilní konstituce o liturgii se o obětním stole žádným způsobem nezmiňuje. Poprvé se o „možnosti“ obětního stolu dozvídáme z instrukce *Inter Oecumenici*, v níž se uvádí, že v kostele má být zpravidla pevný a dedikovaný oltář, postavený v jisté (!) vzdálenosti od stěny, aby se mohl snadno obcházet a bylo na něm možné slavit mši směrem

---

¹⁹⁷ Viz pododdíl 4.5.3.

k lidu.¹⁹⁸ Totéž jen v trochu upravenější formě pak vidíme ve Všeobecných pokynech k Římskému misálu:

V kostele má být obvykle pevný a posvěcený oltář; má být postaven odděleně od stěny, aby se kolem něho mohlo snadno obcházet a mohla se na něm slavit mše tváří k lidu. Má být na takovém místě, aby byl skutečně středem, takže se k němu přirozeně obrací pozornost celého shromáždění.¹⁹⁹

Česká biskupská konference vydala roku 2002 směrnici, která stanovuje úpravu sakrálních prostor pod názvem Koncepce úprav liturgického prostoru. Je tam doslovně popsáno, jak má vypadat oltář z IG 299, ale ještě zde jsou doplnění o tom, že v posvátné prostora může být oltář pevný nebo přenosný²⁰⁰, čemuž bohužel příliš nerozumím, protože v kostele zpravidla vše má svou pevnou strukturu a vše tedy směřuje ke svému cíli (v rámci současné liturgické teologie do svého centra).

Obětní stoly ve své podobě, v jaké se dnes často dělají, jsou buďto nevkusné nebo příliš honosné. V jednom případě jsem byl dokonce svědkem události, že jeden kus žuly, který je svými rozměry absolutně nepoužitelný pro důstojné sloužení mše, byl jedné farnosti doslova vnucen, aby se splnil investorský záměr a byla získána dotace na opravu kostela, přičemž částka za pořízení tohoto oltáře se vyšplhala do miliónové stupnice. Značným problémem je však dnes zodpovědět na otázku, co se svatostánkem? Svatostánek, který byl nejpozději od času vrcholného středověku umístěn na oltářní menze a stal se její organickou součástí, protože uchovával Krista reálně přítomného pod způsobou chleba, se musel dát z oltářního stolu pryč. Liturgik proto přemýšlí kam? Zatímco zbožná duše si řekne proč? Prvotní zaběhlá praxe prvních „vlastovek“ nových liturgických prostorů u nás (nový kostel v Senetářově, Jedovnice, Brno-Židenice, Veverská Bítýška) šla cestou absolutní likvidace původního (někdy historicky cenného) oltáře spolu s jeho dalšími komponentami, ruku v ruce s nepochopitelnou likvidací oltářních obrazů a soch s výsledkem postaveného obětního stolu uprostřed presbytáře, ze kterého lze sloužit mši čelem k lidem a svatostánkem, který je na úplné periférii liturgického prostoru nebo je mu vytvořena kaple pro adoraci. Kaple pro adoraci je v sakrálních novostavbách u nás po roce 1989 již samozřejmostí.²⁰¹

V tomto směru je však otázkou, zdali je tento postup vhodný. Hlava rady pro aplikaci posvátné liturgie kardinál Lercaro k tomu řekl:

---

¹⁹⁸ Sacra congregatio rituum, Instructio ad executionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandum Inter Oecumenici, In AAS 56, 1964, s. 898, č. 91.

¹⁹⁹ IG 262 (1969); 299 (2000).

²⁰⁰ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, Koncepce úprav liturgického prostoru, Praha: Sekretariát ČBK, 2002, s. 4

²⁰¹ Tamtéž, s. 5

Především proto, že k tomu, aby liturgie byla pravá a abychom se jí mohli aktivně zúčastnit, není nezbytně nutné, aby byl oltář obrácen *versus populum*; při mši je celá bohoslužba slavena od sedes, z kazatelny a od pultu [ambonu] na čtení, tedy čelem ke shromáždění; pokud se týče bohoslužby eucharistie, rozhlasové zařízení činí účast dosti možnou. Na druhém místě by se mělo vážně myslet na umělecké a architektonické problémy, jelikož v mnohých zemích jsou tyto prvky chráněny přísnými civilními zákony.²⁰²

Nemuselo a nemusí být proto nutné při kostelech vehementně zavádět obětní stoly za tu cenu, že bude narušena architektonická stránka dotyčné stavby. Jakýkoliv zásah do architektury navíc není zrovna levnou záležitostí²⁰³ a je samozřejmě otázkou, jaká bude reakce věřících po představení výsledné koncepce a uměleckého řešení.

Michael Lang v závěru své studie *Conversi ad Dominum* navrhuje proto celkem šalamounské řešení, kdy je vhodné zařídit, aby kněz a lidé při základních částech dialogu byli tvář v tvář. Stačí proto, aby úvodní obřady a bohoslužba slova byly vedeny od sedes a ambonu, což zpravidla bývá. Na vědomí také stačí, že i v předkoncilní liturgii během sv. přijímání je kněz od chvíle, co řekne „Hle Beránek Boží, ten který snímá hříchy světa ...“ obrácen k lidu až do chvíle, kdy podá poslední svaté přijímání a pak se obrací a vrací se k oltáři, kde ukládá ciborium s Tělem Páně zpět do svatostánku. Pro bohoslužbu oběti je proto vhodné, aby všichni včetně kněze byli obráceni k oltáři ve směru na „liturgický východ“. Kněz pak v průběhu modlitby, kdy mu to určují rubriky v mešním řádu, se obrací a pozdravuje lid (v bohoslužbě oběti to je jen jednou při aklamacii *Orate fratres*).²⁰⁴ Proto je žádoucí i pro duchovní život věřících, zvláště těch, pro které není nedělní mše jen pouhý folklór nebo sousedské shromáždění „s usměvavým panem farářem“, se znovunavrátit k prameni života církve a především vůči různým dalším novotám být rozvázní a opatrní, abychom, jak řekl kardinál Lercaro, neházeli do větru poučení z dějin.²⁰⁵

4.5.2. Nové způsoby podávání svatého přijímání

Do konce koncilu bylo běžnou praxí, že všichni věřící přijímali svaté přijímání do úst a vkleče. Po koncilu však se praxe viditelně proměnila, lidé směli přijímat ve stoje v postupující řadě a od západu se začal šířit trend podávání sv. přijímání na ruku.

29. května 1969 vyšla jako reakce na svévoli některých biskupů v Nizozemí a Francii, instrukce *Memoriale Domini*. Jedním z důvodů svévole bylo, že přijímáním na ruku je věřící plněji

²⁰² LANG Uwe Michael: *Obrácení k Pánu. Orientace liturgické modlitby*, s. 14.

²⁰³ Probíhající přestavba českobudějovické katedrály vedoucí s cílem provést centrální (kruhové) uspořádání pro společenství věřících si jen pro umístění nového obětního stolu vyžádala těžkou techniku a několikamilionový projekt ještě nejspíš není zcela hotov.

²⁰⁴ Srov. LANG Uwe Michael: *Obrácení k Pánu. Orientace liturgické modlitby*, s. 74-75nn, kde autor odkazuje i na dobové rady a legitimní rozhodnutí Kongregace pro bohoslužby a svátosti a dalších odborníků, jejichž hlas záhadně zmizel v propadlišti dějin.

²⁰⁵ Ex ibidem, s. 74.77

zapojen do posvátné hostiny a do děje sycení Kristových učedníků. Z praktických důvodů pak uváděli důvody hygienické, což si mnozí snadno domyslí vzhledem k tomu, že kněz pokládá Tělo Páně do úst věřícího přímo na jazyk. Dle textu Memoriale Domini směli k tomuto jednání dodatečně získat jednotlivé biskupské konference povolení. Nesmí se však zavést podávání na ruku celoplošně, protože se biskupové zodpovězením tří otázek, které jim byly zaslány, vyjádřili k věci negativně a církev si proto jasně přeje, že starobylá praxe podávání sv. přijímání do úst má zůstat zachována (viz text instrukce v příloze 1).

O možnost podávat sv. přijímání a ruku požádala Česká biskupská konference Vatikán v roce 1997. Řím odpověděl povolením Kongregace pro bohoslužby k této praxi 14. října 1997. Věřící byli následně na základě rozhodnutí svatého stolce seznámeni s textem povolení Kongregace, měli se v této věci konat po celé zemi katecheze o slavení eucharistie a svátosti smíření spolu s praktickou demonstrací, jak se hostie při podávání na ruku přijímá. Rozhodujícím však do budoucna má být, že věřící mají naprostou svobodu ve výběru způsobu.

Tuto praxi rezolutně odmítal kněz dominikánského řádu Filip Antonín Stajner, který poznal negativa podávání sv. přijímání na ruku během své praxe v USA. Uvedl, že mezi mládeží došlo k ještě větší desakralizaci a ztrátě smyslu pro posvátno a Tělo Páně se pro ně stalo jen obyčejným chlebem. Tento kněz, který je dnes trvale díky své dlouhodobé chorobě upoután na lůžko a komunikuje s okolím jen pomocí očí, nedávno publikoval článek s tematikou úcty k nejsvětější svátosti oltářní v časopise Světlo, kde uvedl, že „kněz, který slouží mši svatou, stále zůstává zodpovědným za podávání Těla Páně a záleží na jeho svědomí, jak podá. To, že přijímají, nastaví ruku, vůbec neznamená, že musí dostat svatou hostii do ruky.“²⁰⁶ Sám Stajner, který inicioval petici za zachování formy přijímání do úst, sesbíral 142 kněžských žádostí, které předal osobně papeži Janu Pavlu II., jehož tím velice překvapil. Při své pouti do Říma se žádostmi sám Stajner kupodivu prohlásil, že se v rozhodnutí praxe podávání sv. přijímání zcela podřídí rozhodnutí Apoštolského stolce.

Podávání sv. přijímání na ruku se stalo ze svévole praxí, která je dnes na západě běžná a v České republice začíná převažovat. Horší však je, že tato forma, která by správně měla spojovat, dnes již značně rozděluje od sebe navzájem katolíky, kteří jsou spíše konzervativnějšího ražení a katolíky liberální, kteří se snaží do křesťanství vsunout ideje socialismu, zen-budhismu, okultismu a dalších nauk, které s křesťanskou vírou mají pramálo (resp. nic) společného.²⁰⁷

---

²⁰⁶ Stajner, „Úcta k Nejsvětější svátosti oltářní“, Světlo 20 (2012), č. 13, 4-5 .

²⁰⁷ Tematikou podávání sv. přijímání na ruku se nepříliš fundovaně zabývala i následující práce: PASCHKEOVÁ, *Podávání eucharistie na ruku - vývoj a současnost*, závěrečná práce obhájená na CMTF Univerzity Palackého v Olomouci, 1999, s. 31. Odtud jsem užil i jednotlivých parafrází.

4.5.3. Integralistické hnutí

Pod pojmem integralisté dnes církev chápe širokou skupinu věřících, kteří jakýmkoliv způsobem odmítají některé výsledky II. vatikánského koncilu a liturgické reformy a experimenty, které po něm nastaly. Snadno se dají poznat především tím, že se zúčastňují „předkoncilní mše“ sloužené podle Misálu bl. Jana XXIII. z roku 1962, a že se odkazují na myšlenky Mons. Marcela Lefebvra (1905-1991), titulárního biskupa v Tulle, který poté, co docházelo k rozkladu disciplíny v mnoha francouzských a německých seminářích, založil nový kněžský seminář v Econe (Švýcarsko) a s ním i od 1. července 1970 doposud existující Kněžské bratrstvo sv. Pia X. (Fraternitas sacerdotalis sancti Pii Decimi - FSSPX). Mons. Lefebvre, který svým podpisem spolu s dalšími teology podpořil *Ottavianiho intervenci*, si byl jist, že krize v církvi se bude stupňovat a že brzy bude zjevně úplně jedno, jestli katolík chodí na bohoslužby katolické nebo protestantské, jestli přijme islám nebo zen-buddhismus, jak bylo tenkrát v módě. Samotné bratrstvo již od svých počátků deklaruje, že odmítá naplňovat myšlenky *ducha koncilu*, profanizaci svatyní a duchovenského stavu, smíření a otevření se duchu smýšlení tohoto světa na základě evangelia (Řím 12,2).²⁰⁸

Zpočátku se Bratrstvo těšilo relativnímu klidu. Podpořil je jednak místní biskup Mons. Adam, došla mu roku 1971 pochvala od kardinála Wrighta z Kongregace pro klérus a hlásilo se do něj velké množství studentů z jiných kněžských seminářů (zejména z Francie a Německa).²⁰⁹ První, co citelně zasáhlo do dění, byly nemoci samotného Mons. Lefebvra, který byl již v době jeho založení pokročilého věku. Brzy si Bratrstvo mohlo dovolit založit druhé sídlo ve Freiburgu a později i v německém Zaitzkofenu.

Velmi rychle však stoupal odpor vysoce postavených kuriálních kardinálů (patřil mezi ně především kardinál Villot, kteří odmítali jakýkoliv rozvoj tradičního katolicismu, jenž záhy získal označení ‚integrismus‘. K rozvoji integrismu především okolo FSSPX došlo velice záhy především díky tomu, že od poloviny sedmdesátých let slábla komunikace mezi Econe a Římem, až přestala úplně. Nedošlo k tomu však z toho důvodu, že by odmítal komunikovat Mons. Lefebvre, ale že snahou kuriálních kardinálů bylo semináře v Econe a Freiburgu zavřít. Vše začalo náhlou vizitací semináře v Econe v roce 1974, kdy bez jakékoliv podložené zprávy byl arcibiskup Lefebvre nařčen z neposlušnosti papeži a musel se přijet tehdy ještě Pavlu VI. zodpovídat. Údivem pro papeže však bylo nejen to, že je mu tento staříčkový ‚monsiňor‘ poslušný

---

²⁰⁸ Srov. heslo „Kněžské Bratrstvo sv. Pia X. projektu katolické encyklopedie Katopedia dostupné na adrese http://katopedia.cz/index.php?title=Kn%C4%9B%C5%BESk%C3%A9_bratrstvo_sv._Pia_X., kontrolováno 28. 4. 2012

²⁰⁹ Jedním z nich byl i mladý student teologie, který přišel ze semináře, na kterém vysely v době konání voleb rudé vlajky. Viz. Msgr. Marcel Lefebvre – světec nebo rebel? <http://www.ecclesia-tv.cz/texty/msgr-marcel-lefebvre-%E2%80%93-svec- nebo-rebel.html>, kontrolováno 1. 1. 2012.

ve věcech víry, ale navíc jako první ze všech založil v eonském semináři přípravný nultý ročník a každý den obětuje spolu s bohoslovci mši svatou a modlitbu na jeho úmysly.

Rozšiřování FSSPX se i přes snahu vyšších církevních představených nepodařilo zastavit. Kněží tohoto Bratrstva si vedle latinské starodávné liturgie a pevně uchopené nauky o zjevení získali oblibu a stali se vyhledávanými jak v Evropě, tak i dokonce v západní Africe a jižní Americe, kde musel brzy vzniknout další seminář. Roku 1985 vzhledem k nutnosti odpovědět na pastorační úsilí, vyhlásil papež Jan Pavel II. všeobecný indult, který určil, že se souhlasem místního biskupa se může na území jeho diecéze v určených kostelích pravidelně sloužit mše sv. podle misálu z roku 1962. Již na počátku osmdesátých let Mons. Lefebvre moc dobře věděl, že práce je nad jeho síly a žádal si od papeže Jana Pavla II. povolení vysvětit tři biskupy, kteří by se starali i nadále duchovně o Bratrstvo a udělovali kněžská svěcení. K vyjednávání byl od svatého stolce určen kardinál-prefekt Kongregace pro nauku víry Mons. Josef Ratzinger. Vyjednávání začalo na počátku roku 1988, dva roky po osudném mezináboženském modlitebním setkání všech náboženství v Asissi, které svolal sám od sebe papež Jan Pavel II. u příležitosti světového roku míru. Synkretismus, který mohli pomocí televize vidět mnozí duchovní Bratrstva včetně Mons. Lefebvra, byl otřesný. Přesto všechno však neinklinoval k sedesvacantismu²¹⁰ a dále pokračoval ve vyjednávání s Římem. Když však veškeré snahy ztroskotaly a ani na konci června 1988 arcibiskup Lefebvre nevěděl, jestli Řím splní svůj slib a jmenuje tři kandidáty, kteří mají být vysvěceni 15. srpna, tak se rozhodl postupovat neadekvátně a 30. června vysvětil čtyři kněze Bratrstva Bernarda Fellaye, Richarda Williamsona, Tissier de Malerais a Alfonse de Galarreta na biskupy. Aby nemohl být jasně exkomunikován, neudělil jim apoštolskou misi a dotyční získali pouze právo udělovat kněžská svěcení a jednotlivé svátosti dle předkoncilního Pontificale Romanum.

Reakce na sebe nenechala dlouho čekat – již druhého dne potvrdila Kongregace pro biskupy, že došlo k exkomunikaci *laetae sententiae* (tedy samotným činem) a všichni členové FSSPX jsou automaticky suspendováni na kněžské funkce. Následujícího dne 2. července 1988 papež Jan Pavel II. vyhláší motu proprio *Ecclesia Dei*, které nabízí pomocnou ruku všem kněžím, kteří chtějí i nadále pokračovat v katolické tradici a sloužení mše svaté podle Misálu z roku 1962 a u té příležitosti ustanovuje Papežskou komisi stejného jména jako jeho vyhlášení (Papežská komise *Ecclesia Dei*), která má usnadnit plné církevní společenství bývalých kněží FSSPX

---

²¹⁰ Sedesvacantismus je pojem z tradicionalistického prostředí. Sedesvacantisté bludně tvrdí, že svatý apoštolský stolec je neobsazen a dotyčný, který na něj jako papež usedl, nemá právo od Boha. Z toho vychází i jejich pojmenování *sedes vacante* (neobsazený, uvolněný stolec). Kromě primárních sedesvacantistů existují ještě dalších jejich odnože jako např. sedeprivacionisté Blíže k tématu Dan O'CONNELL, „Sedesvakantismus?“, <http://www.vendee.cz/texty/sedesvakantismus.html>; Pete VERE, „Sedesvakantismus na vzestupu?“, http://www.vendee.cz/texty/sede_vzestup.html; „Malý katechismus k sedesvakantismu“, http://www.vendee.cz/texty/katech_sedes.html, všechny odkazy kontrolovány 1. 5. 2012

s Petrovým nástupcem (čl. 6). S tímto účelem vzniklo následně po přeběhlictví kněží a bohoslovců FSSPX nové *Kněžské Bratrstvo svatého Petra* (Fraternitas sacerdotalis sancti Petri - FSSP).

V průběhu devadesátých let celá církev hluboce pochopila, že mnoho věřících chce žít z plodů starodávné formy římské liturgie, z jejichž plodů žil i nespočet světců a světic. Začaly vznikat nebo se rozvíjet další instituty nebo hnutí, které z plodů mše svaté všech věku doposud těží a těší se zejména v anglicky a německy mluvících zemích velké popularitě.²¹¹ Postupem času také došlo k prolomení ledů mezi Římem a Econe, což se plně projevilo až nyní za pontifikátu papeže Benedikta XVI. (na papežském stolci od roku 2005). Nejdříve došlo v roce 2007 k vyhlášení Motu proprio *Summorum pontificum*, které stanovuje volné užívání mše svaté podle misálu z roku 1962, což vyvolalo nesmírný obdiv představeného FSSPX Mons. Fellaye²¹², který se ihned vynasnažil opět obnovit vyjednávání s Římem. Následně se začala projevovat nová liturgická reforma²¹³, která přerostla v restrukturalizaci papežské komise Ecclesia Dei, která se stala součástí Kongregace pro nauku víry vyhlášením motu proprio Ecclesiae uniatiem v roce 2009 z toho důvodu, aby se vyřešily v souvislosti s předkoncilní liturgií a FSSPX „otázky dogmatického charakteru“. Pod vlivem tohoto motu proprio začala vznikat další nová hnutí (Institut Dobrého pastýře) a další personální farnosti, ve kterých se slouží výhradně ve staré formě římského ritu. V témže roce došlo ke sněti exkomunikací z biskupů FSSPX²¹⁴, čímž jednak nastala radost pro celou církev, ale také se zahájilo jednání o věroučných otázkách mezi biskupy FSSPX a Vatikánem. Vrcholem jednání byla nauková preambule²¹⁵, jejíž text zůstává ještě doposud v přísné tajnosti, a na kterou Bratrstvo odpovědělo v půlce dubna letošního roku.²¹⁶

„Otevření liturgie národním jazykům bylo opodstatněné a oprávněné. I Tridentský koncil považoval toto téma za určitou možnost. Rovněž je naprosto nepravdivé tvrzení některých integralistů, že formulace nového mešního kánonu odporuje Tridentскому koncilu. Jinou věcí

---

²¹¹ Jmenovitě zde uvádím názvy nejvýznamnějších z nich – Ordo Militiæ Templæ – Christi pauperum (od r. 1979), Institut Krista Krále (od 1990), laické hnutí Una Voce (od 1967)

²¹² Zpráva české sekce rádia Vatikán – „Mons. Bernard Fellay vyjádřil vděčnost za Summorum Pontificum“, <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=8077>, kontrolováno 5. 5. 2012.

²¹³ „Liturgická reforma Benedikta XVI.“, <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10293>, kontrolováno 5. 5. 2012.

²¹⁴ Z moci dekretu Mons. Giovanni Battisty Re ze dne 21. Ledna, přijatého papežem 24. ledna. Viz zpráva české sekce rádia Vatikán s kompletním zněním dekretu: „Zrušeny exkomunikace biskupů Bratrstva sv. Pia X.“, <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10721>, kontrolováno 5. 5. 2012.

²¹⁵ Zpráva: „Vatikán formuloval podmínky smíření s lefebvristy“, <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=15168>, kontrolováno 5. 5. 2012.

²¹⁶ „Představený FSSPX podepsal věroučnou preambuli“, <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=16263>, kontrolováno 5. 5. 2012.

ovšem je, nakolik jednotlivé kroky liturgické reformy znamenaly skutečné zlepšení nebo spíše zevšednění, jak dalece byly pastorálně moudré nebo naopak nerozvážené.²¹⁷

4.5.4. Mše svatá bez kněze

V posledních letech se čím dál častěji hovoří a nekorektně se navrhuje ze strany věřících zvláště v oblastech, kde se nedostává kněze, který by přijel do farního kostela odsloužit nedělní mši, aby se mohla konat mše svatá bez kněze, které by celé předsedal určený laik nebo akolyta. V tomto směru musím podotknout, že takovéto snahy, vedoucí ke zbavení se závislosti na posvěceném knězi jsou mylné, né-li přímo heretické zvláště v případech, kdy takovéto žádosti vycházejí od skupin, které chtějí nějakým způsobem zlegalizovat své konání vedoucí k odštěpení se od mystického Těla Kristova - Církve²¹⁸, v níž je duchovní jediným řádným udělovatelem svátostí a sloužením mše svaté.

V první řadě musíme pohlédnout do dějin. Víme, že Kristus, když založil církev, vložil jí také hierarchickou strukturu. Nabádá sice proti tomu, aby kdokoliv nazýval kohokoliv jiného otcem (Mt 23,8-9), ale je zřejmé, že je tím myšleno, že jediným Otcem je Bůh a my všichni jsme jeho děti, z čehož je jasná transcendentní rovina pojmu – všichni, kdo v něj uvěří, mají pokorně přijmout jeho péči a žít s ním v tom smyslu, že mu svěří veškeré své prosby a budou k němu směřovat veškeré své modlitby (Mt 7,7-11).²¹⁹ Když potom pohlédneme do listu sv. Pavla, vysvítá nám pojem otec jako označení osoby, která má zde na zemi svou autoritu a je vzhledem ke své malosti vůči Otcovi, který je na nebesích, otcem pouze podle těla (Řim 4,1). Ke Korint'ánům navíc promlouvá, že sice mají v jistém smyslu mnoho učitelů (παιδαγωγους), ale málo otců (1 Kor 4,15). Kněz má proto vystupovat v roli otce a každého z nás napomínat, povzbuzovat a zapřísahat, abychom „vedli život hodný Boha, jenž nás volá do svého království a své slávy. S určením, co je určeno knězi a co Božímu lidu, se můžeme poprvé seznámit v listu sv. Klementa Římského (vrstevníka apoštolů viz Fil 4,3) do Korintu, kde ve čtyřicáté kapitole píše, že jsou Bohu milí a blažení ti, kteří ve stanovený čas přinášejí své oběti Bohu, pokud jeho příkazů následují a nezdráhají se jich. Knížeti kněžskému je dán zvláštní úřad Kristova kněžství, samotným presbyterům je pak určeno vlastní místo, levitům jejich vlastní služba a laik je zavázán k povinnostem, které mu přísluší.²²⁰ Pozoruje zde jednak vůbec poprvé v dějinách

²¹⁷ J. RATZINGER, *O víře dnes*, Praha: Zvon, 1994, s. 99

²¹⁸ Mohu v tomto směru poukázat na tendence v letech 1919-1921, které vedly ke vzniku tzv. Církve Československé. V současnosti lze tytéž tendence vidět u schizmatického hnutí Farářské iniciativy nebo zastánců Lidového hlasování v Církvi, které přerostlo na konci devadesátých let do otevřeného hnutí odporu nazvaného *Wir sind Kirche*. Srov. Walter kardinál BRANDMÜLLER, „Jak vzniká schizmatická národní církev“, *Světlo 20* (2012), s. 4-5; A. LAUN, *Reforma církve nebo nové štěpení?*, I. vydání, Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 1996, 42 s.

²¹⁹ LÉNO DOUFOUR (ed.): *Slovník biblické teologie*, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991, s. 304-309.

²²⁰ F. SUŠIL, *Spisy svatých otcův apoštolských*, II. vydání, Brno: Tiskem vdovy Rudolfa Rohrera, 1849, s. 64

církve, že členovi Božího lidu se přisuzuje označení laik (λαΐκος) – tj. člen Boží lidu. Nemá se však jednat o nějaký protiklad a ustanovení aristokratické vlády vyvolených, nýbrž o organické propojení, tj. organismu, s jeho různými funkcemi v rámci Kristova mystického těla (Corpus Christum mysticum). „V tomto organismu s jasně rozčleněnou strukturou plní každý svůj úkol podle povolání, kterého se mu dostalo.“²²¹

Proti chápání liturgie jako společenství laiků, kteří jsou nutným prvkem k tomu, aby liturgie vůbec proběhla, útočí instrukce Redemptoris Sacramentum z r. 2004: „Na eucharistickou oběť nesmí být pohlíženo ve striktním smyslu jako na „koncelebraci“ kněze s přítomným lidem. Naopak, Eucharistie slavená knězem je dar, „radikálně převyšující moc shromáždění. Společenství, které se shromažďuje ke slavení Eucharistie, má zcela nutně zapotřebí posvěceného kněze, který mu předsedá, aby se jednalo opravdu o eucharistické shromáždění. Na druhé straně není komunita s to dát si posvěceného služebníka sama.“ (srov. Pius XII. encyklika *Mediator Dei*)²²²

Dále instrukce poukazuje na to, že je nedovolené, aby si kdokoliv osoboval právo skládat si vlastní eucharistickou modlitbu a aby některé části eucharistické modlitby byly pronášeny jáhnem nebo dokonce „přisluhujícím laikem“ či všemi věřícími společně. Eucharistická modlitba prostě musí být pronášena výhradně knězem, přesně tak, jak tomu bylo v tradici po dva tisíce let.²²³ O mimořádných úlohách věřících laiků se zabývá sedmá kapitola dané instrukce. Pokud nastává „nouzová situace“ a chybějí nositelé daného duchovního úřadu, tak mohou laici na základě CIC kan. 230 §1-3 vykonávat jak službu lektora a akolyty²²⁴, tak mohou zastupovat kněze a předsedat bohoslužbě slova, řídit liturgické modlitby, udělovat křest a rozdávat svaté přijímání.²²⁵

4.6. Budoucnost sakrální posvátné oběti

„Je třeba rozhodněji než tomu bylo dosud vystupovat proti racionalistickému zplošťování, planému řečnění a pastorační infantilitě, které degradují liturgii na vesnický dýchánek a ve snaze po srozumitelnosti ji chtějí snížit na úroveň obrázkového časopisu. Z toho hlediska budou muset být přezkoumány i reformy již provedené, zvláště pokud jde o obřady.“²²⁶ To řekl kardinál Josef Ratzinger ještě v roce 1975 a o deset let později před novinářem Vittorioem

---

²²¹ BENEDIKT XVI.: *Otcové církve. Od Klementa Římského po Augustina*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2009, s. 10

²²² RS, čl. 42.

²²³ RS, čl. 52 - 53

²²⁴ Co tyto liturgické funkce obnáší je zevrubně popsáno v IG 97 – 107.

²²⁵ Závisí to však také na jejich vzdělání a získané praxi požadované pro výkon jejich služby (viz kan.231 §1). Dostatečně proškoleným bývá zpravidla ten, kdo získá vysokoškolské vzdělání v oboru Katolická teologie, ale není to požadující pro službu akolyty a lektora, kteří mohou být mimořádní udělovatelé sv. přijímání.

²²⁶ J. RATZINGER, *O víře dnes*, s. 99

Messorim dodává, že měl pravdu i přesto, že to mnozí kuriální kardinálové nechtěli slyšet a mnoho tehdy ještě zachovalých podkladů a důležitých aspektů bylo „promrháno“.

Smyslem koncilní obnovy bylo, aby se Božímu lidu lépe dostávalo mnoha milostí a vedlo to k jeho duchovnímu prospěchu. Ihned po koncilu a pak zvláště v sedmdesátých letech s přesahem do přítomnosti v mnoha zemích převládlo nesprávné chápání onoho *liturgia semper reformanda* a duchovní začali pomocí animací a dalších modliteb si samovolně upravovat celou mši.²²⁷ Pohled Dietricha Hildebranda na duchovní, teology a laiky, kteří ničí sakrální ovzduší v církvi:

„Ve svém strachu před esoterismem a prelátstvím vidí dnes mnozí kněží nejdrahocennější kulturní rysy církve – jako je sakrální ovzduší liturgie – jako ezoterické odtazení od prostého člověka. Všude ‚větří‘ zanedbávání ‚člověka ulice‘, nekřesťanský aristokratismus. A jistou měrou se rozšiřuje tato nedůvěra dokonce i na hierarchickou strukturu všeobecně. Tato antipatie proti ‚pontifikalismu‘ je činí vůči procesu odsakralizování, které charakterizuje moderní svět. Zdá se, jako by si nebyli vědomi elementárního významu sakrality v náboženství (což jasně dokazuje i zavedení kytarových nebo dokonce i jazzových mší).

Tak tedy otupují smysl pro svaté, pro posvátnost, a podkopávají tak opravdové náboženství. Jejich ‚demokratický‘ postoj je příčinou, že přehlížejí skutečnost, že ve všech lidech, kteří touží po Bohu, žije i touha po posvátném a smysl pro rozdíl mezi sakrálním a profánním. Avšak tuto touhu má dělník nebo rolník právě tak jako intelektuál. Je-li katolík, bude toužit po tom, aby našel v církvi sakrální ovzduší; a toto zůstává pravdou, ať už je svět založen měšťsky a průmyslově, či nikoliv. Bude schopen rozlišovat ezoterické ‚nahore‘ a božské ‚nahore‘. Žádným způsobem se nebude cítit tísněn skutečností, že Bůh je nekonečně nad ním a že Kristus je Bohočlověk. Hledí radostně k církvi s její božskou autoritou. Očekává od každého kněze, jako zástupce církve, že bude vyzařovat jinou atmosféru než průměrný laik.“²²⁸

Přístup kreativní nebo tzv. animované liturgie je dosti komplikovaný především kvůli tomu, že může vzniknout v hlavě přemýšlivého člověka domněnka, zda-li se více než Kristovu evangelium a jeho poslání církev nepřizpůsobuje světu. V první řadě si musíme položit otázku, proč došlo na západě nedlouho poté, co byl zaveden nový Misál, k tomu, že mnoho kněží nebo jejich biskupů začali vymýšlet nové texty, kombinovat do mše různé exotické prvky hudby, modlitby, umění a oděvu.

---

²²⁷ U nás byl takovým experimentátorem, jak jsem se dozvěděl od doc. Václava Ventury z Katedry filosofie a patrologie na CMTF UP, byl především prof. Bonaventura Bouše, který jednak z původně ‚tradicionalistického‘ kněze a podporovatele předkoncilní teologie a liturgie se stal velmi rychle velkým podporovatelem liturgické reformy a ‚pastoračně a ekumenicky otevřeného katolicismu‘. Zevrubně má o něm pojednávat příspěvek v připravované studii *Letnice dvacátého století* [ed. S. Balík, J. Hanuš], která vyjde letos počátkem června v Centru pro studium demokracie a kultury v Brně. Úvod knihy byl pod stejným názvem uveřejněn in *Universum* 22 (2012), č. 1, 16-23

²²⁸ D. HILDEBRAND, *Trojský kůň ve městě Božím*, Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 1999, s. 148-149.

„Byla léta, ve kterých si věřící připravující se k účasti na mši svaté nebo jiné bohoslužbě, kladli otázku – jakpak se asi dnes rozvine ‚kreativita‘ celebranta ...“²²⁹

Kardinál Ratzinger jistě měl v tom smyslu pravdu, když řekl, že „určitá pokoncilní liturgie se stala vlivem svého zalíbení ve všednosti a prostřednosti natolik matnou a nudnou, že to až vyvolává mrazení.“²³⁰

Písmo svaté má být důležitým zdrojem jak pro studium liturgiky, tak i pro duchovní život věřícího, který se liturgie zúčastňuje, ale nikoliv jen absolutním, jak jsme se mohli přesvědčit, když jsme hovořili o eucharistii. Kromě Písma zde totiž zvláště vystupují také zdroje církevního Magisteria, lidové zbožnosti a nakonec také vlastní mystiky, která může být u každého různá dle vlastního duchovního citu. To znamená uplatnit v osobním životě více než jen dvojí metr. Teze, že společenství, které si může v rámci svého ducha s liturgií dělat, co uzná za vhodné, zřejmě není správná. K tomu také poznamenává instrukce *Redemptoris Sacramentum* z roku 2004, když popisuje a znovu ujasňuje, co vše je laikům dovoleno a co přispívá k jejich aktivní účasti (čl. 36-47). Opět se zde tedy nastiňuje rovina chápání laika tak, jak ji vyžadoval papež Klement Římský ve svém listě do Korintu. Každý má dělat jen to, co mu náleží,²³¹ aby to přispělo k tomu, aby celá liturgie proběhla pokojně, důstojně a krásně.²³²

---

²²⁹ J.RATZINGER, *O víře dnes*, s. 103

²³⁰ J.RATZINGER, *O víře dnes*, s. 100

²³¹ SC, č. 28

²³² RS, č. 44.

5. Anotace

Catholic liturgy, sacramental order of the Holy Mass in the sixties witnessed a significant transformation, which was essential not only for its own integrity, but also for its own path - there is to overthrow the primacy of the role of Latin and the introduction of national languages. The new rite of the Mass was created by the application of the Constitution on the Sacred Liturgy, whose decisions are significantly influenced the Jesuit P. Annibale Bugnini. Apart from the language there was a complete reform of the altar area, mode of giving of Holy communio and the gradual introduction of the new sacramental rites (Novus Ordo Mass - NOM) Mass led to the emergence of many excesses.

My work aims to present both a literal Czech translation of the Latin Mass by Missale Romanum editio typica, 1970, but also to familiarize professional public with brief history of the liturgical reforms of the Council of Trent through the liturgical movement and the emergence of NOM.

My research and work on this in the future will focus more deeply into the nature of the rite Mass according to the last preconciliar Missal of 1962 trying to find more answers to the question of why so many things have changed, repealed and what of its spiritual and cultural riches the Catholic Church probably permanently lost.

6. Závěr

Katolická mše svatá zažila v šedesátých letech výraznou změnu. Došlo k naprosté transformaci, kterou, jak jsem se snažil stručně demonstrovat, nepředpokládali ani všichni koncilní otcové. Mše, která se koná celá v národním jazyce, byla spíše vlastním vynálezem, který protlačili jednotlivé biskupské konference a ostatní (jako naše Celostátní liturgická komise) na ně navázaly, aby nebyly „pozadu“. Z trendu se proto stala tradice a je velmi těžké tuto práci katolické církve zatím hodnotit. Zhodnocení současného pojetí liturgického dění, které má naprosto jinou formu než liturgie předkoncilní a užívá se při něm národního jazyka je proto v danou chvíli otevřené, protože to, zda-li je forma dobrá jak po stránce jazykové, tak i z hlediska duchovního, ukážou až plody v průběhu času. Už nyní se však mnozí autoři pokouší zjistit, jaký je vztah mladých lidí k liturgii. Někteří, jak například Zdeněk Demel, přímo napsali, že vztah mladých lidí k liturgii církve dnes charakterizuje dalekosáhle odcizení, které se projevuje jak na teologické, tak i antropologické rovině.²³³

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodl proto až o příliš netradiční přístup, kdy hlavní nosný text, kterým je mešní řád liturgie podle Římského misálu papeže Pavla VI. z roku 1970, je vložen v příloze a já jej reflektuji pouze v kapitole pojednávající o mešním řádu (kapitola 3). Samotnému prezentování předcházely velmi zevrubný úvod, do kterého jsem vložil i základní teoretickou část pojednávající o liturgice, jako teologické disciplíně a jejích dějinách. Čtvrtá kapitola byla stručným líčením dějin Nového mešního řádu (*Novus Ordo Missae*), které ač zpočátku byly jasné, později přerostly v různé kontroverze a excesy, které jsem reflektoval jen částečně, přičemž jsem si uvědomil, že každý pododdíl této kapitoly by vydal na jednu velkou monografii, které bohužel v češtině neexistují. To je velká škoda jak pro teologa, tak i pro mě jako věřícího člověka a klasického filologa, který by se o tom rád dozvěděl víc.

Mou práci se nepodařilo plně dokončit ne z důvodu, že bych k tématu málo věděl, ale že šíře transformace mše svaté v druhé polovině 20. století má ještě mnohem více základů v dřívějších dějinách. K některým změnám, jak jsem zjistil, bude nutné studovat další poznatky z archeologie, církevních otců a praxe, která byla na počátku středověku. Množství literatury však nenahradí přímý kontakt s původní liturgickou tradicí latinské církve, jíž je právě starobylá liturgie, která nese od vydání papežského motu *proprrium Summorum pontificum* z roku 2007 a jeho doplňující instrukce *Universae Ecclesiae* z roku 2011 název Mše svatá v mimořádné formě římského ritu (*usus antiquior*). V této věci budu muset navázat kontakt s tradičními instituty a

---

²³³ DEMEL Zdeněk, „Liturgie s mládeží v německé jazykové oblasti“, *Studia theologica*, č. 1 [39] (2010), s. 72

integrity a porovnat s nimi veškeré poznatky, kterých jsem při psaní této práce nabyt. Ještě více si také uvědomuji svůj handicap ve znalosti současné situace, kdy se připravuje na základě instrukce *Liturgiam authenticam*²³⁴ nový překlad Českého Misálu. Kontroverze budí dokonce i překlad výrazu „*pro multis*“²³⁵ u konsekrace kalicha, který by si také zasloužil velmi pečlivé studium a snahu o vysvětlení z teologického úhlu pohledu.

Má práce proto není u konce a jsem rozhodnut v ní pokračovat i v případné nadcházející magisterské diplomové práci, kde bych si velmi rád ujasnil veškeré své případné nejasnosti a rád tímto způsobem otevřel i svůj dialog s liturgickými teology a našimi biskupy k danému tématu, které může mnohdy budit kontroverze. Nechci však rozdělovat, nýbrž se vzdělávat a o to lépe duchovně prožívat veškerá slova, gesta a modlitby, se kterými se mohu každodenně ve mši svaté setkat.

---

²³⁴ Text instrukce ani po deseti letech ještě nevyšel v češtině.

²³⁵ Doslovný překlad je „za mnohé“. Český misál i jiné však má „za všechny“. Papežské nařízení z roku 2006 si žádá, aby biskupské konference zavedly do misálů doslovný překlad „za mnohé“. Letos se tato diskuze oživila textem papeže Benedikta XVI. k německým biskupům – „Vysvětlení překladu *pro multis*“, <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=16306>).

7. Použitá literatura

1. Prameny

Český Misál, Řím-Vatikán-Praha: Česká liturgická komise 1983, 1008 s.

Dodatek k českému misálu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, 176 s., ISBBN 978-80-7195-235-0

Eucharistické modlitby, Praha-Olomouc: Liturgická komise Biskupské konference ČSFR v nakladatelství Matice Cyrilometodějská, 1992, 72 s.

Kancionál čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost (II. díly), Praha: Dědictví svatojánské, I. díl 384 s. II. díl 390 s.

Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994, 816 s.

Kompendium katechismu katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 216 s., ISBN 80-7195-079-3.

Mešní řád s modlitbami nad dary a s prefacemi, Řím-Vatikán-Praha: Česká liturgická komise 1984, 570 s.

Mešní modlitby, Brno: Biskupství brněnské [imprimatur dr. Josefa Kratochvíla, kapitulního vikáře] 1966, 18 s.

Mešní zpěvy, Praha - Vatikán: Česká liturgická komise pro potřebu římskokatolické církve v Československu, 1989, 1102 s.

Modlitby ke mši svaté a dvě mešní písně pro recitovanou mši s lidovým zpěvem – Zvláštní otisk z Cyrilometodějského kancionálu, Brno: Brněnský Ordinariát (nedatováno), 32 s.

NESTLE – ALAND, *Novum testamentum Graece*, 27. vydání, Stuttgart: Deutsche bibellschaft, 2006, s. 13, 812 s.

Římský misál na neděle a význačnější svátky – Nezměný otisk druhého a doplněného vydání z r. 1960 s dodatky, III. vyd., Řím: Křesťanská akademie 1966, 513 s. + 16 s. dodatků

SCHALLER Marián: *Římský Misál*, V. vydání, Praha: Česká katolická charita, 1952, 1226 + 266 s. dodatků.

2. Knižní a odborné publikace

BENEDIKT XVI.: *Otcové církve. Od Klementa Římského po Augustina* [přeložili Milan Glaser a Josef Kolářek], I. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2009, 208 s. Přeloženo z: Benedetto XVI.; *I padri della Chiesa. Da Clemente Romano a Sant'Agostino*, Citta del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2008. ISBN 978-80-7195-263-3

BRADAČ Josef: *Katecheze o mši svaté*, Praha-Olomouc: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, pobočka v Olomouci 1971, 19 s.

BRADAČ Josef: *Posvátná znamení*, Olomouc: Matice Cyrilometodějská 1994, 60 s.

BOUŠE Zdeněk Bonaventura: *Malá katolická liturgika*, I. vyd., Praha: Vyšehrad 2004, 232 s., ISBN 80-7021-709-X.

CINEK František, *Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku. Výklad misálu díl I.*, Olomouc: Lidové knihkupectví 1931, 556 s.

EICHLER Karel, *Cesta k věčné spáse – sbírka modliteb a duchovních písní pro diecesi brněnskou. Svazek I.*, Brno: Papežská knihtiskárna benediktínů rajhradských, 1912, 518 s.

FIALA Petr, HANUŠ Jiří (ed.): *Koncil a česká společnost*, I. vydání, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, 186 s., ISBN 80-85959-75-5.

FOLTÝNOVSKÝ Josef: *Liturgika*, II. vyd., Olomouc: Lidové knihkupectví 1936, 275 s.

GUARDINI Romano: *O duchu liturgie*, I. vyd., Praha: Česká křesťanská akademie 1993, 64 s.

JUNGMANN Josef Andreas: *Genetický výklad mše*, Olomouc: Matice Cyrilometodějská nedatováno, 26 s.

Von HILDEBRAND Dietrich: *Trojský kůň ve městě Božím*, I. vydání, Olomouc: Matice Cyrilometodějská 1999, 272 s.

Z KOCHEMU Martin: *Výklad nejsvětější oběti mše svaté* [přeložil Karel Lev Řehák], II. vyd., Praha: Cyrilo-Methodějská knihtiskárna 1897, 608 s.

KAVKA František, SKÝBOVÁ Anna: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech*, Praha: Univerzita Karlova, 1969, 210 s.

KOPEČEK Pavel, *Slavení křesťanského tajemství*, Brno, 2004, 189 s. Dostupné na adrese http://farnost.podolak.cz/down/Fundamentalni_liturgie.doc.

KUNETKA František: *Svátosti – dary slova, které se stalo tělem*, Olomouc: Matice Cyrilometodějská nedatováno, 44 s.

KUNETKA František: *Úvod do liturgie svátostí. Liturgika*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, I. vyd., 2001, 352 s.

KYSUČAN Lubor, *Antická tradice v barokní latinské literatuře českých zemí*, Olomouc: Univerzita Palackého 2011, 150 s.

LANG Uwe Michael: *Obrácení k Pánu. Orientace liturgické modlitby – Předmluva Joseph Ratzinger* [přeložil Josef Rýznar], I. vyd., Olomouc: Matice Cyrilometodějská 2010, 144 s. Přeloženo z: *Conversi ad Dominum. Zur geschichte und Theologie der christlichen Gebetrichtung, mit einem Geleitwort von Joseph Kardinal Ratzinger*. Johannes-Verlag, Einsiedeln 2004. ISBN 978-80-7266-340-8

LAUN Andreas: *Reforma nebo nové štěpení?*, I. vydání, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, 40 s.

LÉNO DOUFOR Xavier (ed.): *Slovník biblické teologie*, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991, 658 s.

MACHEK, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha: Lidové noviny, 1997, 868 s.

MATURKANIČ Prokop Patrik: *Společné prožívání mše svaté – Pohled katolického kněze působícího v jižních Čechách*, České Budějovice: Nakladatelství Jih, 2009, 68 s., ISBN 978-80-86266-24-4.

NOWAK Mieczyslaw: *Žít mší svatou*, I. vyd., Olomouc: Matice Cyrilometodějská (nedatováno), 162 s.

PESCH Otto Hermann: *Druhý vatikánský koncil 1962-1965. Příprava, průběh, odkaz*, I. vyd., Praha: Vyšehrad 1996, 440 s. Přeloženo z: *Das Zweite Vatikanische Konzil Vorgeschichte – Verlauf – Ergebnisse – Nachgeschichte*, Würzburg: Echter Verlag 1994. ISBN 80-7021-194-6

POLÁČEK Pavel: *Euchariste jako slavnost*, Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 1996, 44 s.

POJAVNIK Ivan: *Mysterium koncilu*, I. vydání, Olomouc: Matice Cyrilometodějská 1998, 438 s.

POLC Jaroslav: *Posvátná liturgie*, Řím: Křesťanská akademie, 1981, 490 s.

POSPÍŠIL Ctirad Václav: *Jako v nebi tak i na zemi – náčrt trinitární teologie*, I. vydání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 592 s., ISBN 978-80-7195-123-0

Příruční slovník jazyka českého, díl VI., Praha: SPN, 1951 – 1953, 1264 s.

RAMM Martin: *Přistoupím k oltáři Božímu. Vysvětlení obřadů mše svaté podle misálu z roku 1962*, I. vyd., Olomouc: Matice Cyrilometodějská 2007, 144 s., ISBN 978-80-7266-280-7

SIMAJCHL Ladislav: *Naše role při nedělní bohoslužbě*, I. vyd., Vranov nad Dyjí-Přímětice-Bítov: Fatym 2001, 80 s.

SCHALLER Marián: *Liturgie*, I. vyd., Praha: Dědictví sv. Prokopa 1933, 264 s.

SUŠIL František: *Spisy svatých otcův apoštolských*, II. vydání, Brno: Nákladem vdovy Rudolfa Rohrera, 1849, 408 s.

TAFT Robert: *Život z liturgie – Tradice východu a západu*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma 2008, 432 s., ISBN 978-80-86715-95-7

TOMÁŠEK František: *Katechismus katolického náboženství*, I. vyd., Praha: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1955, 154 s.

VLKOVÁ Gabriela Ivana: *Slovo Boží a slovo lidské – Všeobecný úvod do Písma svatého*, II. vydání, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007, 176 s., ISSN 978-80-244-1587-1.

WALDSTEIN Wolfgang: *Pokoncilní reforma liturgie a kardinál Alfons Maria Stickler SDB*, vyšlo v Olomouci jako příloha Matičního zpravodaje 1/2010, 36 s.

WILTGEN Ralph M.: *Rýn se vlévá do Tiberu – Kronika II. vatikánského koncilu* [překlad Josef Peška], I. vydání, Frýdek-Místek: Michael s.a., 2007, 332 s.

ZLÁMAL Bohumil: *Příručka českých církevních dějin III. – Doba gotické katolicity (1200-1400)*, I. vydání, Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 2007, 414 s., ISBN 978-80-7266-263-0.

ZLÁMAL Bohumil: *Příručka českých církevních dějin V. – Doba barokní katolicity (1650-1750)*, I. vydání, Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 2008, 416 s., ISBN 978-80-7266-301-9.

3. Církevní dokumenty

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Přeložila pracovní skupina pod vedením Oto Madra, I. vyd., Praha: Zvon 1995, 605 s. Přeloženo z: Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II: Constitutiones, Decreta, Declarationes. ISBN 80-7113089-3.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, Koncepce úprav liturgického prostoru, Praha: Sekretariát ČBK, 2002, 12 s.

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, Instrukce *Liturgiam authenticam* o tom, jak mají být užívány národní jazyky v knihách římské liturgie, 28. března 2001.

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, instrukce *Memoriale Domini* o způsobu podávání svatého přijímání, 29. května 1969.

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, Instrukce *Redemptoris Sacramentum* o tom, co se má zachovávat a čeho je třeba se vyvarovat ohledně eucharistie, 25. března 2004.

MOTU PROPRIO *Ecclesia Dei* papeže Jana Pavla II., 2. červenec 1988

MOTU PROPRIO *Summorum pontificum* Benedikta XVI., 7. červenec 2007

4. Diplomové práce studentů

DOBROVOLNÝ Jan: *Oltář ve slavení oběti*, závěrečná práce obhájená roku 1999 na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, 50 s.

PASCHEKOVÁ Helena: *Podávání eucharistie na ruku – vývoj a současnost*, závěrečná práce obhájená roku 1999 na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, 31 s.

5. Odborné a jiné články

Stanislav BALÍK, Jiří HANUŠ: „Letnice dvacátého století“, *Universum* 22 (2012), č. 1, 16-23

DEMEL Zdeněk, „Liturgie s mládeží v německé jazykové oblasti“, *Studia theologica*, č. 1 [39] (2010), 72-83

Otec JEAN OFMCap, „‘Lekce‘ otce Pia“, *Te Deum* (2009), č. 2, 28-30.

LANG Uwe-Michael, „Jazyk ve službě posvátnému“. *RC-Monitor* 8 (2011), č. 7, 6-7.

MALCHEREK Reinhold: „Slavit náročně.“ *Teologické texty* (2010), č. 1, 45-48.

STAJNER, „Úcta k Nejsvětější svátosti oltářní“, *Světlo* 20 (2012), č. 13, 4-5 .

TICHÝ Ladislav, „Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách, pořízený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. Praha: Česká liturgická komise, 1989, 880 stran“, *Teologické texty* 4 (1993), č. 5, 175-177.

ZAHRADNÍK Pavel: „Liturgická reforma ve světle deníků Juliána Greena.“ *Te Deum* (2009), č. 6, 49-54.

6. Odkazy z internetu

DEMEL Zdeněk: „Eucharistické modlitby z dodatku k Českému misálu“ [cit. 13. 5. 2012]. Dostupné na URL: <http://www.tf.jcu.cz/getfile/411ec56a7579afd0>,.

FERGUSON Charles A.: „Diglosie“ [překlad Jan Chromý a kol.; cit. 12. 5. 2012]. Dostupné na URL: http://www.lingvistika.cz/download/preklady/preklad_Ferguson.pdf.

„Liturgická reforma Benedikta XVI.“ [cit. 5. 5. 2012]. Dostupné na URL: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=10293>.

„Malý katechismus k sedesvakantismu“ [cit. 1. 5. 2012]. Dostupné na URL: http://www.vendee.cz/texty/katech_sedes.html.

„Mons. Bartolucci poskytl rozhovor o liturgické reformě a o „reformě reformy““ [cit. 5. 5. 2012]. Dostupné na URL: <http://vendee.cz/texty/bartolucci.html>.

„Mons. Bernard Fellay vyjádřil vděčnost za Summorum Pontificum“ [cit. 5. 5. 2012]. Dostupné na URL: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=8077>.

O'CONNELL Dan: „Sedesvakantismus?“ [cit. 1. 5. 2012]. Dostupné na URL: <http://www.vendee.cz/texty/sedesvakantismus.html>.

„Suché dny (kvatembr)“ [cit. 13. 5. 2012]. Dostupné na URL: <http://www.krasaliturgie.cz/kalendar/liturgicky-rok/suche-dny-kvatembr.html>.

„Skupina anglikánů z Velké Británie požádala o plné církevní společenství“ – zpráva české sekce Rádia Vatikán [cit. 19. 10. 2011]. Dostupné na URL: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=12841>.

„Představený FSSPX podepsal věroučnou preambuli“ [cit. 5. 5. 2012]. Dostupné na URL: <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=16263>.

„Vatikán formuloval podmínky smíření s lefebvristy“ [cit. 5. 5. 2012]. Dostupné na URL: <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=15168>.

„Vysvětlení překladu *pro multis*“ [cit. 5. 5. 2012]. Dostupné na URL: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=16306>, citováno 14. 5. 2012.

VERE Pete: „Sedesvakantismus na vzestupu?“ [cit. 5. 5. 2012]. Dostupné na URL: http://www.vendee.cz/texty/sede_vzestup.html.

„Zrušeny exkomunikace biskupů Bratrstva sv. Pia X.“ [cit. 5. 5. 2012]. Dostupné na URL: <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10721>.

8. Přílohy

I. Memoriale Domini – o způsobu podávání svatého přijímání (1969)

O způsobu vysluhování svatého přijímání

(neoficiální český překlad)

Následující instrukce, zasláná biskupským konferencím, aby ji uvážily hlubokým a pozorným zkoumáním, nabývá veřejného práva, čímž se všem zřejměji ukazuje základ a zvláštní znaky, na kterých spočívá důvod jednání Apoštolského stolce.

Instrukce

Slavení PAMÁTKY PÁNĚ Církev samotným obřadem dosvědčuje víru a klanění Kristu, který je přítomen v Oběti a dává se za Pokrm těm, kteří mají účast na eucharistickém stolu.

Proto je jejím velkým zájmem, aby se Eucharistie co nejdůstojněji a nejpłodněji slavila a lidé se jí účastnili, když neporušeně uchovává tradici, která nás dosahuje jakýmsi postupem a jejíž bohatství se přenáší do praxe a života Církvě. Historickými dokumenty se totiž potvrzuje, že posvátná Eucharistie se slavila a přijímala rozmanitými způsoby. V naší době se také do slavení téže Eucharistie jako obřadu, zavedly četné a závažné změny, a tak více vyhovuje duchovním a psychologickým potřebám dnešních lidí. Do samotné církevní kázně se také dostalo přijímání pod obojí způsobou chleba a vína, které kdysi bylo pro latinský ritus běžné a poněkud se vytratilo. Stav, který tak nastal, se rozšířil všude již v době Tridentského koncilu, který jej schválil dogmatickou naukou a hájil jako vhodný vzhledem k podmínkám té doby.

*Obnovou těchto způsobů se znamená eucharistické Hostiny a všestranné naplnění Kristova příkazu stalo zřetelnějším a živějším. Avšak plnější účast na slavení Eucharistie, naznačená svatým přijímáním, v těchto posledních letech zároveň tu a tam vyvolala touhu po návratu ke zvyku, aby se eucharistický chléb **kladl do ruky věřícího** a ten si jej pak sám při přijímání vložil do úst.*

Ba dokonce v některých společenstvích a na některých místech začal ten ritus (totiž podávání na ruku) tak být prováděn, ačkoli od Apoštolského stolce k tomu nebylo předem dosaženo schválení, a to někdy tak, že věřícím scházela vhodná příprava.

Ze starého zvyku věřících je ovšem pravda, že tento božský pokrm bylo kdysi dovoleno přijímat do ruky a lidé si jej sami vkládali do úst, a také v raných dobách Nejsvětější Svátost z místa, kde se konala posvátná bohoslužba, nosili s sebou nejspíše proto, aby ji položili jako viaticum, kdyby snad pro vyznání víry měli nasadit život.

Přece však předpisy Církvě a svědectví Otců hojně dosvědčují velmi velikou úctu a nejvyšší opatrnost vzhledem k nakládání s posvátnou Eucharistií. Neboť "nikdo ... ono Tělo nejí, aniž by Ho nejprve uctil", a každý je ohledně jejího přijímání napomínán: „ ... ono přijmi; dej pozor, aby ti z něho nic nepřišlo nazmar": "Je totiž tělo Kristovo".

Mimoto péče a údržba Těla a Krve Páně vysluhovatelům svátostí nebo lidem k tomu pověřeným ukládá přímo zvláštním způsobem: "Když pak ten, který je v čele, vysloví modlitba všechen lid odpoví zvoláním, ti, kterým se u nás říká jáhni, Chléb a Víno a vodu, nad nimiž bylo proneseno dikuvzdání, rozdělují každému z přítomných, aby na nich měli účast, a odnášejí je k nepřítomným."

Proto poslání donášet Nejsvětější svátost nepřítomným bylo brzy svěřeno pouze posvěceným služebníkům z toho důvodu, aby se opatrněji dbalo na náležitou úctu ke Kristovu Tělu a na potřeby věřících. Když v následující době byla hlouběji zkoumána pravda o eucharistickém tajemství, jeho hodnotě a o Kristově přítomnosti, z naléhavého smyslu ať už pro úctu k této Nejsvětější svátosti, nebo pro pokoru, s níž je zapotřebí ji přijímat, byl zaveden zvyk, aby sám služebník proměněného Chleba kladl částku na jazyk přijímajících.

Tento způsob rozdělování svatého přijímání [totiž do úst] musí s obecným přihlédnutím k dnešním okolnostem Církve být zachován nejen proto, že se zakládá na zvyku předávaném po mnoho staletí, ale především proto, že znamená úctu věřících k Eucharistii. Takováto praxe však nic neubírá na důstojnosti osoby těm, kteří přistupují k tak veliké Svátosti, a patří k připravenosti, která se vyžaduje k co nejplodnějšímu způsobu přijetí Těla Páně.

Tento způsob úcty nenaznačuje přijímání „obecného chleba a nápoje“, ale Těla a Krve Páně, jehož mocí „lid Boží má účast na dobrech velikonoční Oběti, obnovuje Novou smlouvu, uzavřenou Bohem s lidmi jednou v Krvi Kristově, a ve víře a naději předobrazuje a předchází eschatologickou hostinu království Otce“.

Mimoto při tomto jednání [totiž podávání do úst], které se již má považovat za ustálené, účinněji střežíme, aby se svaté přijímání, kterému náleží úcta, rozdělovalo slušně a důstojně, aby se zabránilo profanaci eucharistických způsobů, v nichž je „jedinečným způsobem přítomen úplný a celý Kristus, Bůh a člověk, podstatně a neustále“, a nakonec ať se na ně dává pozor s pečlivou starostlivostí, kterou Církev vždycky doporučovala ohledně úlomků proměněného chleba: „Co totiž necháš upadnout, to považuj za újmu na jednom ze svých vlastních údů.“

Proto když několik málo biskupských konferencí a někteří jednotliví biskupové požádali, aby na jejich územích byla dovolena praxe klást proměněný Chléb do rukou věřících, papež nařídil, aby byli jednotlivě dotázáni všichni biskupové latinské Církve, co soudí o vhodnosti zavedení takového ritu. Změna totiž ve věci takové závažnosti, která spočívá na starobylé a úctyhodné tradici, kromě toho, že je to věc církevní kázně, může s sebou nést nebezpečí, která snad vzejdou z nového způsobu vysluhování svatého přijímání a kterých se obáváme, aby se totiž nedospělo buď k umenšení úcty k velebné Svátosti oltářní, nebo k profanaci téže Svátosti, nebo k porušení pravé nauky.

Proto byly biskupům předloženy tři otázky, na které do 12. dne minulého měsíce března bylo odpovězeno následovně:

1. *Myslíte, že by se mělo vyhovět přání, aby se mimo tradiční způsobu povolil také ritus přijímání svatého přijímání do ruky? Ano: 567. Ne: 1233. Ano s výhradou: 315. Neplatné hlasy: 20*
2. *Souhlasíte, aby se nejprve daly experimenty tohoto nového ritu v malých komunitách se souhlasem místního ordináře? Ano: 751. Ne: 1215. Ano s výhradou: 315. Neplatné hlasy: 70*
3. *Domníváte se, že by bylo v budoucnu vhodné, aby věřící po dobře uspořádané katechetické přípravě přijímali tento nový ritus podle libosti? Ano: 835. Ne: 1185. Neplatné hlasy: 128*

Z došlých odpovědí je tedy zřejmé, že naprostá většina biskupů soudí, že dnešní kázeň nemá být nikterak změněna, ba kdyby se změnila, pak to bude urážet někde cit, někde projevy duchovní úcty těchž biskupů a většiny věřících.

A tak papež, pozorný k připomínkám a radám těch, které „Duch svatý ustanovil, aby jako biskupové řídili“ Církve, rozhodl, aby se kvůli závažnosti věci a vzhledem k důležitosti uváděných důvodů neměnil dávno přijatý způsob vysluhování svatého přijímání věřícím [do úst].

Proto Apoštolský stolec naléhavě napomíná biskupy, kněze i věřící, aby byli pečlivě poslušni platného a znovu uvedeného ustanovení [podávat do úst] a přihlédli buď k úsudku vynesenému většinou katolického episkopátu, nebo k formě, kterou užívá dnešní ritus posvátné liturgie, nebo konečně k obecnému dobru samotné Církve.

Jestliže se ovšem někde již rozmohla opačná praxe, tedy kladení přijímání do rukou, týž Apoštolský stolec, aby pomohl biskupským konferencím plnit pastýřskou povinnost, často velmi obtížnou kvůli dnešnímu stavu věcí, svěřuje biskupským konferencím tíži a břemeno posouzení jednotlivých zvláštností, jsou-li nějaké, jen když se však zabrání jakémukoli nebezpečí, aby nepronikal nedostatek úcty nebo nesprávné názory o Nejsvětější Svátosti a také nepředvídaně nevyvstávaly jiné nehodnosti.

Ať nadále v těchto případech biskupské konference za účelem správného pořádání takovéto praxe vhodně po předchozím moudrém zkoumání přijmou rozhodnutí, které je třeba vynést dvoutřetinovou většinou kladných hlasů. Tato rozhodnutí pak ovšem předloží Svatému stolci pro nutné potvrzení, spolu s pečlivým výkladem zvláštností, které daly podnět k jejich přijetí. Svatý stolec jednotlivé případy důkladně zváží, pamětlivý spojení, které váže Církve na různých místech mezi sebou nebo každou z nich s Církví všeobecnou, k pokroku společného dobra a společného povznesení a ke vzrůstu víry a zbožnosti, která pramení ze vzájemného příkladu.

Tato Instrukce, která byla sepsána na zvláštní příkaz papeže Pavla VI., byla jím řádně schválena mocí apoštolské autority 28. dne měsíce května, roku 1969 a on také stanovil, aby byla dána na vědomí biskupům prostřednictvím předsedů biskupských konferencí aniž by cokoli bylo na překážku.

V Římě 29 dne měsíce května, roku 1969

BENNO kard. GUT, prefekt

H. BUGNINI, sekretář

II. Simultánní překlad mešního řádu Mše Pavla VI.

MŠE SVATÁ S ÚČASTÍ LIDU – ORDO MISSAE CUM POPULO

Ritus initiales

1. Populo congregato, sacerdos cum ministris ad altare accedit, dum cantus ad introitum peragitur.

2. Cum ad altare pervenerit, facta cum ministris debita reverentia, osculo altare veneratur et, pro opportunitate, illud incensat. Postea cum ministris sedem petit.

Cantu ad introitum absolute, sacerdos et fideles, stantes, signant se, dum sacerdos, ad populum converses, dicit:

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti

Populus respondet:

Amen.

Deinde sacerdos, manus extendens, populum salutatur, dicens:

Gratia Domini nostri Iesu Christi, et caritas Dei, et communication Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.

Vel: Dominus vobiscum.

Populus respondet:

Et cum spiritu tuo.

Episcopus, loco Dominus vobiscum, in hac prima salutatione dicit: Pax vobis.

3. Sacerdos, vel diaconus vel alius minister idoneus, potest brevissimis verbis introducere fideles in Missam illius diei.

Deinde sequitur actus paenitentialis. Sacerdos fideles invitat ad paenitentiam:

Fratres, agnoscamus peccata nostra, ut apti simus ad sacra mysteria celebranda.

Fit brevius pausa silentii. Postea omnes simul faciunt confessionem:

Confiteor Deo omnipotenti et vobis, fratres, quia peccavi nimis cogitatione, verbo, opere et omissione:

et percutientes sibi pectus, dicunt:

mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.

Deinde prosequuntur:

Ideo precor beatam Mariam semper Virginem,

Vstupní obřady

1. Když se lid shromáždí, kněz s ministranty přistoupí k oltáři, zatímco se provádí vstupní zpěv (*introitus*).

2. Až když dospěje (dorazí, dostane se) k oltáři, vzdá s ministranty zaslouženou úctu, políbí oltář (polibek je přinesen na oltář) a, je-li to vhodné, jej kadidlem okoufuje. Následně s ministranty vyjde k sedes [kde usedne].

Po skončení vstupního zpěvu, kněz a věřící, stojí, označí se [znaméním kříže]. Jakmile se kněz obrátí k lidu a zvolá:

Ve jménu Otce, I Syna, I Ducha svatého.

Lid odpovídá:

Amen.

Pak kněz, rozepnutými rukami, k lidu zvolá:

Milost našeho Pána Ježíše Krista, a láska Boží, i společenství Svatého Ducha ať je s vámi se všemi.

Nebo: Pán s vámi.

Lid odpovídá:

I s duchem tvým.

Biskup, namísto Pán s vámi, v tomto prvním pozdravu říká: Pokoj vám.

3. Kněz, nebo jáhen či jiný způsobilý ministrant, může velmi krátkými slovy uvést věřící do mše v jiný den.

Potom následuje úkon lítosti (kajícnosti). Kněz vyzve k lítosti:

Bratři, rozpomeňme se na naše hříchy, abychom byli způsobilí ke slavení posvátných tajemství.

Je kratší tichá pauza. Po ní všichni současně činí vyznání:

Vyznávám se všemohoucímu Bohu a vám, bratři že jsem často (příliš, nadměru) (z)hřešil myšlením, slovy, skutky a opomíjením.²³⁶

A udeřují se v prsa se slovy:

Buď: svou vinou, svou vinou, svou velikou vinou. (pron. abl. sg.)

Či. (Je to) má vina, má vina, má převeliká vina (pron. nom. sg.)

²³⁶ Čeština převádí do plurálu, protože to lépe vystihuje situaci, kdy věřící přiznává, že se neprohřešil jen jednou, ale třeba i víckrát.

omnes Angelos et Sanctos,
et vos, fratres, orare pro me
ad Dominum Deum nostrum.

Sequitur absolutio sacerdotis:

Misereatur nostri omnipotens Deus
et, dimissis peccatis nostris,
perducat nos ad vitam aeternam.

Populus respondet:

Amen.

4. Sequuntur invocationes Kyrie eleison, nisi iam
praecesserint in aliqua formula actus paenitentialis.

V. Kyrie eleison.	R. Kyrie eleison
V. Christe eleison	R. Christe eleison
V. Kyrie eleison.	R. Kyrie eleison

**5. Deinde, quando praescribitur, cantatur vel dicitur
hymnus:**

Gloria in excelsis Deo
et in terra pax hominibus bonae voluntatis.
Laudamus te,
benedicimus te,
adoramus te,
glorificamus te,
gratias agimus tibi propter magnam gloriam
tuam,
Domine Deus, Rex caelestis,
Deus Pater omnipotens.
Domine Fili unigenite, Iesu Christe,
Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris,
qui tollis peccata mundi, miserere nobis;
qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem
nostrum.
Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis.
Quoniam tu solus Sanctus, tu solus Dominus,
tu solus Altissimus,
Iesu Christe, cum Sancto Spiritu: in gloria Dei
Patris. Amen.

**6. Quo hymno finite, sacerdos, minibus iunctis, dicit:
Oremus.**

Et omnes una cum sacerdote per aliquod temporis
spatium in silentio orant.
Tunc sacerdos, minibus extensis, dicit orationem; qua
finite, populus acclamat:
Amen.

Potom následuje

Proto prosím blahoslavenou Marii vždy Pannu,
všechny Anděly a Svaté
i vás, bratři, modlete se za mě
u Hospodina našeho Boha.

Následuje kněžská absoluce:

Smiluj se nad námi všemohoucí Bože
(a) hříchy naše nám odpust²³⁷
doved' nás do života věčného.

Lid odpovídá:

Amen.

4. Následují invokace Kyrie eleison, jestliže jim
nepředcházela úkon litosti.

V. Pane smiluj se	R. Pane smiluj se
V. Kriste smiluj se	R. Kriste smiluj se
V. Pane smiluj se	R. Pane smiluj se

**5. Potom, když to bude předepsáno, zpívá se nebo
recituje hymnus:**

Sláva na výsostech Bohu
a na zemi pokoj lidem dobré vůle.
Chválíme tě,
velebíme tě,
klaníme se ti,
oslavujeme tě,
vzdáváme tobě díky pro tvou velikou slávu
Pane Bože, nebeský Králi
Bože Otče všemohoucí
Pane, jednorozený Synu, Ježíší Kriste
Pane Bože, Beránku Boží, Synu Otce,
(ty) jenž snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi
jenž snímáš hříchy světa, přijmi naši prosbu
Ty, který sedíš po pravici Otce, smiluj se nad
námi.
Neboť ty jediný jsi Svatý, ty jediný jsi Pán,
Ty jediný jsi vznešený (svrchovaný)
Ježíší Kriste, se Svatým Duchem ve slávě Boha
Otce. Amen.

**6. Když hymnus skončí, kněz, s rukama sepjatýma,
říká:**

Modleme se.

A všichni jednotně s knězem po nějaký čas mají
prostor v tichosti, kdy se modlí.
Tehdy kněz, s rukama rozepjatýma, pronáší modlitbu;
která když končí, lid zvolá:
Amen.

²³⁷ var. odpustě (SCHALLER)

Liturgia verbi

7. Deinde lector ad ambonem pergit, et legit primam lectionem, quam omnes sedentes auscultant.

Ad finem lectionis significandam, lector subdit:

Verbum Domini.

Omnes acclamant:

Deo gratias.

8. Psalmista, seu cantor, psalmum dicit, populo responsum proferente.

9. Postea, si habenda sit secunda lectio, lector eam in ambone legit, ut supra.

Ad finem lectionis significandam, lector subdit:

Verbum Domini.

Omnes acclamant:

Deo gratias.

10. Sequitur Alleluia, vel alter cantus.

11. Interim sacerdos incensum, si adhibetur, imponit. Postea diaconus, Evangelium prolaturus, ante sacerdotem inclinatus, benedictionem petit, submissa voce dicens:

Iube, domine, benedicere

Sacerdos submissa voce dicit:

Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis:

ut digne et competenter annunties Evangelium suum:

in nomine Patris, et Filii, † et Spiritus Sancti.

Diaconus respondet:

Amen.

Si vero non adest diaconus, sacerdos ante altare inclinatus secreto dicit:

Munda cor meum ac labia mea, omnipotens

Deus, ut sanctum Evangelium tuum digne valeam nuntiare.

12. Postea diaconus, vel sacerdos, ad ambonem pergit, ministries pro opportunitate cum incense et cereis cum comitantibus, et dicit:

Dominus vobiscum.

Populus respondet:

Et cum spiritu tuo.

Diaconus, vel sacerdos:

Lectio sancti Evangelii secundum N.,

Et interim signat librum et seipsum in fronte, ore et pectore.

Populus acclamat:

Gloria tibi, Domine.

Deinde diaconus, vel sacerdos, librum, si incensum adhibetur, thurificat, et Evangelium proclamat.

13. Finito Evangelio, diaconus, vel sacerdos dicit:

Verbum Domini,

Bohoslužba slova

7. Potom lektor postoupí k ambonu a čte první čtení, kterému všichni sedící napjatě naslouchají.

Konec čtení se pozná, když lektor přikládá (podkládá):

Slovo Boží

Všichni odpovídají:

Bohu díky.

8. Žalmista nebo kantor, přečtou (zaspívají), lid na pronáší odpověď (*respons*).

9. Následně, pokud má být druhé čtení, lektor ho z ambonu přečte, jak bylo výše (řečeno):

Konec čtení se pozná, když lektor přikládá (podkládá):

Slovo Boží

Všichni odpovídají:

Bohu díky.

10. Následuje Alleluja nebo jiný zpěv.

11. Mezitím kněz požehnan insensum, jestliže se ho v dané chvíli užívá. Následně jáhen, hodlající pozvednout Evangelium, před knězem se ukloní, směřuje pro požehnání, sníženým hlasem říká:

Pane, uděl požehnání.

Kněz sníženým hlasem říká:

Pán ať je ve tvém srdci a na tvých ústech:

aby jsi důstojně a vhodně zvěstoval jeho Evangelium.

ve jménu Otce, i Syna, † i Ducha Svatého.

Jáhen odpovídá:

Amen.

Jestliže však ve skutečnosti není přítomen jáhen, kněz se ukloní před oltářem a tiše se modlí:

Proměň mé srdce a má ústa, všemohoucí Bože,

Abych byl schopen tvé svaté Evangelium důstojně zvěstovat.

12. Potom jáhen, nebo kněz, vystoupí k ambonu, ministranti jej případně doprovází s kadidlem a svíčkami, a říká:

Pán s vámi

Lid odpoví:

I s duchem tvým.

Jáhen nebo kněz:

Čtení svatého Evangelia podle N.,

A zatím označí knihu a sebe na čele, ústech a hrudi.

Lid zvolá:

Sláva tobě, Pane.

Následně jáhen nebo kněz, knihu, pokud se užívá kadidlo, turifikuje a pronáší Evangelium.

13. Se skončením Evangelia, jáhen nebo kněz řekne:

Slovo Boží,

Omnibus acclamantibus:

Laus tibi, Christe.

Deinde librum osculatur dicens secreto:

Per evangelica dicta deleantur nostra delicta.

14. Deinde fit homilia, quae habenda est omnibus diebus dominicis et festis de praecepto; aliis diebus commendatur.

15. Homilia expleta, fit quando praescribitur, professio fidei:

Credo in unum Deum,
Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae
vissibilium omnium et invisibilium.
Et in unum Dominum Jesum Christum,
Fillium Dei unigenitum,
et ex Patre natum ante omnia saecula.
Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de
Deo vero,
gentium, non factum, consubstantialem Patri
per quem omnia facta sunt.
Qui propter nos homines et propter nostra salute
descendit de caelis.

Ad verba quae sequuntur, usque ad factus est, omnes se inclinant.

et incarnatus est de Spiritu Sancto
ex Maria Virgine, et homo factus est.
Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato;
passus et sepultus est,
et resurrexit tertia die, secundum Scripturas,
et ascendit in caelum, sedet ad dexteram Patris.
Et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos
et mortuos,
cuius regni non erit finis.
Et in Spiritum Sanctum, Dominum et
vivificantem:
qui ex Patre Filioque procedit.
Qui cum Patre et Filio simul adoratur et
conglorificatur:
qui locutus est per prophetas.
Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam
Ecclesiam.
Confiteor unum baptisma in remissionem
peccatorum.
Et exspecto resurrectionem mortuorum,
et vitam venturi saeculi. Amen.

16. Deinde fit oratio universalis, seu oratio fidelium.

Liturgia eucharistica

17. His absolutis, incipit cantus ad offertorium.

všichni zvolají:

Chvála tobě, Kriste.

Následně políbí knihu říkaje potichu:

Skrze čtení evangelia nechť jsou smazána naše provinění.

14. Potom se vykonává homilie, která má být ve všech dnech nedělních a svátečních podle pravidla; v jiné dny se doporučuje.

15. Homilie je úplná, když je tak předeepsáno, vyznáním víry.

Věřím v jednoho Boha,
Otce všemohoucího, stvořitele nebe i země
všeho viditelného i neviditelného
I v jednoho Pána Ježíše Krista,
Jednorozeného Syna Božího,
který se zrodil z Otce přede všemi věky.
Bůh z Boha, světlo ze světla, pravý Bůh z
pravého Boha,
zrozený, ne utvořený, soupodstatný s Otcem
skrze něho všechno je stvořeno.
Který kvůli nám a pro naše spasení sestoupil z
nebe.

Od slov, která následují, pořád až k „stal se člověkem, všichni se sklání“.

a vtělil se z Ducha Svatého
v Marii Pannu a stal se člověkem.
Byl pro nás ukřižován pod Pontiem Pilátem;
umučen a pohřben,
a třetího dne vstal z mrtvých, podle Písma,
vstoupil na nebe, sedí po pravici Otce.
A odtud přijde ve slávě (se slávou), soudit živé i
mrtvé, (on)
jehož království nebude konce.
A v Ducha Svatého, Pána a probuditel života:
který z Otce i Syna vychází.
Který je s Otcem i Synem stejně uctíván a
oslavován:
který mluvil skrze proroky.
A v jednu, svatou, všeobecnou a apoštolskou
Církev.
Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů.
A očekávám vzkříšení mrtvých,
a život budoucího věku. Amen.

16. Následně se koná obecná modlitba, vlastní modlitba lidu (prosby věřících – přímlyvy)

Bohoslužba oběti

17. Tímto zakončením, počíná se zpěv k offertoriu (přípravě obětních darů chceme-li). Zatím ministranti

Interim ministri corporale, purificatorium, calicem et missale in altari collocant.

18. Expedit ut fideles participationem suam oblatione manifestent, afferendo sive panem et vinum ad Eucharistiae celebrationem, sive alia dona, quibus necessitatibus Ecclesiae et pauperum subveniatur.

19. Sacerdos, stans ad altare, accipit patenam cum pane, eamque aliquantulum elevatam super altare tenet, secreto dicens:

Benedictus es, Domine, Deus universi,
quia de tua largitate accepimus panem,
quem tibi offerimus,
fructum terrae et operis manuum hominum:
ex quo nobis fiet panis vitae.

Deinde deponit patenam cum pane super corporale.
Si vero cantus ad ofertorium non peragitur, sacerdoti licet haec verba elata voce profese; in fine populus acclamare potest:
Benedictus es Deus in saecula.

20. Diaconus vel sacerdos, infundit vinum et parum aquae in calicem, dicens secreto:
Per huius aquae et vini mysterium
eius efficiamur divinitatis consortes,
qui humanitatis nostrae fieri dignatus est particeps.

21. Postea sacerdos accipit calicem, eamque aliquantulum elevatam super altare tenet, secreto dicens:
Benedictus es, Domine, Deus universi,
quia de tua largitate accepimus vinum,
quod tibi offerimus,
fructum vitis et operis manuum hominum,
ex quo nobis fiet potus spiritalis.
Deinde calicem super corporale deponit.
Si vero cantus ad ofertorium non peragitur, sacerdoti licet haec verba elata voce profese; in fine populus acclamare potest:
Benedictus es Deus in saecula.

22. Postea sacerdos, inclinatus, dicit secreto:
In spiritu humilitatis et in animo contrito
suscipiamur a te Domine;
et sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo
hodie,
ut placeat tibi Domine Deus.

23. Et, pro opportunitate, incensat, oblata et altare.
Postea vero diaconus vel ministr incensat sacerdotem et populum.

24. Deinde sacerdos, stans ad latus altaris, lavat manus, dicens secreto:

kladou na oltář corporal, purificatorium, kalich a missal.

18. Je žádoucí, aby věřící byli účastni na přinášení svých obětí, či přinášení chleba a vína k slavení Eucharistie, a dalších darů, které jsou zároveň příspěvím na pomoc potřeb Církve a chudých.

19. Kněz, stojící u oltáře, přijme patenu s chlebem, a ten trochu vyzdvihne a nad oltářem jej drží, potichu se (přítom) modlí:

Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa (všeobecný),
neboť z tvé štědrosti přijímáme chléb,
který ti přinášíme,
plod země a plod lidských rukou (lidské práce):
ze kterého ať se nám stane chléb věčného života.

Potom odloží patenu s chlebem na korporál.
Pokud se ovšem neprovádí zpěv k offertoriu, je dovoleno, aby kněz tato slova provedl vznešeným hlasem; na konec lid může zvolat:
Požehnaný jsi Bože navěky.

20. Jáhen nebo kněz, nalévá víno, a jen trochu vody do kalicha, říkajíc potichu:
Skrze toto tajemství vody a vína
ať dokážeme být účastníky jeho božství,
která je účastí našeho lidství, jež ráčil učinit.

21. Poté kněz přijme kalich a ten vyzdvihne a nad oltářem jej drží, tiše říkajíc:
Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa (všeobecný),
neboť z tvé štědrosti přijímáme víno,
který ti přinášíme,
plod země a plod lidských rukou (lidské práce):
ze kterého ať se nám stane nápoj duchovní.
Potom odloží kalich na korporál.
Pokud se ovšem neprovádí zpěv k offertoriu, je dovoleno, aby kněz tato slova provedl vznešeným hlasem; na konec lid může zvolat:
Požehnaný jsi Bože navěky.

22. Potom kněz, skloněný, říká potichu:
V duchu pokory a lítostí v srdci
Kéž jsme tebou přijati Hospodine;
A ať se koná naše oběť dnes před tvou tváří,
Aby se líbila tobě, (můj) Pane (a) Bože.

23. A, je-li to vhodné, okužuje, obětiny a oltář. Potom, ovšem jáhen nebo ministrant okužuje kněze a lid.

24. Pak kněz, stojící u rohu (boku) oltáře, si myje ruce, říká potichu:

Lava me, Domine, ab iniquitate mea,
et a peccato meo munda me.

25. Stans postea in medio altaris, versus ad populum,
extendes et iungens manus dicit:

Orate, fratres:

ut meum ac vestrum sacrificium
acceptabile fiat apud Deum Patrem
omnipotentem.

Populus respondet:

Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis
ad laudem et gloriam nominis sui,
ad utilitatem quoque nostram
totiusque Ecclesiae suae sanctae.

26. Deinde, manibus extensis, sacerdos dicit
orationem super oblata; qua finita, populus acclamat:
Amen.

Smyj mě, Pane, od mých nepravostí,
a od mého hříchu mě očisti.

25. Stojící potom ve středu oltáře, obrácen směrem
k lidu, ruce rozevře a (následně) sepne²³⁸, přičemž
říká:

Modlete se, bratři:

aby se má i vaše oběť
zalíbila Bohu Otci všemohoucímu

Lid odpoví:

At' přijme Hospodin oběť z tvých rukou
ke chvále a slávě svého jména,
také k užítku pro nás
a celou svou svatou Církev.

26. Následně, ruce rozevře, kněz říká modlitbu nad
hostií; když skončí, lid zvolá: Amen.

PREX EUCHARISTICA – EUCHARISTICKÁ MODLITBA (ANAFORA)

27. Tunc sacerdos incipit Precem eucharisticam. | 27. Tehdy kněz začíná Eucharistickou modlitbu .

---

²³⁸ spojí

Manus extendens, dicit:
Dominus vobiscum.

Populus respondet:
Et cum spiritu tuo.
Sacerdos, manus elevans, prosequitur:
Sursum corda.
Populus:
Habemus ad Dominum.
Sacerdos, manibus extensis, subdit:
Gratias agamus Domino, Deo nostro.

Populus:
Dignum et iustum est.

Sacerdos prosequitur praefationem manibus extensis.

In fine autem praefationis iungit manus et, una cum populo, ipsam praefationem concludit, cantans vel clara voce dicens:

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt caeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.
Benedictus qui venit in nomine Domini.
Hosanna in excelsis.

28. In omnibus Missis licet sacerdoti celebranti illas partes Precis eucharisticae cantare, quae in Missis concelebratis cantari possunt.
In Prece Eucharistica prima, seu Canone Romano, ea quae inter parentheses includuntur omitti possunt.

Ruce rozevřené, říká:
Pán s vámi.

Lid odpovídá:
I s duchem tvým.
Kněz, ruce pozvednuté, pokračuje:
Vzhůru srdce.
Lid:
Máme je u Pána.
Kněz s rukama rozevřenýma, se podmaňuje:
Vzdávějme díky Pánu, našemu Bohu.

Lid:
Je to důstojné a spravedlivé.

Kněz pokračuje v prefaci s rozevřenýma rukama.

Na konci preface však sepne ruce a, spolu s lidem, samotnou prefaci uzavírá, zpívající nebo jasným hlasem říkající:

Svatý, Svátý, Svátý, Pán Bůh Sabaoth (zástupů)
Plná jsou nebese i zem tvé slávy
Hosanna na výsostech.
Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně.
Hosanna na výsostech.

28. V všech mších je dovoleno celebrujícímu knězi tyto části Eucharistické modlitby zpívat, které mohou koncebrované mši mohou být zpívány

PREX EUCHARISTICA I. SEU CANON ROMANUS

80. Sacerdos, manibus extensis, dicit:
Te igitur clementissime Pater, per Iesum Christum, Filium tuum, Dominum nostrum, supplices rogamus ac petimus,
Iungit manus et dicit:
uti accepta habeas
signat semel super panem et calicem simul, dicens:
et benedicas †hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibitata,
extensis manibus prosequitur:
in primis, quæ tibi offerimus
pro Ecclesia tua sancta catholica:
quam pacificare, custodire, adunare
et regere digneris toto orbe terrarum:
una cum famulo tuo Papa nostro **N.** et Antiste

80. Kněz s rukama rozevřatýma, říká:
Tebe tedy nejdobrotivější Otče, skrze tvého Syna Ježíše Krista, Pána našeho, pokorně prosíme a žádáme,
Spojí (sepne) ruce a říká:
aby jsi se zalíbením přijal
signat semel super panem et calicem simul, dicens:
a požehnal † tyto dary tobě věnované, tyto svaté neporušené (neposkrvněné) obětiny, **rozevřenýma rukama pokračuje:**
které ti přinášíme především za tvou svatou katolickou (všeobecnou) Církev:
obdař ji upokojením (mírem), střež, sjednocuj a veď na celém světě:
spolu se svým služebníkem našim Papežem **N.** a našim biskupem **N.** a také se všemi

nostro **N.** et omnibus orthodoxis atque
catholicæ et apostolicæ fidei cultoribus.

81. Commemoratio pro vivis

Memento, Domine, famulorum famularumque
tuarum **N.** et **N.**

**Iungit manus et orat aliquantulum pro quibus orare
intendit.**

Deinde, manibus extensis, prosequitur:

et omnium circumstantium,
quorum tibi fides cognita est et nota devotio,
pro quibus tibi offerimus: vel qui tibi offerunt
hoc sacrificium laudis,
pro se suisque omnibus:
pro redemptione animarum suarum,
pro spe salutis et incolumitatis suæ:
tibi que reddunt vota sua
æterno Deo, vivo et vero.

82. Infra Actionem

Communicantes
et memoriam venerantes,
in primis gloriosæ semper Virginis Mariæ,
Genetricis Dei et Domini nostri Iesu Christi:
† sed et beati Ioseph, eiusdem Virginis Sponsi,
et beatorum Apostolorum ac Martyrum
tuorum,
Petri et Pauli, Andreae,
(Iacobi, Ioannis,
Thomæ, Iacobi, Philippi,
Bartholomæi, Matthæi,
Simonis et Thaddæi:
Lini, Cleti, Clementis, Xysti,
Cornelii, Cypriani,
Laurentii, Chrysogoni,
Ioannis et Pauli,
Cosmæ et Damiani)
et omnium Sanctorum tuorum;
quorum meritis precibusque concedas,
ut omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio.
(Per Christum Dominum nostrum. Amen.)

Communicantes propria

In nativitate Domini et per octavam

83. Communicantes,
et (noctem sacratissimam) diem sacratissimum
celebrantes,
(qua) quo beatæ Mariæ intermerata viginitas
huic mundo edidit Salvatorem:
sed et memoriam venerantes,
in primis eiusdem gloriosæ semper Virginis
Mariæ,

pravověrnými šířiteli katolické a apoštolské
víry.

81. Vzpomínka na živé věřící

Rozpomeň se, Pane, na své služebníky a
služebnice **N.** a **N.**

**Sepne ruce a modlí se na krátký okamžik za ně,
následně rozevře ruce, pokračuje:**

a všechny kolem stojící,
jejichž víra a věrná oddanost je ti známa.
za ně ti přinášíme a také oni ti přinášejí
tuto oběť chvály,
za sebe a za všechny své drahé:
aby jejich duše byly zachráněny
aby (mohli být) v naději na svou spásu i časné
blaho:
obětují své dary tobě
věčnému, živému a pravému Bohu.

82. „Po činnosti“

Ve svatém společenství
a především prokazování úcty k památce
slavné a ustavičné Panny Marie,
Rodičky našeho Boha a Pána Ježíše Krista:
† ale také svatého²³⁹ Josefa, Snoubence též
Panny,
i tvých svatých Apoštolů a Mučedníků,
Petra a Pavla, Ondřeje,
(Jakuba, Jana,
Tomáše, Jakuba, Filipa,
Bartoloměje, Matouše
Šimona a Tadeáše,
Lína, Kléta, Klementa, Xysta,
Kornelia, Cypriána,
Vavřince, Chrysogona,
Jana a Pavla,
Kosmy a Damiána)
i všech svých Svatých;
pro jejich zásluhy a jejich prosby dopřej,
abychom všichni zakoušeli tvou mocnou
ochranu a pomoc.
(Skrze Krista našeho Pána. Amen.)

O svátku narození Páně a v jeho oktávu

83. Ve svatém společenství
a (ve chvíli) kdy slavíme (přesvatou noc)
přesvatý den,
(ve které) ve kterém blahoslavená Maria v
neporušeném panenství
porodila světu Spasitele:
a především s úctou k památce slavné a
ustavičné Panny Marie,

²³⁹ Text uvádí blaženého.

Genetricis eiusdem Dei et Domini nostri Iesu Christi: †

In Epiphania Domini

84. Communicantes,
et diem sacratissimum celebrantes,
quo Unigenitus tuus,
in tua tecum gloria coaeternus,
in veritate carnis nostrae visibiliter corporalis
apparuit:
sed et memoriam venerantes,
in primis gloriosae semper Virginis Mariae,
Genetricis eiusdem Dei et Domini nostri Iesu
Christi: †

A Missa Vigili Paschalis usque ad dominica II Paschae

85. Communicantes,
Et (noctem sacratissimam) diem sacratissimum
celebrantes
Resurrectionis Dominis nostri Iesu Christi
secundum carnem:
sed et memoriam venerantes
in primis gloriosae semper Virginis Mariae,
Genetricis eiusdem Dei et Domini nostri Iesu
Christi: †

In Ascensione Domini

86. Communicantes,
et diem sacratissimum celebrantes,
quo Dominus noster,
unigenitus Filius tuus,
unitam sibi fragilitas nostrae substantiam
in gloriae tuae dextera collocavit:
sed et memoriam venerantes
in primis gloriosae semper Virginis Mariae,
Genetricis eiusdem Dei et Domini nostri Iesu
Christi: †

In dominica Pentecostes

87. Communicantes,
et diem sacratissimum Pentecostes celebrantes,
quo Spiritus Sanctus
Apostolis in igneis linguis apparuit:
sed et memoriam venerantes,
in primis gloriosae semper Virginis Mariae,
Genetricis eiusdem Dei et Domini nostri Iesu
Christi: †

Rodičky našeho Boha a Pána Ježíše Krista: †

O slavnosti Zjevení Páně

84. Ve svatém společenství,
a (ve chvíli) kdy slavíme přesvatý den
kdy tvůj Jednorozený (Syn),
který je s tebou od věčnosti ve slávě,
ve skutečném lidském těle se nám zjevilo
viditelně a hmotně:
a především s úctou k památce slavné a
ustavičné Panny Marie,
Rodičky našeho Boha a Pána Ježíše Krista: †

Ve velikonoční vigilií a také o druhé neděli velikonoční

85. Ve svatém společenství,
a (ve chvíli) kdy slavíme (přesvatou noc)
přesvatý den
Vzkříšení našeho Pána Ježíše Krista
podle těla²⁴⁰:
a především s úctou k památce slavné a
ustavičné Panny Marie,
Rodičky našeho Boha a Pána Ježíše Krista: †

O slavnosti Nanebevstoupení Páně

86. Ve svatém společenství,
a (ve chvíli) kdy slavíme přesvatý den,
ve kterém náš Pán,
jednorozený tvůj Syn
s naší křehkou přirozeností, kterou vzal na
sebe
ve slávě tvé se posadil po tvé pravici:
a především s úctou k památce slavné a
ustavičné Panny Marie,
Rodičky našeho Boha a Pána Ježíše Krista: †

O neděli Seslání Ducha Svatého (Letnicích)

86. Ve svatém společenství,
a (ve chvíli) kdy slavíme přesvatý den Letnic,
o kterých Duch Svatý
Apoštolům zjevil v ohnivých jazycích:
a především s úctou k památce slavné a
ustavičné Panny Marie,
Rodičky našeho Boha a Pána Ježíše Krista: †

²⁴⁰ SCHALLER: „lidské přirozenosti“

88. **Manibus extensis, prosequitur:**

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ,
sed et cunctæ familiæ tuæ,
quæsumus, Domine, ut placates accipias:
diesque nostros in tua pace disponas,
atque ab æterna damnatione nos eripi
et in electorum tuorum iubeas grege
numerari.

Iungit manus

(Per Christum Dominum nostrum)

(Proprium:)

**A Missa Vigiliæ paschalis usque ad
dominicum II Paschæ**

89. Hanc igitur oblationem servitutis nostræ,
sed et cunctæ familiæ tuæ,
quam tibi offerimus
pro his quoque, quos regenerare dignatus es ex
aqua et Spiritu Sancto,
tribunes eis remissionem omnium peccatorum,
quæsumus, Domine, ut placates accipias:
diesque nostros in tua pace disponas,
atque ab æterna damnatione nos eripi
et in electorum tuorum iubeas grege numerari.

Iungit manus

(Per Christum Dominum nostrum)

90. **Tenens manus expansas super oblate, dicit:**

Quam oblationem tu, Deus, in omnibus,
quæsumus benedictam, adscriptam, ratam,
rationabilem, acceptabilemque facere
digneris:
Ut nobis Corpus et Sanguis fiat dilectissimi
Fillii tui,
Domini nostri Iesu Christi.

Iungit manus

91. In formulis quæ sequuntur, verba Domini
proferantur distincte et aperte, prouti natura
eorundem verborum requirit.

Qui, pride quam pateretur,

accipit panem,

eumque parum elevatum super altare

tenens, prosequitur:

accepit panem in sanctas ac venerabiles
manus suas,

elevat oculos,

et elevates oculis in cælum

ad te Deum Patrem suum omnipotentem,

tibi gratias agens benedixit,

fregit,

deditque discipulis suis dicens:

Prosíme tě Pane, přijmi tedy tuto oběť,
kterou ti přinášíme my tví služebníci
ale také celá tvá rodina:

a nalož s našemi dny, abychom mohli
setrvat v tvém pokoji

a také dej, ať jsme vytrženi z věčného
zavržení a jsme připočteni k zástupu tvých
vyvolených.

Sepne ruce

(Skrze Krista našeho Pána)

**Ve velikonoční vigílii a také o druhé neděli
velikonoční**

89. Prosíme tě Pane, přijmi tedy tuto oběť
kterou ti přinášíme my tví služebníci, ale i
celá tvá rodina,
ale také za ty, kterým jsi dal milost, aby se
znovu narodili z vody a z Ducha Svatého,
a tak jsi jim udělil odpuštění všech hříchů,
upravuj naše dny tak, abychom mohli setrvat
v tvém pokoji
a také dej, ať jsme vytrženi z věčného
zavržení a jsme připočteni k zástupu tvých
vyvolených.

Sepne ruce

(Skrze Krista našeho Pána)

90. **Drží ruce rozevřené nad obětinami, říká:**

Prosíme tě Bože nechť tyto obětní dary,
jsou aby se nám ve všem staly požehnané,
tobě zasvěcené, tebou schválené, zduchovnělé
a tebe hodné,
aby se nám staly Tělem a Krví tvého
nejmilovanějšího Syna našeho Pána Ježíše
Krista.

Sepne ruce.

91. Ve formulích, které následují, slova Páně jsou
pronášena přesně (vytříbeně, ozdobně) a otevřeně
(upřímně), jak povaha těchto slov vyžaduje.

Neboť, dříve než trpěl,

uchopí chléb,

jenž drží mírně pozvednutý nad oltářem,

pokračuje:

vzal chléb do svých svatých a ctihodných
rukou,

pozvedá oči,

a pozvedl oči k nebi

k tobě Bože svému Otci všemohoucímu,

vzdal ti díky, požehnal,

lámal,

a dával svým učedníkům a řekl:

parum se inclinat

ACCIPITE ET MANDUCATE EX HOC
OMNES:
HOC EST ENIM CORPUS MEUM,
QUOD PRO VOBIS TRADETUR.

Hostiam consecratam ostendit populo, reponit super
patenam, et genuflexus adorat.

92. Postea prosequitur:

Simili modo, postquam cenatum est,
accipit calicem,
eumque parum elevatam super altare
tenens, prosequitur:

accipiens et hunc præclarum calicem
in sanctas ac venerabiles manus suas,
item tibi gratias agens benedixit,
deditque discipulis suis, dicens:

parum se inclinat

ACCIPITE ET BIBITE EX EO OMNES:
HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI
NOVI ET ÆTERNI TESTAMENTI,
QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS
EFFUNDETUR
IN REMISSIONEM PECATORUM.

HOC FACITE IN MEAM
COMMEMORATIONEM.

Calicem ostendit populo, deponit super corporale,
et genuflexus adorat.

93. Deinde dicit:

Mysterium fidei.

Et populus prosequitur, acclamans:

Mortem tuam annuntiamus, Domine,
et tuam resurrectionem confitemur, donec
venias.

Aliæ acclamationes:

1. Quotiscumque manducamus panem hunc et
calicem bibimus,
mortem tuam annuntiamus, Domine, donec
venias.

2. Salvator mundi, salva nos,
qui per crucem et resurrectionem tuam liberasti
nos.

94. Postea, extensis manibus, sacerdos dicit:

Unde et memores, Domine,
nos servi tui,

trochu se ukloní

VEZMĚTE A JEZDE Z TOHO VŠICHNI:
TOTO JE VSKUTKU MOJE TĚLO,
KTERÉ SE ZA VÁS VYDÁVÁ.

Konsekrovanou hostii ukazuje lidu, pokládá ji zpět
na patenu, a vzdává úctu pokleknutím.

92. Poté pokračuje:

Stejným způsobem, když bylo po večeři,
uchopí kalich,
a ten trochu pozvedne nad oltář držíc,
pokračuje:

vzal i tento přeslavný kalich
do svých svatých a ctihodných rukou,
znovu ti vzdal díky, požehnal
a dával svým učedníkům řkouc:

trochu se ukloní

VEZMĚTE A PIJTE Z NĚHO VŠICHNI:
TOTO JE VSKUTKU KALICH MÉ KRVE
NOVÉHO A VEČNÉHO ZÁKONA,
KTERÝ SE ZA VÁS A ZA MNOHÉ
PROLÉVÁ
NA ODPUŠTĚNÍ HŘÍCHŮ

TO ČIŇTE NA MOU PAMÁTKU.

Kalich ukáže lidu, odloží na korporál, a vzdává
úctu pokleknutím.

93. Potom říká:

Tajemství víry

A lid pokračuje zvoláním:

Tvou smrt zvěstujeme, Pane,
a tvé vzkříšení vyznáváme, dokud nepřijdeš.

Jiná zvolání:

1. A kdykoliv jíme tento klech a pijeme tento
kalich,
zvěstujeme tvou smrt, Pane, dokud nepřijdeš.
2. Spasiteli světa, zachraň nás,
(ty) který skrze svůj kříž a své vzkříšení jsi
nás nás vysvobodil.

94. Potom, s rozevřenýma rukama, kněz říká:

A odtud také, Pane, my tví služebníci,
ale i tvůj svatý lid, slavíme památku
blahodárného utrpení,
i vzkříšení z mrtvých
a slavného nanebevstoupení:

sed et plebs tua sancta,
eiusdem Christi, Filli tui, Domini nostri,
tam beatæ passionis,
necnon et ab inferis resurrectionis,
sed et in cælos gloriosæ ascensionis:
offerimus præclaræ Maiestati tuæ
de tuis donis ac datis
hostiam puram,
hostiam sanctam,
hostiam immaculatam,
Panem sanctum vitæ æternæ
et Calicem salutis perpetuæ.

95. Supra quæ propitio ac sereno vultu
respicere digneris:
et accepta habere,
sicuti accepta habere dignatus es
munera pueri tui iusti Abel,
et sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ,
et quod tibi obtulit summus sacerdos tuus
Melchisedech,
Sanctum sacrificium, immaculatam
hostiam.

96. Inclinator, iunctis manibus, prosequitur:
Supplices te rogamus, omnipotens Deus:
iube hæc perferri per manus sancti Angeli
tui in sublime altare tuum,
in conspectu divinæ maiestatis tuæ;
ut, quotquot ex hac altaris participatione
sacrosanctum Filii tui Corpus et
Sanguinem
sumpserimus,

erigit se atque seipsum signat, dicens:
omni benedictione cælesti et gratia
repleamur.

Iungit manus
(Per Christum Dominum nostrum)

97. Commemoratio pro defunctis.
Manibus extensis, dicit:
Memento etiam, Domine, famulorum
familiarumque tuarum **N.** et **N.**,
qui nos præcesserunt cum signo fidei,
et dormiunt in somno pacis.

Iungit manus et orat aliquantulum pro iis defunctis,
pro quibus orare intendit.
Deinde, extensis manibus, prosequitur:

Přinášíme tvé přejasné velebnosti (majestátu)
dar z tvých darů
oběť čistou
oběť svatou
oběť neposkvřenou
svatý Chléb věčného života
a Kalich věčné spásy.

95. Shlédni proto na ně dobrotivě s milostivou
a vlídnou tváří
a přijmi je se zalíbením
tak jako jsi přijal se zalíbením
oběť svého syna spravedlivého Abela,
jako oběť našeho Praotce Abraháma,
a kterou tobě přinesl tvůj velekněz
Melchisedech,
Oběť svatou, oběť neposkvřenou.

96. Skloněný s rukama sepjatýma, pokračuje:
Pokorně tě prosíme, všemohoucí Bože:
přikaz svému svatému Andělu, ať svýma
rukama přenese
tento dar na tvůj oltář,
před tvář tvé božské velebnosti;
aby všichni, ²⁴¹kdo jsme účastni na tomto
oltáři
a přijmeme přesvaté Tělo a Krev tvého Syna

pozvedne hlavu a také se pokřížuje, říká:
byli naplněni veškerým nebeským
požehnáním a radostí.

Sepne ruce
(Skrze Krista našeho Pána)

97. Vzpomínka na zemřelé věřící.
Rozevře ruce a říká:
Rozpomeň se také, Pane, na své služebníky a
služebnice **N.** a **N.**, kteří nás předešli se
znamením víry,
a spí spánkem pokoje.

**Sepne ruce a modlí se krátkou chvíli za tyto
zemřelé, ke kterým vztahuje modlitbu.**
Následně, rozevře ruce a pokračuje:

Snažně tě prosíme, Pane, smiluj se nad všemi,
kdo odpočívají ve spojení s Kristem,
dopřál místa občerstvení, světla a pokoje.

²⁴¹ Kdokoliv z nás, kdo bude mít účast.

Ipsis, Domine, et omnibus in Christo
quiescentibus,
locum refrigerii, lucis et pacis,
ut indulgeas, deprecamur.

Iungit manus

(Per Christum Dominum nostrum)

98. Manu dextera percutit sibi pectus, dicens:
Nobis quoque peccatoribus famulis tuis,
et extensis manibus prosequitur:
de multitudinem miserationum tuarum
sperantibus,
partem aliquam et societatem donare
digneris
cum tuis sanctis Apostolis et Martyribus:
cum Ioanne, Stephano,
Matthia, Barnaba,
(Ignatio, Alexandro,
Marcellino, Petro,
Felicitate, Perpetua,
Agatha, Lucia,
Agnete, Cæcilia, Anastasia)
et omnibus Sanctis tuis:
intra quorum nos consortium,
non æstimator meriti, sed veniæ,
quæsumus, largitor admitte.

99. Iungit manus et prosequitur:
Per Christum Dominum nostrum,
per quem hæc omnia, Domine,
semper bona creas, sanctificas, vivificas,
benedicis,
et præstas nobis.

**100. Accipit patenam cum hostia et calicem, et
utrumque elevans, dicit:**

Per ipsum et cum ipso, et in ipso,
est tibi Deo Patri omnipotenti,
in unitate Spiritus Sancti,
omnis honor et gloria
per omnia sæcula sæculorum.

Populus acclamat: Amen.

Sepne ruce

(Skrze Krista našeho Pána)

98. Pravou rukou se udeří v prsa a říká:

I nám svým hříšným služebníkům,
a rozevřenýma rukama pokračuje:
doutajícím ve tvé přehojné smilování
(milosrdenství),
rač nám poskytnou alespoň nějaký podíl ve
společenství s tvými svatými Apoštoly a
Mučedníky:
s Janem, Štěpánem,
Matoušem, Barnabášem,
(Ignácem, Alexandrem,
Marcellinem, Petrem,
Felicitou, Perpetuou,
Agátou, Lucí,
Anežkou, Cecílií, Anastázií)
a všemi tvými Svatými:
Prosíme tě, neber v úvahu,
co zasluhujeme,
ale milostivě nás jako štědrý dárcer připuť
do jejich společnosti.

99. Sepne ruce a pokračuje:

Skrze Krista našeho Pána,
skrze kterého toto všechno, Pane,
stále dobře tvoříš, posvěcuješ, živíš,
žehnáš
a nám uděluješ (rozděluješ).

**100. Vezme patenu s hostií a kalich, a obě
pozvedne, říká:**

Skrze něho a s ním, a v něm,
je tvoje Bože Otče všemohoucí,
v jednotě Ducha Svatého,²⁴²
všechna čest a sláva
po všechny věky věků.

Lid zvolá: Amen.

²⁴², S Duchem svatým⁶.

PREX EUCHARISTICA II.

V. Dominus vobiscum.
R. Et cum spiritu tuo.
V. Sursum corda.
R. Habemus ad Dominum.
V. Gratias agamus Domino Deo nostro.
R. Dignum et iustum est

Vere dignum et iustum est, æquum et salutare,
nos tibi, sancte Pater, semper et ubique gratias
agere
per Filium dilectionis tuæ Iesum Christum,
Verbum tuum per quod cuncta fecisti:
quem misisti nobis Salvatorem et Redemptorem,
incarnatum de Spiritu Sancto et ex Virgine
natum.
Qui voluntatem tuam adimplens
et populum tibi sanctum acquires
extendit manus cum pateretur,
ut mortem solveret et resurrectionem
manifestaret.
Et ideo cum Angelis et omnibus Sanctis
gloriam tuam prædicamus, una voce dicentes:

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus
Sabaoth.
Pleni sunt cæli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.
Benedictus qui venit in nomine Domini.
Hosanna in excelsis

102. Sacerdos, manibus extensis, dicit:
Vere Sanctus es, Domine, fons omnis sanctitatis.

103. Iungit manus, easque expansas super oblate
tenens, dicit:
Hæc ergo dona, quæsumus,
Spiritus tui rore sanctifica,
Iungit manus
Et signat semel super panem et calicem simul,
dicens:
ut nobis Corpus et † Sanguis fiant
Domini nostri Iesu Christi.
Iungit manus.

104. In formulis quæsequuntur, verba Domini
proferantur distincte et aperte, prouti natura eorundem
verborum requirit.
Qui cum Passioni voluntarie traderetur,

V. Pán s vámi.
R. I s duchem tvým.
V. Vzhůru srdce.
R. Máme je u Pána.
V. Vzdávejme díky Pánu, našemu Bohu
R. Je to důstojné a spravedlivé

Vpravdě je důstojné a spravedlivé, slušné²⁴³ a
spasitelné,
(abychom) ti vždycky a všude vzdávali díky
skrže tvého milovaného syna Ježíše Krista,
tvého Slova skrže které jsi všechno učinil:
kterého jsi nám poslal za²⁴⁴ Spasitele a Vykupitele,
počatého z Ducha svatého narozeného z Panny.
Jenž naplnil tvou vůli
A tvůj lid svatý ti získal
rozpínal ruky, když trpěl,
aby zaplatil svou smrtí a vzkříšení učinil zjevným.
A proto s Anděli a všemi Svatými
tvou slávu velebíme, jedním hlasem voláme
(říkáme):

Svatý, Svatý, Svatý Pán Bůh Sabaoth.
Plná jsou nebesa i země tvé slávy.
Hosanna na výsostech.
Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně.
Hosanna na výsostech.

102. Kněz, ruce rozevřené, říká:
Vpravě jsi Svatý, Pane, jsi pramen všeho
posvěcení.

103. Sepne ruce, a následně je rozevře a drží nad
obětinami, říká:
Prosíme tedy, tyto dary,
posvět' rosou tvého Ducha,
Sepne ruce
A označí jedním znamením kříže nad chlebem a
kalichem, (přítom) říká:
Ať se nám stanou Tělem a Krvi †
Našeho Pána Ježíše Krista.
Sepne ruce.

104. Ve formulích, které následují, slova Páně jsou
pronášena přesně (vytříbeně, ozdobně) a otevřeně
(upřímně), jak povaha těchto slov vyžaduje.
Neboť, když se utrpení dobrovolně vydal
uchopí chléb,

²⁴³ Variant: „pokojně“

²⁴⁴ Variant: „jako“

accipit panem
eumque parum elevatam super altare tenens,
prosequitur:
accepit panem et gratias agens fregit,
deditque discipulis suis, dicens:
parum se inclināt
ACCIPITE ET MANDUCATE EX HOC OMNES:
HOC EST ENIM CORPUS MEUM,
QUOD PRO VOBIS TRADATUR.
Hostiam consecratam ostendit populo, reponit super
patenam, et genuflexus adorāt.
105. Postea prosequitur:
Simili modo, postquam cenatum est,
accipit calicem,
eumque parum elevatam super altare tenens,
prosequitur:
accipiens calicem,
iterum gratias agens dedit discipulis suis, dicens:
parum se inclināt
ACCIPITE ET BIBITE EX EO OMNES:
HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI
NOVI ET ÆTERNI TESTAMENTI,
QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS EFFUNDETUR
IN REMISSIONEM PECCATORUM.

HOC FACITE IN MEAM COMMEMORATIONEM.
Calicem ostendit populo, deponit super corporale, et
genuflexus adorāt.

106. Deinde dicit:
Mysterium fidei:
Et populus prosequitur, acclamans:
Mortem tuam annuntiamus, Domine,
et tuam resurrectionem confitemur, donec venias.
Aliæ acclamationes: p.97

107. Deinde sacerdos, extensis manibus, dicit:
Memores igitur mortis et resurrectionis eius,
tibi, Domine, panem vitæ
et calicem salutis Offerimus,
gratias agentes quia nos dignos habuisti
astare coram te et tibi ministrare.

Et supplices deprecamur
ut Corporis et Sanguinis Christi participes
a Spiritu Sancto congregemur in unum.
Recordare, Domine, Ecclesiæ tuæ orbe diffusæ,
ut eam in caritate perficias
una cum Papa nostro N. et Episcopo nostro N.
et universo clero.

In Missis pro defunctis addi potest:
Memento famuli tui (famulæ tuæ) N.,
quem (quam) (hodie) ad te ex hoc mundo vocasti.
Concede, ut, qui (quæ) complantatus

a ten trochu pozvedne nad oltář kde ho drží a
pokračuje:
vzal chléb a vzdal ti díky, lámal
a dával svým učedníkům a řekl:
trochu se ukloní
VEZMĚTA A JEZTE Z TOHO VŠICHNI:
TOTO JE VSKUTKU MOJE TĚLO, KTERÉ SE ZA
VÁS VYDÁVÁ.
Konsekrovanou hostií ukazuje lidu, pokládá ji zpět
na patenu, a vzdává úctu pokleknutím.
105. Poté pokračuje:
Stejným způsobem, když bylo po večeři,
uchopí kalich,
a ten trochu pozvednutý drží nad oltářem,
pokračuje:
vzal kalich,
ještě jednou ti vzdal díky, dával svým učedníkům
řka:
trochu se ukloní
VEZMĚTE A PIJTE Z NĚHO VŠICHNI:
TOTO JE VSKUTKU KALICH MÉ KRVE NOVÉHO A
VĚČNÉHO ZÁKONA,
KTERÁ SE ZA VÁS A ZA MNOHÉ PROLÉVA NA
ODPUŠTĚNÍ HŘÍCHŮ.

TO ČIŇTE NA MOU PAMÁTKU.
Kalich ukáže lidu, odloží na korporál, a vzdává úctu
pokleknutím.

106. Potom říká:
Tajemství víry
A lid pokračuje zvoláním:
Tvou smrt zvěstujeme, Pane,
a tvé vzkříšení vyznáváme, dokud nepřijdeš.
Jiná zvolání: s. 97

107. Následně kněz, ruce rozevřené, říká:
Pamatujte tedy smrti a tvého vzkříšení,
Tobě, Pane, obětujeme chléb života
a kalich spásy,
díky ti vzdáváme, že smíme
stát před tebou a tobě sloužit.

A pokorně se modlíme,
abychom měli podíl na Těle a Krvi Kristově
sdružených v jednotě pod vlivem Ducha svatého.
Rozpomeň se, Pane, na tvou Církev rozšířenou po
celém světě, aby toho dosáhla v lásce
v jednotě s naším Papežem N. a našim Biskupem
N. a veškerým duchovenstvem.

Ve mších za zemřelé se může vložit:
Rozpomeň se na svého služebníka N., kterého
(kterou) jsi (dnes) k sobě z tohoto světa povolal.

(complantata) fuit simultidini mortis Filii tui,
simul fiat et resurrectionis ipsius.

Memento etiam fratrum nostrorum,
qui in spe resurrectionis dormierunt,
omniumque in tua miseratione defunctorum,
et eos in lumen vultus tui admitte.
Omnium nostrorum, quæsumus, miserere,
ut cum beata Dei Genetrice Virgine Maria,
beatis Apostolis et omnibus Sanctis,
qui tibi a sæculo placuerunt,
æternæ vitæ mereamur esse consortes,
et te laudemus et glorificemus
iangit manus
per Filium tuum Iesum Christum.

**108. Accipit patenam cum hostia et calicem, et
utrumque elevans, dicit:**

Per ipsum et cum ipso et in ipso,
Est tibi Deo Patri omnipotenti,
In unitate Spiritus Sancti, omnis honor et gloria
Per omnia sæcula sæculorum.

Populus acclamat: Amen

Uděl, aby ti, co se srovnali se zemi,
byli podobni tvému Synu ve smrti,
zároveň učíň a oni sami vzkříšeni budou.

Rozpomeň se na naše bratry (a sestry)
kteří v naději vzkříšení odpočívají,
a všem zemřelým ve svém milosrdenství
a přines k nim světlo tvé spásy.
Prosíme tě, smiluj se na námi všemi,
abychom tě s blahoslavenou Bohorodičkou
Pannou Marii,
Blahoslavenými Apoštoly a všemi svatými,
kteří se radují od věků z tvé lásky,
mohli si zasloužit zúčastnit se věčného života
a tebe chválit a oslavovat.

sepne ruce

Skrze tvého Syna Ježíše Krista.

**108. Vezme patenu s hostií a kalich, a obě pozvedne,
říká:**

Skrze něho a s ním, a v něm,
je tvoje Bože Otče všemohoucí,
v jednotě Ducha Svatého,²⁴⁵
všechna čest a sláva
po všechny věky věků.

Lid zvolá: Amen.

---

²⁴⁵ ‚S Duchem svatým‘

PREX EUCHARISTICA III.

109. Sacerdos, manibus extensis, dicit:
Vere Sanctus es, Domine,
et merito te laudat omnis a te condita creatura,
quia per Filium tuum,
Dominus nostrum Iesum Christum,
Spiritus Sancti operante virtute,
vivificas et sanctificas universa,
et populum tibi congregare non desinis,
ut a solis ortu usque ad occasum
oblatio munda offeratur nomini tuo.

110. Iungit manus, easque expansas super oblate
tenens, dicit:
Supplices ergo te, Domine deprecamur,
ut hæc munera, quæ tibi sacranda detulimus,
eodem Spiritu sanctificare digneris
iungit manus
et signat semel super panem et calicem simul,
dicens:
ut Corpus et † Sanguis fiant
Filii tui Domini nostri Iesu Christi,
iungit manus
cuius mandato hæc mysteria celebramus.

111. In formulis quæ sequuntur, verba Domini
proferantur distincte et aperte, prouti natura
eorundem verborum requirit:
Ipse enim in qua nocte tradebatur
accipit panem
eumque parum elevatam super altare tenens,
prosequitur:
accepit panem
et tibi gratias agens benedixit,
fregit, deditque discipulis suis dicens:
parum se inclinat
ACCIPITE ET MANDUCATE EX HOC OMNES:
HOC EST ENIM CORPUS MEUM,
QUOD PRO VOBIS TRADATUR.
Hostiam consecratam ostendit populo, deponit
super patenam, et genuflexus adorat.

112. Postea prosequitur:
Simili modo, postquam cenatum est,
accipit calicem
eumque parum elevatam super altare tenens,
prosequitur:
accipiens calicem,
et tibi gratias agens benedixit,
deditque discipulis suis, dicens:
parum se inclinat
ACCIPITE ET BIBITE EX EO OMNES:
HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI
NOVI ET ÆTERNI TESTAMENTI,
QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS EFFUNDETUR

109. Kněz, ruce rozevřené, říká:
Vpravdě jsi, Pane,
a právem tě chválí všechno stvoření od tebe
pocházející,
neboť skrze tvého Syna,
našeho Pána Ježíše Krista,
pomocí síly Ducha svatého,
oživuješ a posvěcuješ svět,
a lidi v sobě nepřestáváš shromažďovat,
aby od východu slunce až na západ
byla tvému jménu přinášena oběť čistá.

110. Sepne ruce, které (následně) rozevře nad
obětinami, říká:
Pokorně tedy tebe, Pane snažně prosíme,
aby tyto dary, které tobě (my ? dáváme) k
zasvěcení,
tímtež Duchem rač posvětit
sepne ruce
a udělá jedno znamení kříže nad chlebem a
stejně tak i kalichem, říká
ať se stanou Tělem a † Krví
tvého Syna našeho Pána Ježíše Krista
sepne ruce
na jehož rozkaz slavíme toto tajemství.

111. Ve formulích, které následují, slova Páně jsou
pronášena přesně (vytříbeně, ozdobně) a otevřeně
(upřímně), jak povaha těchto slov vyžaduje.
Neboť on sám v noci, kdy byl vydán,
vezme chléb
jenž drží mírně pozvednutý nad oltářem,
pokračuje:
vzal chléb
a vzdávající ti díky pozhnal,
lámal, dával svým učedníkům a řekl:
trochu se ukloní
VEZMĚTE A JEZTE Z TOHO VŠICHNI:
TOTO JE MOJE TĚLO, KTERÉ SE ZA VÁS
VYDÁVÁ.
Konsekrovanou hostii ukazuje lidu, pokládá ji
zpět na patenu, a vzdává úctu pokleknutím.

112. Poté pokračuje:
Stejným způsobem, když bylo po večeři,
uchopí kalich,
a ten trochu pozvednutý drží nad oltářem,
pokračuje:
vzal kalich,
ještě jednou ti vzdal díky, dával svým
učedníkům a řekl:
trochu se ukloní
VEZMĚTE A PIJTE Z NĚHO VŠICHNI:
TOTO JE VSKUTKU KALICH MÉ KRVE NOVÉHO
A VĚČNÉHO ZÁKONA,
KTERÁ SE ZA VÁS A ZA MNOHÉ PROLÉVÁ NA

IN REMISSIONEM PECCATORUM.

HOC FACITE IN MEAM COMMEMORATIONEM.

Calicem ostendit populo, deponit super corporale, et genuflexus adorat.

113. Deinde dicit:

Mysterium fidei:

Et populus prosequitur, acclamans:

Mortem tuam annutiamus, Domine, et tuam resurrectionem confitemur, donec venias.

Alia acclamationes:p. 97

114.Deinde sacerdos, extensis manibus, dicit:

Memores igitur, Domine, eiusdem Fillii tui salutiferæ passionis necnon mirabilis resurrectionis et ascensionis in cælum, sed et præstolantes alterum eius adventum, offerimus tibi, gratias referentes, hoc sacrificium vivum et sanctum

Respice quæsumus, in oblationem Ecclesiæ tuæ

et, agnoscens Hostiam, cuius voluisti immolatione placari, concede, ut qui Corpore et Sanguine Filii tui reficimur, Spiritu eius Sancto replete, unum corpus et unus spiritus inveniamur in Christo.

Ipse nos tibi perficiat munus æternum, ut cum electis tuis hereditatem consequi valeamus, in primis cum beatissima Virgine, Dei Genetrice, Maria, cum beatis Apostolis tuis et gloriosis Martyribus

(cum Sancto N.: Sancto diei vel patrono)

et omnibus Sanctis, quorum intercessione perpetuo apud te confidimus adiuvari. Hæc Hostia nostræ reconciliationis proficiat, quæsumus, Domine, ad totius mundi pacem atque salute. Ecclesiam tuam, peregrinam in terra, in fide et caritate firmare digneris cum famulo tuo Papa nostro N. et Episcopo nostro N., cum episcopali ordine et universo clero et omni populo acquisitionis tuæ.

ODPUŠTĚNÍ HŘÍCHŮ.

TO ČIŇTE NA MOU PAMÁTKU.

Kalich ukáže lidu, položí na korporál, a vzdává úctu pokleknutím.

113.Následně říká:

Tajemství víry

A lid pokračuje zvoláním:

Tvou smrt zvěstujeme, Pane, a tvé vzkříšení vyznáváme, dokud nepřijdeš.

Jiná zvolání:97

114. Potom kněz, rozevře ruce a říká:

Prosíme tedy, Pane stejně tak i na uložené utrpení tvého Syna jakož i zázračné vzkříšení a nanebevstoupení, ale i připravení na jeho druhý příchod, přinášíme tobě díkyvzdání tuto oběť živou a svatou.

Prosíme tě, vzhlédni na oběť tvé Církve a pohlédni na tuto oběť (obětinu, žertvu), kterou sis vybral obětí být usmířen, uděl, aby ti, kteří budou živeni Tělem a Krtví tvého Syna, naplní jeho Svatým Duchem (byli naplněni), ať jsou dosázeni jednoho těla a jedné duše v Kristu.

Sám my tobě ať dovrší služba věčnosti, tak ať jsme v síle tvého dědictví, především s blahoslavenou (nejblahoslavenější) Pannou, Bohorodičkou Marií, s blahoslavenými²⁴⁶ tvými Apoštoly a slavnými mučedníky (se Svatým N.: Svatý toho dne nebo patron kostela)

a všemi svatými, z jejichž dobré služby (na jejichž přímluvu) stále u tebe spoléháme na pomoc. Prosíme tě, Pane, ať tato oběť našeho smíření prosadí na celém světě mír a spásu. Tvou Církev, pobývající na zemi, rač posílit ve víře a lásce spolu se svým služebníkem, našim papežem N., a našim biskupem N., s řádnými biskupy a veškerým kněžstvem a veškerým tvým získaným lidem. Modlitbami této rodiny, kterou sis (od věků) vybral, jsou zde milostivě slyšet.

²⁴⁶ Spíše se hodí ‚se svatými‘ vzhledem k dnešnímu kontextu, kdy jsou dotyční uctívání jako světci.

Votius huius familiæ, quam tibi astare voluisti,
adesto propitius.

Omnes filios tuos ubique dispersos
tibi, Clemens Pater, miseratus coniunge.

† Fratres nostros defunctos
et omnes qui, tibi placentes, ex hoc sæculo
transierunt,
in regnum tuum benignus admitte,
ubi fore speramus,
ut simul gloria tua perenniter satiemur,
iangit manus
per Christum Dominum nostrum,
per quem mundo bona cuncta largiris. †

**115. Accipit patenam cum hostia et calicem, et
utrumque elevans, dicit:**

Per ipsum, et cum ipso, et in ipso,
est tibi Deo Patri omnipotenti,
in unitate Spiritus Sancti,
omnis honor et gloria
per omnia sæcula sæculorum.

Populus acclamat: Amen.

**116. Quando hæc prex eucharistica in Missis pro
defunctis adhibetur, dici potest:**

† Memento famuli tui (famulæ tuæ) N.,
quem (quam) (hodie) ad te ex hoc mundo
vocasti.
Concede, ut qui (quæ) comlantatus
(complatata) fuit similitudini mortis Fillii tui,
simul fiat et resurrectionis ipsius,
quando mortuos suscitabit in carne de terra
et corpus humilitatis nostræ
configurabit corpori claritatis suæ.
Sed et fratres nostros defunctos,
et omnes qui, tibi placentes, ex hoc sæculo
transierunt,
in regnum tuum benignus admitte,
ubi fore speramus,
ut simul gloria tua perenniter satiemur,
quando omnem lacrimam absterges ab oculis
nostris,
quia te, sicuti es, Deum nostrum videntes,
tibi similes erimus cuncta per sæcula,
et te sine fine laudabimus,
iangit manus
per Christum Dominum nostrum,
per quem mundo bona cuncta largiris. †

Všechny tvé syny kdekoli roztroušené
tobě, milostivý Otče, milosrdně sjednot'.

† Naše zemřelé bratry
a všechny, za které tě prosíme, aby přešli
z tohoto světa (k tobě),
do svého království je přívětivě vpust',
kde jak doufáme, budou
tě společně neustále chválit
sepne ruce
skrže Krista našeho Pána,
skrže něhož nám uděluješ ve světě veškeré
dobré věci. †

**115. Vezme patenu s hostií a kalich, a obě
pozvedne, říká:**

Skrže něho a s ním, a v něm,
je tvoje Bože Otče všemohoucí,
v jednotě Ducha Svatého,²⁴⁷
všechna čest a sláva
po všechny věky věků.

Lid zvolá: Amen.

**116. Ve mších obětovaných za zemřelé mohou být
v eucharistické modlitbě pronesena následující
slova:**

Rozpomeň se na svého služebníka N., kterého
(kterou) jsi (dnes) k sobě z tohoto světa
povolal.
Uděl, aby ti, co se srovnali se zemi,
byli podobni tvému Synu ve smrti,
zároveň učíš a znovuoživ je samé,
při zmrtvýchvstání těla ze země
a těla naší poníženosti
obnov k slávě svého těla.
Avšak i naše zemřelé bratry (drahé) a všechny,
za které tě prosíme, aby přešli z tohoto světa
(k tobě),
do svého království je přívětivě vpust',
kde jak doufáme budou
tě spolu neustále chválit,
když už jsi setřel každou slzu z našich očí
neboť te, jak jsi, jako Boha našeho spatřili,
stejně tak i my tě budeme nekonečně chválit
po všechny věky.

sepne ruce
skrže Krista našeho Pána,
skrže něhož nám uděluješ ve světě veškeré
dobré věci. †

²⁴⁷, S Duchem Svatým'.

PREX EUCHARISTICA IV.

117.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

V. Sursum corda.

R. Habemus ad Dominum.

V. Gratias agamus Domino Deo nostro.

R. Dignum et iustum est

Vere dignum est tibi gratias agere,
vere iustum est te glorificare, Pater sancte,
quia unus es Deus vivus et verus,
qui es ante sæcula et permanes in æternum,
inaccessibilem lucem inhabitans;
sed et qui unus bonus atque fons vitæ cuncta
fecisti,
ut creaturas tuas benedictionibus adimpleres
multasque lætificares tui luminis claritate.
Et ideo coram te innumeræ astant turbæ
angelorum,
qui die ac nocte serviunt tibi
et, vultus tui gloriam contemplantes,
te incessanter glorificant.
Cum quibus et nos et, per nostram vocem,
omnis quæ sub cælo est creatura
nomen tuum in exultatione confitemur,
canentes:

Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus
Sabaoth.

Pleni sunt cæli et terra gloria tua.

Hosanna in excelsis.

Benedictus qui venit in nomine Domini.

Hosanna in excelsis.

118. Sacerdos, manibus extensis, dicit:

Confitemur tibi, Pater sancte,

quia magnus es et omnia opera tua
in sapientia et caritate fecisti.

Hominem ad tuam imaginem condidisti,
eique commisisti mundi curam universi,
ut, tibi soli Creatori serviens,
creaturis omnibus imperaret.

Et cum amicitiam tuam, non obœdiens,
amisisset, non eum dereliquisti in mortis
imperio.

Omnibus enim misericorditer subvenisti,
ut te quærentes invenirent.

Sed et fœdera plures hominibus obtulisti
eosque per prophetas erudisti in exspectatione
salutis.

Et sic, Pater sancte, mundum dilexisti,
ut, complete plenitudine temporum,
Unigenitum tuum nobis mitteres Salvatorem.
Qui, incarnatus de Spiritu Sancto

117.

V. Pán s vámi.

R. I duchem tvým.

V. Vzhůru srdce

R. Máme je u Pána

V. Vzdávějme díky Pánu, našemu Bohu.

R. Je to důstojné a spravedlivé.

Vpravdě je důstojně tobě vzdávát díky,
vpravdě spravedlivé tě oslavovat, Otče svatý,
neboť jsi jediný Bůh živý a pravý,
který je před věky a trvajícím na věky,
přebývajícím v nepřístupném světle;
avšak i ty, který jsi přinesl jediný pramen
veškerého života,
aby bylo naplněno tvým požehnáním
a mnoha radostmi a jasem tvého světla.
A ze stejného důvodu, jak stojí před tebou
nesčetné zástupy andělu,
kteří ve dne v noci ti slouží
a, přemýšlející o slávě tvé přízně,
neustále tě oslavují.
Se kterými i my skrze náš hlas, i všichni, kteří
byli pod nebem stvořeni
roadstně vyznáváme tvé jméno, se zpěvem:

Svatý, Svátý, Svátý Pán Bůh Zástupů.

Plna jsou nebe i země tvé slávy.

Hosanna na výsostech.

Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně.

Hosanna na výsostech.

118. Kněz s rozepjatýma rukama říká:

Vyznáváme se tobě, svatý Otče,
protože jsi veliký a že jsi učinil v moudrosti a
lásce veškerá svá díla.

Stvořil jsi člověka ke svému obrazu,
a jemu jsi svěřil k péči všechno na zemi,
aby tobě jedinému Stvořiteli sloužil,
a vládl všemu stvoření.

A když o tvé přátelství pro nespůslnost
přišel, nedopustil jsi nad ním nadvládu smrti.

Všem (lidem) jsi přispěchal milosrdně na
pomoc, aby se tě snažili hledat (a nalézt).
Avšak častokrát jsi lidem nabízel smlouvy,
a vychovával skrze proroky v očekávání
spásy.

A tak sis, svatý Otče, zamiloval svět,
aby, když přišla plnost času,
jsi poslal svého Jednorozeného (Syna) za
Spasitele.

který vtělený skrze Ducha satého a zrozený z

et natus ex Maria Virgine,
in nostra condicionis forma est conversatus
per omnia absque peccato;
salute evangelizavit pauperibus,
redemptionem captivis,
mæstis corde lætitiã.
Ut tuam vero dispensationem impleret,
in mortem tradidit semetipsum
ac, resurgens a mortuis,
mortem destruxit vitamque renovavit.
Et, ut non amplius nobismetipsis viveremus,
sed sibi qui pro nobis mortuus est atque
surrexit,
a te, Pater, misit Spiritum Sanctum
primitias credentibus,
qui, opus suum in mundo perficiens,
omnem sanctificationem completeret.

119. Iungit manus, easque expansas super oblata tenens, dicit:

Quæsumus igitur, Domine,
ut idem Spiritus Sanctus
hæc munera sanctificare dignetur,
iungit manus
et signat semel super panem et calicem simul,
dicens:

ut Corpus et † Sanguis fiant
Domini nostri Iesu Christi
iungit manus

ad hoc magnum mysterium celebrandum,
quod ipse nobis reliquit in fœdus æternum.

120. In formulis quæ sequuntur, verba Domini proferantur distincte et aperte, prouti natura eorundem verborum requirit:

Ipse enim, cum hora venisset
ut glorificaretur a te, Pater sancte,
ac dilexisset suos qui errant in mundo,
in finem dilexit eos:
et cenantibus illis

accipit panem,
eumque parum elevatam super altare tenens,
prosequitur:

accepit panem, benedixit ac fregit,
deditque discipulis suis, dicens:

parum se inclinat

ACCIPITE ET MANDUCATE EX HOC OMNES:
HOC EST ENIM CORPUS MEUM,
QUOD PRO VOBIS TRADATUR.

Hostiam consecratam ostendit populo, deponit super patenam, et genuflexus adorat.

121. Postea prosequitur:

Simili modo
accipit calicem

Marie Panny,
byl spojen v našem postavení
ve všem kromě hříchu;
chudým zvěstoval spásu,
vykoupení zajatým,
radost srdcím trpícím.
Aby vpravdě naplnil tvé řízení,
ve smrti sám sebe vydal
a vstal z mrtvých,
zničil smrt a život obnovil.
A abychom nežili sami sobě,
ale pro toho [tvého Krista], který za nás
zemřel a vstal [z mrtvých],
od tebe, Otče, poslal Svatého Ducha
nejdříve (svým) věřícím,
a který vykonává své dílo ve světě,
a všechno naplňuje posvěcením.

119. Sepne ruce, a následně je pozvedne nad obětinami se slovy:

Prosíme tě tedy, Pane,
aby tentýž Duch Svátý
ráčil posvětit tyto dary
sepne ruce
a zároveň dává znamení kříže nad chlebem a kalichem dohromady, se slovy:

aby se staly Tělem a † Krví
našeho Pána Ježíše Krista
sepne ruce

k tomuto velkému slavenému tajemství,
které nám zanechal jako trvalou úmluvu.

120. Ve formulích, které následují, slova Páně jsou pronášena přesně (vytříbeně, ozdobně) a otevřeně (upřímně), jak povaha těchto slov vyžaduje:

Neboť on sám, když přišla hodina,
ve které tě měl oslavit, Otče svatý,
i (proto) že miloval ty, kteří s ním putovali po světě,

a jež miloval až do konce:
s nimi večeřel

vezme chléb
jenž drží mírně pozvednutý nad oltářem,
pokračuje:

vzal chléb, požehnal a lámal
dával svým učedníkům, se slovy:

trochu se ukloní

VEZMĚTE A JEZTE Z TOHO VŠICHNI:
TOTO JE VSKUTKU MOJE TĚLO,
KTERÉ SE ZA VÁS VYDÁVÁ.

Konsekrovanou hostii ukazuje lidu, pokládá ji zpět na patenu, a s úklonou pokleká.

121. Poté pokračuje:

Stejným způsobem,

eumque parum elevatam super altare tenens,
prosequitur:

accipiens calicem, ex genimine vitis repletum,
gratias egit, deditque discipulis suis, dicens:

parum se inclinatur

ACCIPITE ET BIBITE EX EO OMNES:
HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI
NOVI ET ÆTERNI TESTAMENTI,
QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS EFFUNDETUR
IN REMISSIONEM PECCATORUM.

HOC FACITE IN MEAM COMMEMORATIONEM.

Calicem ostendit populo, deponit super corporale,
et genuflexus adorat.

122. Deinde dicit:

Mysterium fidei:

Et populus prosequitur, acclamans:

Mortem tuam annuntiamus, Domine,
et tuam resurrectionem confitemur, donec
venias.

Alia acclamationes: p. 97

123. Deinde sacerdos, extensis manibus, dicit:

Unde et nos, Domine, redemptionis nostræ
memoriale nunc celebrantes,
mortem Christi
eiusque descensum ad inferos recolimus,
eius resurrectionem
et ascensionem ad tuam dexteram profitémur,
et, expectantes ipsius adventum in gloria,
offerimus tibi eius Corpus et Sanguinem
Sacrificium tibi acceptabile et toti mundo
salutare.

Respice, Domine, in Hostiam,
quam Ecclesiæ tuæ ipse parasti,
et concede benignus omnibus
qui ex hoc uno pane participabunt et calice,
ut, in unum corpus a Sancto Spiritu congregati,
in Christo hostia viva perficiantur,
ad laudem gloriæ tuæ.

Nunc ergo, Domine, omnium recordare,
pro quibus tibi hanc oblationem offerimus:
in primis famuli tui, Papæ nostro N. ,
Episcopi nostri N. , et Episcoporum ordinis
universi, se et totius cleri, et offerentium,
et circumstantium,
et cuncti populi tui,
et omnium, qui te quærunt corde sincero.
Memento etiam illorum,
qui obierunt in pace Christi tui,
et omnium defunctorum,

uchopí kalich,
a ten trochu pozvedne nad oltář, kde jej drží,
pokračuje:

vzal kalich, naplněným z plodů vinné révy
vzdal díky, a dával svým učedníkům se slovy:

trochu se ukloní

VEZMĚTE A PIJTE Z NĚHO VŠICHNI:
TOTO JE VSKUTKU KALICH MÉ KRVE
NOVÉHO A VĚČNÉHO ZÁKONA,
KTERÁ SE ZA VÁS I ZA MNOHÉ,
PROLÉVÁ NA ODPUŠTĚNÍ HŘÍCHŮ.

TO ČIŇTE NA MOU PAMÁTKU

Kalich ukáže lidu, položí na korporál, a s úklonou
pokleká.

122. Následně říká:

Tajemství víry

A lid pokračuje zvoláním:

Tvou smrt zvěstujeme, Pane,
a tvé vzkříšení vyznáváme, dokud nepřijdeš.

Jiná zvolání: s. 97

123. Potom kněz rozevře ruce a říká:

Taktéž i my, Pane, nyní slavíme památku
našeho vykoupění,
vzpomínáme smrt Kristovu,
i jeho sestup do pekla,
jeho zmrtvýchvstání
a vyznáváme, že vystoupil na nebe, kde je po
tvé pravici,
a čekající na jeho příchod ve slávě,
obětujeme ti jeho Tělo a Krev
Oběť, která je tobě přijatelnou a v které je celý
svět spasen.

Shlédni, Pane, na obětinu,
kterou jsi sám zjednal své Církvi,
a uděl dobrotivě pro všechny,
kteří budou z tohoto chleba a kalicha mít
podíl,
abys je shromáždil v jedno tělo s Duchem
svatým, aby se v Kristu stali živou obětí ke
chvále tvé slávy.

Pamatuj nyní tedy, Pane, na všechny,
za které ti tuto oběť přinášíme:
v prvn řadě na svého služebníka, našeho
papeže N., našeho biskupa N., a řádné biskupy
celého světa, spolu se vším klérem, na ty, kdo
se ti obětovali,
i kolem shromážděné
a všechn svůj lid
a všechny, kteří tě s upřímným srdcem hledají.
Pamatuj také na ty, kteří zemřeli v pokoji ve
tvém Kristu,
A všechny zemřelé,

quorum fidem tu solus cognovisti.

Nobis omnibus, filiis tuis, clemens Pater,
concede, ut cælestem hereditatem consequi
valeamus

cum beata Virgine, Dei Genetrice, Maria,
cum Apostolis et Sanctis tuis
in regno tuo, ubi cum universa creatura,
a corruptione peccati et mortis liberate,
te glorificemus per Christum Dominum
nostrum,

iangit manus

per quod mundo bona cuncta largiris.

**124. Accipit patenam cum hostia et calicem, et
utrumque elevans, dicit:**

Per ipsum et cum ipso, et in ipso,
est tibi Deo Patri omnipotenti,
in unitate Spiritus Sancti,
omnis honor et gloria
per omnia sæcula sæculorum.

Populus acclamat: Amen.

jejichž víru jsi sám poznal (znáš).

Nám všem, svým synům, dobrotivý Otče, uděl
(tu milost), abychom dosáhli nebeského
dědictví

s blahoslavenou Pannou, Bohorodičkou Marií,
s tvými Apoštoly a Svatými
v tvém království, kde se vším stvořením
budeme vysvobozeni z jámy smrti a hříchu,
ať tě slavíme skrze Krista našeho Pána,
sepne ruce
neboť skrze kterého dáváš světu všechno
dobré.

**124. Vezme patenu s hostií a kalich, a obě
pozvedne, říká:**

Skrze něho a s ním, a v něm,
je tvoje Bože Otče všemohoucí,
v jednotě Ducha Svatého,²⁴⁸
všechna čest a sláva
po všechny věky věků.

Lid zvolá: Amen.

RITUS COMMUNIONIS

**125. Calice et patena depositis, sacerdos, iunctis
manibus, dicit:**

Præceptis salutaribus moniti,
et divina institutione formati,
audemus dicere:

Extendit manus et, una cum populo, pergīt:

Pater noster, qui es in cælis:
sanctificetur nomen tuum;
adveniat regnum tuum;
fiat voluntas tua, sicut in cælo, et in terra.
Panem nostrum cotidianum da nobis hodie;
et dimitte nobis debita nostra,
sicut et nos dimittimus debitoribus nostris;
et ne nos inducas in tentationem;
sed libera nos a malo.

**126. Manibus extensis, sacerdos solus prosequitur,
dicens:**

Libera nos, quesumus, Domine, ab omnibus
malis,
da propitius pacem in diebus nostris,
ut, ope misericordiæ tuæ adiuti,
et a peccato simus semper liberi
et ab omni perturbatione securi:
expectantes beatam spem
et adventum Salvatoris nostri Iesu Christi.

**Kalich a patena odložené, kněz s rukama
sepjatýma, říká:**

Povzbuzení spasitelnými příkazy
A božskými učením vychováni,
Odvažujeme se říkat:

Rozepne ruce a jednoznačně s lidem pokračuje:

Otče náš, jenž jsi na nebesích:
posvěť se jméno tvé;
přijď království tvé;
buď vůle tvá, jako v nebi, tak i na zemi.
Chléb náš vezdejší dej nám dnes;
a odpusť nám naše viny,
jako i my odpouštíme našim viníkům;
a neuveď nás v pokušení;
ale zbav nás od zlého.

126. Ruce rozpjaté, kněz jasně pokračuje:

Vysvobod' nás, prosíme, Pane, od všeho zlého,
dej milostivě pokoj v našich dnech,²⁴⁹
abychom účinnou pomocí tvého milosrdenství
jsme od hříchy vždy svobodni
a před každým zmatkem jsme v bezpečí:
jsme hodni očekávání blahé naděje
a příchodu naše Spasitele Ježíše Krista.

²⁴⁸ „S Duchem svatým“.

²⁴⁹ Nebo „naší době“.

Lungit manus.

Populus orationem concludit, acclamans:

Quia tuum est regnum,
et potestas, et gloria
in sæcula.

127. Deinde sacerdos, manibus extensis, clara voce dicit:

Domine, Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis:

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis:
ne respicias peccata nostra,
sed fidem Ecclesiae tuæ;
eamque secundum voluntatem tuam
pacificare et coadunare digneris.

Lungit manus.

Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum.

Populus respondet: Amen.

128. Sacerdos ad populum converses, extendens et iungens manus, subdit:

Pax Domini sit semper vobiscum.

Populus respondet:

Et cum Spiritu tuo.

129. Deinde, pro opportunitate, Diaconus, vel sacerdos, subiungit:

Offerte vobis pacem.

Et omnes, iuxta locorum consuetudines, pacem et caritatem sibi invicem significant; sacerdos pacem dat diaconi vel ministro.

130. Deinde accipit hostiam eamque super patenam frangit, et particulam immittit in calicem, dicens secreto:

Hæc commixtio Corporis et Sanguinis Domini nostri Iesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam æternam.

131. Interim cantatum vel dicitur:

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: Miserere nobis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: Miserere nobis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: dona nobis pacem.

Quod etiam pluries repeti potest, si fractio panis protrahitur. Ultima tamen vice dicitur: dona nobis pacem.

132. Sacerdos deinde, manibus iunctis, dicit secreto:

Domine Iesu Christe, Fili Dei vivi,

Sepne ruce.

Lid modlitbu uzavře aklamací (zvoláním):

Neboť tvé je království
i moc i sláva navěky.

127. Následně kněz s rukama rozepjatýma, jasným hlasem říká:

Pane Ježíši Kriste, ty jsi řekl svým Apoštolům:
Pokoj vám zanechávám, svůj pokoj vám dávám:

Nehleď na naše hříchy,
ale víru své Církve;
a podle své vůle
jí uděl pokoj a jednotu.

Sepne ruce.

Neboť ty žiješ a kraluješ na věky věků.

Lid odpovídá: Amen.

128. Kněz se obrací k lidu, rozevře a sepne ruce, připojuje:

Pokoj Páně ať je vždycky s vámi.

Lid odpovídá:

I s duchem tvým.

129. Následně, je-li to vhodné, jáhen nebo kněz připojuje:

„Nabídněte (si) vzájemně pokoj.“

Pozdravte se navzájem pozdravením pokoje.

A všichni v souladu s místními zvyklostmi, se znamenají pokojem a láskou k sobě navzájem: následně smí kněz nebo jáhen se pozdravit pozdravením pokoje s ministrantem.

130. Poté vezme hostii a tu nad patenou rozlomí, a kus partikule vpustí do kalich a potichu říká:
Toto smíšení Těla a Krve našeho Pána Ježíše Krista buď nám přijímajícím k životu věčnému.

131. Mezitím se zpívá nebo říká:

Beránku Boží, který snímáš hříchy světa:
Smiluj se nad námi.

Beránku Boží, který snímáš hříchy světa:
Smiluj se nad námi.

Beránku Boží, který snímáš hříchy světa:
Daruj nám pokoj.

Toto se může opakovat několikrát, jestliže se chléb rozlamuje. Jen nakonec se říká: daruj nám pokoj.

132. Kněz poté, sepne ruce a potichu říká:

Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého
který jsi z vůle Otce,
spolupůsobením Ducha svatého,

qui ex voluntate Patris,
cooperante Spiritu Sancto,
per mortem tuam mundum vivificasti:
libera me per hoc Sacrosanctum Corpus et
Sanguinem tuum ab omnibus iniquitatibus
meis et universis malis:
et fac me tuis semper inherere mandatis,
et a te numquam separari permittas.

Vel.

Perceptio Corporis et Sanguinis tui, Domine
Iesu Christe, non mihi proveniat in iudicium et
condemnationem:
sed pro tua pietatem prosit mihi ad
tutamentum mentis et corporis,
et ad medelam percipiendam.

133. Sacerdos genuflectit, accipit hostiam, eamque
aliquantulum elevatam super patenam tenens, ad
populum versus, clara voce dicit:
Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata
mundi.
Beati qui ad cenam Agni vocati sunt.

Et una cum populo semel subdit:
Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum
meum, sed tantum dic verbo
et sanabitur anima mea.

134. Et sacerdos, ad altare versus, secreto dicit:
Corpus Christi custodiat me in vitam æternam.
Et reverenter sumit Corpus Christi.

Deinde accipit calicem et secreto dicit:
Sanguis Christi custodiat me in vitam
æternam.

Et reverenter sumit Sanguinem Christi.
135. Postea accipit patenam vel pyxidem, accedit
ad communicandos, et hostiam parum elevatam
unicuique eorum ostendit, dicens:
Corpus Christi.

Communicandus respondet:
Amen.

Et communicatur.
Eo modo agit et diaconus, si sacram
Communionem distribuit.
136. Si adsint sub utraque specie communicandi,
servetur ritus suo loco descriptus.
137. Dum sacerdos sumit Corpus Christi, incipit
cantus ad Communionem.
138. Distributione Communionis expleta, sacerdos
vel Diaconus purificat patenam super calicem et
ipsum calicem.
Dum purificationem peragit, sacerdos dicit secreto:

skrže svou smrt svět vykoupil:
vysvobod' me skrže toto své přsvaté Tělo a
Krev ode všech mých nepravostí a všeho zla:
a učiň, abych se vždy držel tvých příkázání,
abych se od tebe nikdy neodloučil.

Nebo

Pane Ježíši Kriste, ať mi požití tvého Těla a
tvé Krve není k odsouzení a zatracení:
ale pro tvou dobrotivost mi prospěje k ochraně
duše i těla,
i jako účinný lék.

133. Kněz pokleká, uchopí hostii a tu trochu
pozvedne nad patenou, otočí se k lidu a jasným
hlasem říká:

Hle Beránek Boží, hle ten, který snímá hříchy
světa. Blahoslavení, kteří jsou pozváni k večeři
Beránkově.

A jednotně s lidem (jen jednou, najednou) dodává:
Pane, nezasloužím si, abys přišel pod mou
střechu, ale řekni jen slovo
a má duše bude uzdravena.

134. A kněz, otočený k oltáři, potichu říká:
Tělo Kristovo zachovej mne k životu
věčnému.

A uctivě přijímá Tělo Kristovo

Poté uchopí kalich a potichu říká:
Krev Kristova zachovej mne k životu
věčnému.

A uctivě přijme Krev Kristovu.

135. Následně uchopí patenu nebo ciborium,
sestoupí k přijímajícím, a trochu pozvedá hostii u
každého z nich a říká:

Tělo Kristovo.

Přijímající odpovídá:

Amen.

A přijímá.

Tímto způsobem činí také jáhen, pokud uděluje
svaté přijímání.

136. Jestliže se podává pod obojí způsobou, je třeba
dodržovat obřadu tak, jak je popsáno na svém
místě.

137. Zatímco kněz přijímá Tělo Páně, začne se
zpívat zpěv K přijímání.

138. Když se přijímání skončí, kněz nebo jáhen
purifikují (očistí) patenu a samotný kalich.

Zatímco provádí čištění, kněz se modlí potichu:

Pane, kéž čistou myslí přijímáme to, co jsme
požili ústy. A kéž tento časný dar nám je
lékem pro věčnost.

Quod ore sumpsimus, Domine, pura mente capiamus, et de munere temporalis fiat nobis remedium sempiternum.

139. Tunc sacerdos ad sedem redire potest. Pro opportunitate sacrum silentium, per aliquod temporis spatium, servari, vel psalmus aut canticum laudis proferri potest.

140. Deinde, stans ad sedem vel altare, sacerdos dicit:

Oremus.

Et omnes una cum sacerdote per aliquod temporis spatium in silentio orant, nisi silentium iam præcesserit. Deinde sacerdos, manibus extensis, dicit orationem post Communionem. Populus in fine acclamat:

Amen.

Ritus conclusionis

141. Sequuntur, si habendæ sint, breves annuntiationes ad populum.

142. Deinde fit dimissio. Sacerdos, versus ad populum, extendens manus, dicit:

Dominus vobiscum.

Populus respondet:

Et cum spiritu tuo.

Sacerdos benedicit populum, dicens:

Benedicat vos omnipotens Deus, Pater, et Filius, † et Spiritus Sanctus.

Populus respondet:

Amen.

Quibusdam diebus vel occasionibus, huius formulæ benedictionis præmittitur, iuxta rubricas, alia formula benedictionis sollemnior, vel oratio super populum.

143. Deinde Diaconus, vel ipse sacerdos, manibus iunctis, ad populum versus dicit:

Ite, missa est.

Populus respondet:

Deo gratias.

144. Deinde sacerdos altare osculo de more veneratur, ut initio. Facta denique debita reverentia cum ministris, recedit.

145. Si qua actio liturgica immediate sequatur, ritus dimissionis omittuntur.

139. Pak se kněz může vrátit k sedes. Je-li to vhodné je posvátné ticho po určité době, (lid) může pozorovat nebo zpívat žalm nebo kantikum.

140. Poté povstane ze sedes nebo oltáře, kněz říká: Modleme se.

A všichni ve spojení s knězem po určité době se v tichu modlí, jestliže se ticho nevydalo. Poté kněz rozeprve ruce, říká modlitbu po přijímání. Lid nakonec zvolá:

Amen.

Závěrečné obřady

141. Pokračuje, jestliže mají, krátké ohlášky k lidu.

142. Pak následuje propuštění. Kněz, obrácen k lidu, rozeprve ruce a říká:

Pán s vámi.

Lid odpoví:

I s duchem tvým.

Kněz žehná lid slovy:

Požehnej vás všemohoucí Bůh, Otec, i Syn † i Duch svatý.

Lid odpoví:

Amen.

O určitých dnech nebo příležitostech, předcházejí formulí požehnání, podle rubrik, a dalších více slavnostní formulí požehnání, nebo modlitba nad lidem.

143. Poté jáhen, nebo jiný kněz se sepjatýma rukama pronáší k lidu:

Jděte, je propuštění.

Lid odpoví:

Amen.

144. Poté kněz uctivě políbí oltář podobným způsobem, jako na začátku. Nakonec, když vzdá úctu i s ministranty, odchází.

145. Jestliže liturgické úkony, které bezprostředně následují, obřad propuštění se vynechává.

III. Přepisy Prefací z počátku sedmdesátých let

Preface obyčejná

K. Pán s vámi

L. I s duchem tvým

K. Vzhůru srdce.

L. Máme je pozdviženo k Pánu.

K. Vzdávejme díky Pánu, našemu Bohu.

L. Je to důstojné a spravedlivé.

Je v pravdě důstojné a spravedlivé, sluší se a prospívá spáse, abychom ti, Pane, svatý Otče, všemohoucí věčný Bože, vždy a všude vzdávali díky skrze Krista, našeho Pána. Skrze něhož tvou velebnost chválí andělé, klanějí se jí duchové mocných sborů a s bázni ji uctívají. Všechny nebeské zástupy i blažení serafové ji oslavují společným jásotem. Prosíme, dovol i nám připojit se k nim svými hlasy a pokorně tě s nimi chválit:

V. Svatý, - svatý, - svatý Pán, - Bůh zástupů.

Nebe i země jsou plny tvé slávy.

Hosana na výsostech.

Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně. Hosana na výsostech.

Preface o Nejsvětější Trojici

K. Pán s vámi

L. I s duchem tvým

K. Vzhůru srdce.

L. Máme je pozdviženo k Pánu.

K. Vzdávejme díky Pánu, našemu Bohu.

L. Je to důstojné a spravedlivé.

Je v pravdě důstojné a spravedlivé, sluší se a prospívá spáse, abychom ti, Pane, svatý Otče, všemohoucí věčný Bože, vždy a všude vzdávali díky. Ty se svým jednorozeným Synem a svatým Duchem jsi jeden Bůh, jeden jsi Pán. Ne v ojedínelosti jedné osoby, nýbrž v Trojici jedné podstaty. Neboť co podle tvého zjevení věříme o tvé slávě, to beze všeho rozdílu také smýšlíme o slávě tvého Syna i svatého Ducha. Když vyznáváme pravé a věčné božství, klaníme se zároveň jak různým osobám, tak i jedné božské podstatě i rovné jejich velebnosti. Chválí ji andělé i archandělé, cherubové i serafové, kteří bez ustání jedním hlasem volají:

Preface o svátcích Panny Marie

K. Pán s vámi

L. I s duchem tvým

K. Vzhůru srdce.

L. Máme je pozdviženo k Pánu.

K. Vzdávejme díky Pánu, našemu Bohu.

L. Je to důstojné a spravedlivé.

Je v pravdě důstojné a spravedlivé, sluší se a prospívá spáse, abychom ti, Pane, svatý Otče, všemohoucí věčný Bože, vždy a všude vzdávali díky a tebe ve svátek /při uctívání/ blahoslavené Marie – vždy Panny – společně chválili, oslavovali a velebili. Ona, zastíněna Duchem svatým, počala tvého jednorozeného Syna a v trvalé slávě panenství zrodila světu věčné Světlo: Ježíše Krista, našeho Pána. Skrze něho tvou velebnost chválí andělé, klanějí se jí duchové mocných sborů a s bázni ji uctívají. Všechny nebeské zástupy i blažení serafové ji oslavují společným jásosem. Prosíme, dovol i nám připojit se k nim svými hlasy a pokorně tě s nimi chválit:

V. Svatý, - svatý, - svatý Pán, - Bůh zástupů.

Nebe i země jsou plny tvé slávy.

Hosana na výsostech.

Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně. Hosana na výsostech.

IV. Změny v mešních modlitbách na lístku z přelomu šedesátých a sedmdesátých let

Následující text se nacházel na lístku, který jsem našel na podzim roku 2011 na dně skříně v obecní kapli sv. Cyrila a Metoděje ve Výčapech na Třebíčsku. Za jeho poskytnutí pro tuto práci proto vřele děkuji duchovnímu správci farnosti Horní újezd, P. Vlastimilovi Protivínskému.

I. Při úkonu kajícnosti:

Vyznávám se všemohoucímu Boha a vám všem,

že často hřeším

myšlením, slovy i skutky

a nekonám, co mám konat:

je to má vina, má veliká vina:

Proto prosím **Matku Boží, Pannu Marii,**

všechny anděly a svaté

i vás, bratři a sestry,

abyste se za mě u Boha přimlouvali.

II. Před modlitbou nad dary:

K. Modleme se, aby Bůh přijal oběť své církve.

L. Ať jí přijme ke své slávě a k spáse světa

nebo

K. Modlete se, bratři a sestry,

aby se má i vaše oběť zalíbila Bohu, Otci všemohoucímu.

L. Kéž ji přijme ke chvále a slávě svého jména, aby byla požehnáním pro nás a celou církev

III. Před sv. přijímáním

Pane, **nezasloužím si, abys ke mně přišel**, ale řekni jen slovo, a má duše bude uzdravena.